

פרשת נשא

תוכן העניינים

הקדמה לפרשת נשא

בפרשת במדבר למדנו על סידור מחנה ישראל סביב 'לב' המחנה - המשכן. פרשתנו ממשיכה לפרט את סדרי המחנה, ובסופה אנו לומדים על הקמת המשכן, חנוכת המזבח והשראת השכינה במשכן.

בפרשתנו ארבעה פרקים:

בחציו השני של **פרק ד'** נשלם מניין משפחות הלויים (שהחל בסוף פרשת במדבר, בחציו הראשון של הפרק) וניתן להם תפקיד בנשיאת המשכן וכליו בשעת מסע המחנה.

בכך נשלמים הסדרים האלקיים של ארגון המחנה ומבנהו, והתורה עוברת לעסוק בתיקון סדרי החיים של ישראל וטהרתם.

פרק ה' עוסק בשילוח הטמאים מחוץ למחנה, בגזל הגר ובדיני סוטה. בתחילת הפרק מצווים ישראל לשלח את הטמאים מן המחנה כדי לא לפגום בטהרת המחנה שבו נמצא המשכן, וכדברי **הרמב"ן** (במדבר ה, ב): "אחר שהקים את המשכן ציוה בשילוח הטמאים מן המחנה, שיהיה המחנה קדוש וראוי שתשרה בו שכינה".

בהמשך הפרק, מצווים ישראל להתנקות מפגמים נוספים המעכבים את השראת השכינה - מגזל ומפגמים בקדושת התא המשפחתי, כדברי **החזקוני** (במדבר ה, ג): "מאחר ששכינה ביניהם והם חונים סביב למשכן צריכים לטהר מחניהם מן הטומאה ולנקות עצמן מגזל ומספק זימה, כגון סוטה...".

גם בעבירות שבין אדם לחברו, יש עבירה כלפי שמים, מכיון שעבירות שבין אדם לחברו אף הן מעכבות את השראת השכינה בישראל. כשהתא המשפחתי נשמר בטהרתו ישנה השראת שכינה, וכשקיים קלקול בתא המשפחתי נגרם עיכוב בהשראת השכינה.

פרק ו' עוסק ברובו בדיני נזיר.

עד כה עסקנו ב'סור מרע' וכעת עוברת התורה לעסוק ב'עשה טוב' - המשכן הניצב בלב המחנה מוסיף קדושה וטהרה בישראל, עד שנוצרת המציאות המיוחדת של יחידים המבקשים לנהוג בקדושה ולנדור נזירות, כדברי הרמב"ן (במדבר ה, ו): "כי אחרי שהוקם המשכן ונבדלו מהם הטמאים, לקח מבחוריהם לנזירים אשר צבאו פתח אהל מועד לעמוד לפני ה' לשרתו ולברך בשמו".

סוף הפרק עוסק בברכת כהנים. בכך ממשיך הפרק את ריבוי הופעת הקדושה, הטהרה והברכה במחנה, וכדברי רש"י (במדבר ו, כג. כתב יד, ליקוטי רש"י מקראות גדולות עוז והדר): "מאחר שהוקם המשכן נתרצה הקב"ה לישראל במעשה העגל, ציוה לברכן שנאמר 'וברכך' כה תברכו".

בפרק ז' החותם את פרשתנו, חוזרת התורה לא' בניסן (מתחילת החומש ועד פרק ז' עוסקת התורה במה שהתרחש בחודש אייר), להקמת המשכן על ידי משה ולקרבתו הנשיאים בחנוכת המזבח.

לאחר פירוט הסדרים הדרושים במחנה, אנו שבים לעסוק במשכן עצמו ובחנוכתו על ידי הנשיאים. הפרשה חותמת בפסוק נפלא שניתן לראותו כנקודת שיא במהלך המרום של סידור המחנה: "וּבַבַּא מִשֶּׁה אֶל אֱהֵל מוֹעֵד לְדַבֵּר אֵתוּ וַיִּשְׁמַע אֶת הַקּוֹל מִדְּבַר אֱלֹהֵי מַעַל הַכְּפֹרֶת אֲשֶׁר עַל אֲרֹן הָעֵדוּת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֻבִים וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים" (במדבר ז, פט).

במרכז מחנה ישראל, המסודר לדגליו ומתוקן בסדרים מדויקים ומפורטים, נקי מטומאה ומקלקול, ניצב המשכן אשר מכוחו זוכים ישראל להמשיך את השראת השכינה לה זכו במעמד הר סיני: הקב"ה מדבר עם משה מבין שני הכרובים וממשיך לצוותו את מצוות התורה.

"אֲשֶׁרֵי הָעַם שִׁכְבָה לוֹ אֲשֶׁרֵי הָעַם שֶׁה' אֱלֹקֵינוּ" (תהלים קמד, טו)

פרק ד

בפרקנו שני נושאים עיקריים:

1. הציווי על מנין בני גרשון ומררי ותפקידיהם בנשיאת המשכן
2. מנין משפחות הלויים

הקדמה למנין הלויים ומינויים

בשעת מסע ישראל במדבר, פעמים שהיו במצב של חניה ופעמים שהיו במצב של נסיעה. בשעת חניה, המשכן ניצב במרכז המחנה בכל תפארתו, העם חנה לדגליו מסביב למשכן בסדר מלא הוד, הכהנים היו עסוקים בעבודתם, הלויים בשירם ובזמרם וישראל במעמדם. ובשעת מסע המחנה, המשכן היה מפורק, הלויים נשאו את הקרשים, היריעות והכלים במרכז המחנה, והעם נסע אל יעדו. במצב זה היו ישראל מנועים מלהמשיך בסדרי עבודת המשכן והיתה התמעטות מסוימת בהשראת השכינה. בשעת המסע הותרו זבים ומצורעים להיכנס למחנה (אור החיים במדבר ה, ג. על פי הגמרא במנחות).

פרשת במדבר עוסקת בעיקרה במצב של חניה ומנוחה - בסדרי חניית השבטים מסביב למשכן לדגליהם, ובתפקידי הלויים והכהנים בעבודת המשכן ובשמירתו.

פרשתנו פותחת בציווי על מנין הלויים וחלוקת התפקידים בנוגע לנשיאת המשכן וכליו.

סיימנו לעסוק בסדרי חניית המחנה, ואנו עוברים לעסוק בסדרי הנסיעה. התורה מדגישה שגם בשעת מסע המחנה ישנו סדר אלקי מדויק.

פרק ד הציווי על מנין בני גרשון ומררי ותפקידיהם בנשיאת המשכן

סדר זה מעיד על כך שהשראת השכינה לא סרה מישראל גם בזמן הנסיעה, כדברי הרצי"ה בשיחותיו (במדבר עמ' 46): "גם בדרך אין הקב"ה עוזב אותנו... ה' אתנו בטלטולי הדרכים: 'ויהי בנסע הארון'".

הציווי על מנין בני גרשון ומררי ותפקידיהם בנשיאת המשכן (פסוקים כא-לג)

נאמר בפסוקים כא-כב: "וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. נִשְׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי גִרְשׁוֹן גַּם הֵם לְבֵית אֲבֹתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם"

בסוף הפרשה הקודמת ציוה משה למנות את בני קהת ולהפקידם על נשיאת כלי הקודש, וכעת הוא מצווה למנות גם את בני גרשון ומררי ולהפקידם על משמרותיהם בנשיאת המשכן.

חשיבותם של בני קהת נושאי הארון

בחומש שמות (ו, טז) נאמר: "וַיֹּאמֶר שְׁמוֹת בְּנֵי לֵוִי לְתֹלְדֹתָם גִּרְשׁוֹן וְקַהֲת וּמֵרָרִי". נמצאנו למדים שגרשון היה הבכור. ואכן במנין הלויים שבפרשת במדבר (המנין שנועד לשם החלפת הבכורות בלויים. במדבר ג, כא-לז), נמנו בני לוי לפי סדר הולדתם - גרשון, קהת ומררי. והנה כאן שינתה התורה מן הסדר והקדימה את הציווי על מנין בני קהת לציווי על מנין בני גרשון.

נשאלת השאלה: מדוע שינה הכתוב מן הסדר הכרונולוגי של בני לוי - גרשון, קהת ומררי - והקדים את קהת הצעיר לגרשון הבכור? על שאלה זו עונים חז"ל **במדרש** (במדבר רבה ו, א) ולומדים מכאן יסוד חשוב:

"יקרה היא מפנינים' - מדבר בקהת וגרשון (קודם קהת ואחריו גרשון) אף על פי שגרשון בכור, ומצינו שבכל מקום חלק הכתוב

הציווי על מנין בני גרשון ומררי ותפקידיהם בנשיאת המשכן פרק ד

כבוד לבכור, לפי שהיה קהת מוען הארון ששם התורה הקדימו
הכתוב לגרשון, שבתחילה אמר 'נשא את ראש בני קהת', ואחר
כך אומר 'נשא את ראש בני גרשון'..."

בדרך כלל התורה מקדימה את גרשון הבכור, אבל כאשר מנין
הלויים נוגע לעבודת הקודש, קהת קודם, מכיוון שהוא נושא את ארון
הברית, הארון שבו מונחות לוחות הברית, וכבודה של התורה קודם
לכבודם של הבכורות.

מעין זה מובא גם באברבנאל:

"אין ספק שזכרה התורה כאן עניני קהת וגרשון ומררי ולא כפי
זמני תולדותם, אלא כפי מעלת משאם ועבודתם. לפי שמעלת
המשא תעשה מעלה ויתרון בנושאי אותו, לכן נתעלו בני קהת,
לפי שהם היו נושאים את ארון העדות וכל כלי ההיכל ומזבח
העולה. ומפני מעלת קדושה שקנו מפאת משאם, זכרם הכתוב כאן
ראשונה. הלא תראה שבמספר מנין הלויים מבין חודש נזכרו בסדר
תולדותם גרשון ראשונה וקהת אחריו ומררי באחרונה, לפי
שאותה הספירה לא נעשית כפי משאם. אבל כאן שנמנו לענין
המשא, זכרם כפי מעלתו - קהת ראשונה".

ועדיין קשה: אם גרשון הוא הבכור, מדוע לא קיבלו בניו את תפקיד
נשיאת הכלים? וכך כותב האברבנאל בהמשך דבריו:

"האמנם נשאר לדעת - למה זה ניתן המשא הקדוש שהוא לבני
קהת ולא ניתן לבני גרשון הגדול ממנו? אבל התשובה בזה היא
שכמו שנבחר שבט לוי לעבודת הקדש לפי שיצאו משה ואהרן
ממנו בן נבחר מפני זה קהת שהיה אביו של עמרם אביהם לשאת
את כלי הקדש. אם בן לכבוד משה ואהרן נתכבד שבטו ובית אביו
ומשפחתו ולזאת הסיבה נתייחדו בני קהת לשאת את כלי
הקדש..."

פרק ד הציווי על מנין בני גרשון ומררי ותפקידיהם בנשיאת המשכן

הסבר נוסף מובא בכלי יקר:

"...כדי ללמד דעת את העם שיכבדו את לומדי התורה... ואילו היה נותן הארון לגרשון הכבוד הייתי אומר שבעבור הכבודה מנאו תחילה ולא הייתי תולה החשיבות במשא הארון, על כן מסר הארון אל קהת ומנאו תחילה וידעו הכל ליתן כבוד לתורה וללומדיה".

בהמשך דבריו מבאר האברבנאל מדוע הפסיק הכתוב באמצע ענין ולא סיים בפרשת במדבר את הציוויים על מנין בני לוי ותפקידיהם במשא המשכן, וזו לשונו:

"והנה מסדר הפרשיות, כאשר ראה שהתורה הקדימה קהת לגרשון למעלת המשא, והיה בלתי ראוי שיקבצו הנער בזקן, ראה לעשות התחלת הסדר הזה בגרשון, כדי שבזה יקנה גרשון על קהת מעלה וכבוד ככבוד על הצעיר ממנו לימים אחר שכבר נתעלה קהת בקדימת זיכרונו מפני משאו".

נמצא שסדר הפרשיות בתורה והחלוקה לפרשות מלמדים אותנו מספר לקחים חשובים:

- א. התורה חולקת כבוד לבכור.
- ב. כבודה של התורה קודם לכבודם של הבכורות.
- ג. נשיאת כלי המשכן רוממה את בני לוי וקידשתם, כל אחד לפי קדושת הכלי שנשא.
- ד. שבט קהת נבחר לשאת את הארון משום כבודם ומעלתם של משה ואהרן שיצאו ממנו.
- ה. על אף שהקדים הכתוב את קהת משום כבוד התורה (וזכרו בפרשת במדבר), נפתחה פרשת נשא בגרשון כדי לחלוק לו כבוד על היותו בכור. ללמדנו כמה זהירות נדרשת בשמירה על כבודו של הזולת.

הגיל הראוי לעבודת הלויים

נאמר בפסוק כג: "מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְמֵעַלָּה עַד בֶּן חֲמִשִּׁים שָׁנָה תִּפְקֹד אֹתָם..."

רש"י (במדבר ד, ב) מסביר את הטעם להגבלת גיל הלויים הנמנים: "מנה מהם את הראויין לעבודת משא, והם מבן שלשים ועד בן חמשים שנה, והפחות משלשים לא נתמלא כוחו. מכאן אמרו (במסכת אבות): בן שלשים לכה, והיותר על בן חמשים כוחו מכחיש מעתה". נשיאת המשכן וכליו דורשת כוח פיזי רב, לכן הגבילה התורה את גיל השירות של הלויים לתקופה שבה הם נמצאים בשיא כוחם - בין שלושים לחמישים.

הגמרא בחולין (כד ע"א) אומרת: "בן לוי מבן שלשים ועד בן חמשים כשר לעבודה, ושנים פוסלין בו. כמה דברים אמורים? באהל מועד שבמדבר, אבל בשילה ובבית עולמים אין נפסלין אלא בקול (אם התקלקל קולו מוקנה)". הגבלת גיל הלויים העובדים נבעה מהעבודה הפיזית הקשה שנדרשה מהם בנשיאת המשכן וכליו, לכן כאשר יגיע המשכן אל יעדו הקבוע ולא יעבור ממקום למקום, לא יהיה עוד צורך בהגבלת הגיל.

מבט לתלמיד

מהתאמת גיל הלויים לעבודתם ולכוחות הגופניים הדרושים לעבודה, ניתן ללמוד כי מצוות התורה מותאמות לאדם, ליכולותיו ולתכונותיו, "דרכיה דרכי נעם". התורה לא מצווה את האדם מצוה שאיננו יכול לעמוד בה.

נאמר בהמשך הפסוק: "...כֹּל הָבִיא לְצִבָּא צָבָא לְעֵבֶד עֲבָדָה בְּאֵהָל מוֹעֵד"

התורה מכנה את הלויים הבאים לשרת באוהל מועד "כֹּל הָבִיא לְצִבָּא צָבָא".

המילה 'צבא' מזכירה לנו את צבא המלחמה. מדוע עבודת הלויים באוהל מועד נקראת בשם זה?

פרק ד הציווי על מנין בני גרשון ומררי ותפקידיהם בנשיאת המשכן

הרמב"ן (במדבר א, ב) מסביר: "כל אסיפת עם תקרא 'צבא'".
הכתב והקבלה (שמות יב, מא) על הפסוק "יָצְאוּ כָּל צְבָאוֹת ה' מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם" מוסיף על דברי הרמב"ן ומבאר מדוע התורה משתמשת דווקא בביטוי זה בקשר לעבודת הלויים:

"צבא' הונח עליהם על שם התאחדותם והתחברותם זה עם זה בחפץ ליבם וברצון נפשם להיות מקובצים בעשיית דבר כאיש אחד חברים... כי גם משמרות כהונה ולויה נקראו כן כמו 'הבא לצבוא צבא באהל מועד'... צבאות ה'... ומעמו מאסף אנשים המאוחדים ומחוכרים יחד בחפץ נפשם לעמוד תחת משמרת ה' ולעשות ככל אשר יצוה עליהם".

ובפירושו לפסוקנו כתב: "פירוש 'צבא' - חברת אנשים המשתתפים יחד לעמוד במשרת עבודתם".

מדבריו עולה שהביטוי 'צבא' לא נאמר על כל קבוצת אנשים, אלא על אנשים המתאגדים יחד בחפץ לב, מתוך רצון משותף ומטרה אחת. עבודת הלויים היא עבודה משותפת שבה כולם מטיים שכם ומתאחדים לעבודת ה'. עבודתו של כל יחיד מבני לוי תלויה בעבודת שאר הלויים בני משפחתו, ועבודת משפחתו תלויה בעבודת כל משפחות הלויים. בדומה לזה עם ישראל מכונה 'צבאות ה'', מפני שעבודתו של היחיד בישראל איננה עבודה פרטית, אלא עבודה המצטרפת לעבודת הכלל והופכת את כולם להיות כאנשי צבא, כאיש אחד בלב אחד לעבודת ה'.
הרצי"ה בשיחותיו (במדבר עמ' 58) מבאר, שהשימוש במונח 'צבא' ביחס ל'צבא הלויים' שייך לחיבור שבין מחנה ישראל למשכן שבמרכזו:

"כל הצבא הגדול המסודר 'איש על מחנהו ואיש על הגלוי', נמשך מהצבא של המשכן ואוהל מועד. הצבא של עבודת ה' הוא ראשית הצבא שלנו - מתוך הקודש אל החול. מתוך הצבא האלקי שמאיר לנו ומפיץ אור ה' על כל סביבותינו, מגיעים אל צבא החיילים... הקדוש ברוך הוא הסתכל בתורה וברא את העולם - הסתכל באוהל מועד ונתן ערך לצבא בישראל".

נאמר בפסוק כד: "זאת עבדת משפחת בני הגרשני לעבד ולמשא..."

לכל משפחה בשבט לוי ניתן תפקיד מוגדר ומיוחד שאותו עליה למלא, ואסור לבן לוי ממשפחה אחת לעסוק במלאכה שניתנה למשפחה אחרת, וכדברי הרמב"ם (הלכות כלי המקדש ג, י-יא): "הלויים עצמם מוזהרים שלא יעשה אחד מלאכת חברו, שלא יסייע המשורר לשוער ולא השוער למשורר... סייע לוי במלאכה שאינה מלאכתו חייבין מיתה בידי שמים..."

ניתן לראות רמז לכך בלשון התורה המדגישה את שייכות העבודה לכל משפחה המופקדת עליה. בבני קהת נאמר: "זאת עבדת בני קהת באהל מועד קדש הקדשים..." (פסוק ד), "...אלה משא בני קהת באהל מועד" (פסוק טו). בבני גרשון הנזכרים בפסוקנו נאמר: "זאת עבדת משפחת הגרשני לעבד ולמשא..." ובפסוק הבא נאמר: "זאת עבדת משפחת בני הגרשני..." (פסוק כח). בבני מררי נאמר: "זאת משמרת משאם לכל עבדתם באהל מועד..." (פסוק לא), "זאת עבדת משפחת בני מררי..." (פסוק לג).

מבט למורה

לכל משפחה ממשפחות הלויים תפקיד המיוחד לה, ואיננה רשאית בשום אופן למלא את תפקיד של משפחה אחרת. אסור לבן לוי להתקנא בעבודתו של אחר מבני לוי גם אם היא נראית לו חשובה יותר. ואם יעסוק בעבודת חברו, יתחייב בכך מיתה, מכיוון ששלח ידו בתפקיד שאינו מוכשר ומיועד לו, ומכיוון שהזניח את התפקיד המיוחד שלשמו הוא נברא, והוא לבדו יכול למלא.

עבודת בני גרשון (פסוקים כה-כו)

נאמר בפסוקים כה-כו: "ונשאו את יריעת המשכן ואת אהל מועד מכסהו ומכסה התחש אשר עליו מלמעלה ואת מסך פתח אהל מועד. ואת

פרק ד הציווי על מנין בני גרשון ומררי ותפקידיהם בנשיאת המשכן

קִלְעֵי הַחֹצֵר וְאֵת מִסְךְ פֶּתַח שַׁעַר הַחֹצֵר אֲשֶׁר עַל הַמִּשְׁכָּן וְעַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב
וְאֵת מִיתְרֵיהֶם וְאֵת כָּל פְּלִי עֲבֹדָתָם וְאֵת כָּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה לָהֶם וְעֲבָדוֹ׃

בני גרשון מופקדים על נשיאת יריעות המשכן. נזכר עם הילדים
ביריעות המשכן, עליהן למדנו בפרשת תרומה:

א. יריעות העשויות מחוטי תכלת, ארגמן, תולעת שני ושש, הפרושות
על קרשי המשכן.

ב. יריעות עיזים המכסות את היריעות התחתונות.

ג. כיסוי לגג המשכן העשוי מעורות אילים מאדמים, ומונח על גבי
יריעות הבד ויריעות העיזים.

ד. כיסוי נוסף לגג המשכן העשוי מעורות תחשים, ומונח על גבי
עורות האילים.

ה. הפרוכת המבדילה בין הקודש ובין קודש הקודשים (בשעת
המסעות פרוכת זו כסתה את הארון, ולכן נישאה על ידי בני קהת
כמבואר בפרשת במדבר, ולא על ידי בני גרשון כשאר היריעות).

ו. המסך הניצב בפתח המשכן ומבדיל בינו ובין חצר המשכן.

ז. קלעי החצר - יריעות העשויות מעשה קליעה ונמתחות על עמודי
החצר. יריעות אלו מהוות מחיצות לחצר המשכן.

ח. המסך הניצב בפתח חצר המשכן ומבדיל בינה ובין מחנה לוייה.

כעת נוכל להבין היטב את לשון הפסוק:

”וְנָשְׂאוּ אֵת יְרִיעַת הַמִּשְׁכָּן” - היריעות התחתונות העשויות תכלת
וארגמן, תולעת שני ושש.

”וְאֵת אֹהֶל מוֹעֵד” - יריעות העיזים העשויות לאוהל מעל יריעות
המשכן.

”מְכַסְּהוּ” - הכיסוי השני שעל גג המשכן, העשוי עורות אילים
מאדמים.

”וּמְכַסֶּה הַתַּחַשׁ אֲשֶׁר עָלָיו מִלְמַעְלָה” - הכיסוי השלישי שעל גג המשכן,
העשוי עורות תחשים.

הציווי על מנין בני גרשון ומררי ותפקידיהם בנשיאת המשכן פרק ד

"וְאֵת מִסְדָּךְ פֶּתַח אֶהְלֵ מוֹעֵד" - הוילון העומד בפתח המשכן ומבדיל בין המשכן לחצר.

"וְאֵת קַלְעֵי הַחֲצֵר" - יריעות הקלעים התוחמות את חצר המשכן.
"וְאֵת מִסְדָּךְ פֶּתַח שַׁעַר הַחֲצֵר אֲשֶׁר עַל הַמִּשְׁכָּן וְעַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב" - המסך העומד כנגד פתח החצר ומבדיל בין החצר, המשכן והמזבח, לבין מחנה לוויה.

"וְאֵת מִיתְרֵיהֶם" - המיתרים הקושרים את הקלעים לעמודי החצר, והמיתרים הקושרים את הקלעים ליתדות על מנת שלא יתעופפו ברוח.
"וְאֵת כָּל כְּלֵי עֲבֹדְתָם וְאֵת כָּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה לָהֶם וְעֲבֹדוֹ" - אלו כלי העבודה שנצרכו לשם בניית המשכן, וכדברי הספורנו: "כל הכלים אשר יעשה להם ובשבילם כדי לעבוד כגון צבת ומקבות לנפוץ ולעקור היתדות".
לסיכום: בני גרשון מופקדים על נשיאת יריעות המשכן והאביזרים הקשורים בהן.

עבודת בני מררי (פסוקים לא-לב)

נאמר בפסוקים לא-לב: "וְזֹאת מִשְׁמַרְתַּם מִשְׁאֵם לְכָל עֲבֹדְתָם בְּאֶהֱל מוֹעֵד קִרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן וּבְרִיחָיו וְעֲמוּדָיו וְאֹדְנָיו. וְעֲמוּדֵי הַחֲצֵר סָבִיב וְאֹדְנֵיהֶם וַיִּתְּדֵתֶם וּמִיתְרֵיהֶם לְכָל כְּלֵיהֶם וּלְכָל עֲבֹדְתָם וּבְשִׁמַּת תִּפְקְדוּ אֵת כָּלֵי מִשְׁמַרְתַּם מִשְׁאֵם"

בני מררי מופקדים על נשיאת קרשי המשכן וכל הנלווה להם:
"קִרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן" - ארבעים ושמונה הקרשים המרכיבים את המשכן עצמו.

"וּבְרִיחָיו" - חמשת הבריחים המחברים את קרשי המשכן אלו לאלו.
"וְעֲמוּדָיו" - ארבעת העמודים שעליהם נמתחת הפרוכת, וחמשת העמודים שעליהם נמתח מסך פתח המשכן.

"וְאֹדְנָיו" - האדנים המעמידים את קרשי המשכן ואת עמודיו.
"וְעֲמוּדֵי הַחֲצֵר סָבִיב" - חמישים ושש העמודים שעליהם מותחים את הקלעים הסובבים את חצר המשכן.

פרק ד הציווי על מנין בני גרשון ומררי ותפקידיהם בנשיאת המשכן

"וְאֲדַנְיָהִם" - של עמודי החצר.

"וַיִּתְּדוּם" - היתדות התקועים בעמודים ובהם תולים את הקלעים.

"וַיִּמְתְּדוּם" - המיתרים המחברים את הקלעים ליתדות העמודים.

"לְכָל פְּלִיָּהֶם וּלְכָל עֲבֹדָתָם" - הכלים הדרושים לשם העמדת קרשי המשכן והעמודים, היתדות והמיתרים.

נאמר **בהמשך הפסוק:** "...וּבְשִׁמּוֹת תִּפְקְדוּ אֶת כָּלִי מִשְׁמֶרֶת מִשָּׂאֵם"

כתב הרמב"ן:

"ומעם 'ובשמות תפקדו את כלי משמרת משאם', שיפקוד ביד כל איש במספר שמות לגולגלותם כלי משאם, יאמר איש פלוני ישא מן הקרשים כך במספר ופלוני מן הבריהים או העמודים כך במספר, לא שיצווה בני מררי ככללם ישאו כל הקרשים והאדנים והעמודים".

הציווי האלקי על נשיאת המשכן אינו מסתכם בציווי כללי לכל המשפחה אלא יורד ומתפרט לכל אחד ואחד מהלויים ומתווה את עבודת ה' הפרטית הנדרשת ממנו באופן אישי.

מעין זה כתב הרמב"ן גם בסוף פרשת במדבר (במדבר ד, כז):

"על פי אהרן ובניו... שתהיה עבודתם על פיהם [על פי אהרן ובניו], הם ימנו בני הגרשוני על עבודתם יאמרו פלוני מכני גרשון יהיה גזבר על ענין כך, ויהיה משורר או שוער כך, וישא מן היריעות כך, וגם במסע לא יפרקו ולא ימענו עד שיצו אותם אהרן ובניו. והנה כולם צריכין לפקדה שהוא המנוי".

מנין משפחות הלויים (פסוקים לד-מט)

עד כאן למדנו על הציווי למנות את משפחות הלויים. בפסוקים הבאים מתואר כיצד מקיים משה את הציווי, ומפורטות תוצאות המנין.

מבט לתלמיד

ניתן לתאר לתלמידים כיצד כל אחד מבני לוי הראויים לעבודה מתייצב לפני אהרן ובניו, גדולי ונשיאי השבט, ומקבל מהם באופן אישי את תפקידו המיוחד. ניתן לשער באיזו תחושת שליחות ואחריות חדורים היו הלויים באותה שעה, ובאיזו אהבה ויראה ניגש כל אחד למלא את תפקידו המיוחד רק לו.

במהלך לימוד הפרק כדאי לתאר בפני התלמידים את הרוממות, היראה והשמחה של הלויים בגישתם לשאת את המשכן.

נתאר כיצד נזהרים הלויים בחרדת קודש לשמור על הסדרים המדויקים שעליהם צוו בפירוק המשכן ובנשיאתו. כמו כן נתאר את השמחה והרוממות שחשו בכניסתם למשכן ובנשאם את כלי הקודש. הם חשו את השראת השכינה שהיתה במחנה גם בשעת המסע, והרגישו כיצד על ידם מושפעת ברכה לעם ישראל ולעולם כולו.

נאמר בפסוק לד: "וַיִּפְקֹד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְנִשְׂיָאֵי הָעֵדָה אֶת בְּנֵי הַקְּהָלִי לְמִשְׁפְּחֹתָם וּלְבֵית אֲבֹתָם"

בצווי על המנין (בתחילת הפרק) מוזכרים משה ואהרן בלבד, "וַיִּדְבֹּר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אַהֲרֹן לֵאמֹר, נִשְׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי קְהַל...". ואילו עתה בשלב הביצוע מוזכרים גם הנשיאים. אומרים על כך חז"ל במדרש (במדבר רבה ה'ו):

"מה צריך נשיאים כאן, והלא הקב"ה לא אמר לו למשה שיהיו

נשיאי ישראל עמו במנין הלויים, למה עשה כן? אלא כך אמר משה: אחר שהנשיאים היו עמי במנין כל ישראל... לא אעשה להם חלישות דעת ואוליכם עמי למנין הלויים...".

גם כאשר עסק משה בפעולה כה חשובה כמנין משרתי ה' הלויים, הקפיד שלא יפגע אדם מישראל ממעשיו, אף לא בדרך עקיפה.

נאמר בפסוק לז: "אלה פקודי משפחת הקהתי כל העובד באהל מועד אשר פקד משה ואהרן על פי ה' ביד משה"

נשים לב, שהנשיאים אינם מוזכרים בפסוק זה המסכם את מנין בני קהת. הסיבה לכך היא, שבמנין עצמו הנשיאים באמת לא היו שותפים, כפי שדייקו חז"ל (שם במדרש):

"אתה מוצא אחר מנין ישראל בתיב: 'אלה הפקדים אשר פקד משה ואהרן ונשיאי ישראל', אבל אחר מנין הלויים אין את מוצא שזכיר שם נשיאים אלא 'אשר פקד משה ואהרן', ללמדך שנשיאי ישראל, לא מנו הלויים על פי הדיבור אלא משה הוליכם עמו כדי לחלוק להם כבוד".

שירת הלויים

נאמר בפסוק מז: "מבן שלשים שנה ומעלה ועד בן חמשים שנה כל הבא לעבד עבדת עבדה ועבדת משא באהל מועד"

נשים לב ללשון הכפולה שבפסוק: "עבדת עבדה ועבדת משא", ונשאל: מה פירוש 'עבודת עבודה', ואיזו עבודה עבדו הלויים מלבד 'עבודת המשא'?

תפקיד הלויים איננו מסתכם בנשיאת המשכן בשעת המסעות, כפי שלמדנו בפרשת במדבר. על הלויים נאמר (במדבר ג, ט): "ונתתה את הלויים לאהרן ולבניו נתונם נתונם המה לו", ורש"י שם מבאר: "נתונם המה לו - לעזרה". כשלמדנו פרשת במדבר הסברנו שללויים היו תפקידים מגוונים

אף בשעת החניה, כגון שירה ונגינה בשעת הקרבת הקרבנות ושמירת המשכן ותחזוקו ותחזוק כליו.

בזה בארנו את הכפילות "עֲבֹדַת עֲבֹדָה - וְעֲבֹדַת מִשְׁאָה", אך עדיין צריך להבין את משמעות הכפילות שבביטוי "עֲבֹדַת עֲבֹדָה". רש"י ועל פי הגמרא בערכין יא ע"א (מבאר: "הוא השיר במצלתיים ובנורות, שהיא עבודה לעבודה אחרת"). כלומר 'עבודת עבודה' היא עבודה המשמשת לצורך עבודה אחרת, והיינו השיר שבו היו הלויים מלווים את עבודת הקרבנות.

מבט למורה

אחת מעבודות הלויים המרכזיות היא עבודת השיר. בפרשות במדבר ונשא מרוכזים עיקרי הציוויים על עבודות הלויים, אך לא מפורש בהם ענין השיר. נצל פסוק זה, הרומז לעבודת השיר, כדי להרחיב מעט בעבודה חשובה זו.

רבנו בחיי מפרט יותר ומבאר מדוע נקראת השירה 'עבודת עבודה':

"כי השמחה במעשה המצוות מצוה בפני עצמה, וכשם שהמצוה עבודה לה' יתברך, כך השמחה על המצוה נקראת 'עבודה'... לשורר ולעורר השמחה על מצוות הקרבן, כדי להיות מעשה המצוה בשמחה, כי השמחה שלמות העבודה".

כאשר המצוה נעשית בשמחה, היא נעשית באופן שלם, כי השמחה מורה על כך שהמצוה לא נעשית באופן חיצוני, כמצוות אנשים מלומדה, אלא שהמקיים מכיר במעלה הגדולה שאליה הוא זוכה בקיומה, וקיומה ממלא את כל ישותו.

בכוחה של השירה להשפיע על עומק נפש האדם ולחולל בה תנועה, כדברי ריה"ל **בספר הכוזרי** (מאמר שני, סד): "אין ספק כי במקום הקדוש ההוא [בית המקדש] הגיעה האמנות הזו [הנגינה] לשלמות ולשכלול ושם עוררה את הנפשות, כאשר יאמר עליה כי היא מעתיקה [מעבירה] את הנפש

ממדה אל הפכה". הלויים ליוו את עבודת המקדש בשירתם ובכך עוררו את הנפשות לשמוח במצוה, כדברי הגמרא בערכין (יא ע"א): "תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב' – איזוהיא עבודה שנשמחה ובטוב לב, הוי אומר זו שירה". נמצא שהשיר, המעורר את השמחה, הוא עבודה בפני עצמה המתלווה לעבודת הקרבנות.

מעיקר הדין היו הלויים משוררים "על כל עולות הציבור החובה ועל שלמי עצרת" (רמב"ם הלכות כלי המקדש ג, ב). אמנם מדברי רבותינו עולה שהלויים היו משתמשים בסגולת השירה והניגון בהזדמנויות נוספות, שאינן חובה, וזאת כדי לעורר את העם בעבודת ה'.

המאור ושמש (בפרשת שמיני) כותב, שכשהגיע אדם להקריב קרבן לכפר על נפשו, הכהנים היו מדברים על ליבו והלויים היו מסייעים להם בניגוניהם, וכך היו פועלים על עומק נפש החוטא לעוררו לשוב בתשובה שלמה.

מעין זה מובא בדברי החתם סופר (שו"ת חתם סופר אורח חיים חלק א, סימן נא), שהלויים ליוו בשירתם את הבאת קרבנות התודה, ובזה עוררו רגשי תודה בלב מביא הקרבן, והביאוהו לשבח ולהודות לה' על כל הטובות שגמל אתו.

עיקר מצוות שירת הלויים היא השירה בפה, אך שירה זו לוותה בכלי נגינה רבים על מנת להעשירה ולייפותה, ובכך להגביר את השפעתה (ראה ערכין יא ע"א).

כתב הרמב"ם (בהלכות כלי המקדש ג, ג-ד):

"ואין פוחתין משנים עשר לויים עומדים על הדוכן בכל יום לומר שירה על הקרבן ומוסיפין עד לעולם, ואין אומרים שירה אלא כפה... ואחרים היו עומדים שם מנגנין בכלי שיר... וכמה הם מנגנין, בנבלים וחלילים ובנורות וחצוצרות והצלצל, ואין פוחתין משני נבלים ולא מוסיפין על ששה, ואין פוחתין משני חלילים ולא מוסיפין על שנים עשר, ואין פוחתין משתי חצוצרות ולא מוסיפין על עשרים ומאה, ואין פוחתין מתשעה בנורות ומוסיפין עד לעולם, והצלצל אחד בלבד".

מבט לתלמיד

ניתן לתאר לתלמידים כיצד למראה ההדור של המשכן, מצטרפת שירת הלויים ונגינתם, כאשר עשרות לויים עומדים ושרים ומנגנים בעשרות כלי נגינה מסוגים שונים, ומעוררים את העם לשמחה פנימית והתרוממות מיוחדת בעבודת ה', "עבדו את ה' בשמחה באו לפניו בנגנה" (תהלים ק, ב).

נאמר בפסוקים מו-מט: "כל הפקדים אשר פקד משה ואהרן ונשיאי ישראל את הלויים למשפחתם ולבית אבתם. מבין שלשים שנה ומעלה ועד בן חמשים שנה כל הבא לעבד עבדת עבדה ועבדת משא באהל מועד. ויהיו פקדיהם שמנת אלפים וחמש מאות ושמנים. על פי ה' פקד אותם ביד משה איש איש על עבדתו ועל משאו ופקדיו אשר צוה ה' את משה"

לאחר שפורטו מנייני משפחות הלויים, מסכמת התורה את המנין הכולל העולה לסך שמונת אלפים וחמש מאות ושמנים. מנין זה הוא מנין הראויים לעבודה מבין שלושים עד בן חמשים, ולמעלה בפרשת במדבר (ג, יד-לט) נמנו כלל בני השבט מבין חודש ומעלה כדי לקדשם במקום הבכורים, ומניינם עלה לסך עשרים ושתיים אלף. בני לוי הראויים לעבודה הם חוד החנית של האומה, הם אלה שנבחרו להיות שליחי העם ב'לגיונו של מלך' המופקד על בנין הקודש של האומה. תפקיד זה דורש יראת שמים גדולה וקבלת אחריות.

יש לשאול: מה ראתה התורה לסכם את מנין משפחות הלויים, לכאורה זה חשבון פשוט שהיינו יכולים לעשות בעצמינו? על שאלה זו עונים חכמים במדרש (במדבר רבה ו, י):

"כל הפקודים אשר פקד משה... מאחר שחשב הלויים משפחות בני קהת לבד ומשפחת בני גרשון לבד ומשפחת בני מררי לבד, חזר וכלל מניינם ביחד להגיד שכולם שקולים לפני המקום בחיבה."

לאחר פירוט תפקידי משפחות הלויים, עלול להיווצר הרושם כי ישנה משפחה אהובה יותר לפני ה' ומקורבת יותר מהמשפחות האחרות, שהרי בין תפקידי משפחות הלויים יש שזכו לשאת את הכלים הפנימיים של המשכן ויש שזכו בנשיאת החלקים החיצוניים יותר של המשכן. משום כך התורה חוזרת וכוללת את כולם במנין אחד, כדי להדגיש כי בפני ה' כולם אהובים וחביבים במידה שווה, שהרי כל אחד בתפקידו המיוחד שנתן לו ה', עושה את רצון ה' ומקיים מצוותו, בין אם נצטווה לשאת את הכלים הפנימיים ובין אם נצטווה לשאת את היריעות או את הקרשים החיצוניים.

רעיונות מרכזיים בפרק ד

1. הציווי על מנין בני גרשון ומררי ותפקידיהם בנשיאת המשכן

- סדר הפרשיות בתורה והחלוקה לפרשות מלמדים אותנו מספר לקחים חשובים:
 - א. **כבודם של הבכורות** – על אף שהקדים הכתוב את קהת משום כבוד התורה (וזכרו בפרשת במדבר), נפתחה פרשת נשא בגרשון כדי לחלוק לו כבוד על היותו בכור. ללמדנו כמה זהירות נדרשת בשמירה על כבודו של הזולת.
 - ב. **כבודה של תורה** – קהת הצעיר מוזכר לפני גרשון הבכור במנין הלויים שבסוף פרשת במדבר, מפני שהוא נושא את ארון ה', וכבודה של התורה קודם לכבודם של הבכורות.
 - ג. **כלי המשכן מרוממים את נושאייהם** – נשיאת כלי המשכן רוממה את בני לוי וקידשתם, כל אחד לפי קדושת הכלי שנשא.
 - ד. **מעלת שבט קהת** – שבט קהת נבחר לשאת את הארון משום כבודם ומעלתם של משה ואהרן שיצאו ממנו.
- **הפרט והכלל** – עבודתו של היחיד בישראל איננה עבודה פרטית, אלא עבודה המצטרפת לעבודת הכלל והופכת את כולם להיות כאנשי צבא, כאיש אחד בלב אחד לעבודת ה'.
- **ציווי פרטי לכל אחד מהלויים** – הציווי האלקי על נשיאת המשכן אינו מסתכם בציווי כללי לכל המשפחה אלא יורד ומתפרט לכל אחד ואחד מהלויים ומתווה את עבודת ה' הפרטית הנדרשת ממנו באופן אישי.

2. מנין משפחות הלויים ותפקידם

- **עבודת השירה** – השיר, המעורר את השמחה, הוא עבודה בפני עצמה המתלווה לעבודת הקרבנות. הלויים היו משתמשים בסגולת השירה והניגון בהזדמנויות נוספות, שאינן חובה, וזאת כדי לעורר את העם בעבודת ה'.
- **מעלת בני לוי** – בפני ה' כל משפחות הלויים אהובות וחביבות במידה שווה, שהרי כל אחת בתפקידה המיוחד שנתן לה ה', עושה את רצון ה' ומקיימת מצוותו, בין אם נצטווה לשאת את הכלים הפנימיים ובין אם נצטווה לשאת את היריעות או את הקרשים החיצוניים.

פרק ה

בפרקנו ארבעה נושאים עיקריים:

1. שילוח הטמאים מן המחנה
2. הגוזל ונשבע לשקר
3. נתינת מתנות הקדשים לכהן
4. פרשת סוטה

פתיחה

כאמור ה' סידר את מחנה ישראל מסביב למשכן שבו שורה השכינה, ומתוך כך המחנה כולו התקדש והתרומם וכל סדרי החיים של עם ישראל התעלו.

עד כה עסקנו בעיקר בסדרים הארגוניים של המחנה - סדר חניית השבטים, סדרי הנסיעה וסדרי תפקידי הלויים בנסיעת המחנה ובחנייתו.

בעקבות סדרים אלה זכו ישראל להתפשטות של קדושה וטהרה אף בשאר חלקי המחנה - במחנה לוויה, במחנות הדגלים, בכל שבט ושבט, בכל משפחה ומשפחה, ובכל אדם ואדם, כפי שכתוב **בחומש שמות** (כה, ח): **"וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנֵתִי בְּתוֹכְכֶם"**, וכתב האלשיך שם: **"שמעתי לומדים מכאן כי עיקר השראת שכינה באדם הוא ולא בבית [במשכן], מאומרו 'בתוכם' - בתוך עם ישראל. עיקר עניינה של השראת השכינה אינו לשכון במשכן לבדו, אלא לשכון בעם ישראל באמצעות המשכן. קדושת המשכן מתפשטת וחופפת על המחנה כולו ומחייבת את העם**

להתאים לקדושת המשכן את סדרי חייו, ולהישמר מלבוא במגע עם דברים או מצבים שאינם תואמים לקדושה זו.

הרחקת הטמאים מן המחנה

במסגרת השמירה על קדושת המשכן מצווים ישראל להיזהר בדיני טומאה וטהרה, כפי שכותב רבי יהודה הלוי **בספר הכוזרי** (מאמר שלישי, מט):

"הטומאה והקדושה שני עניינים זה כנגד זה, לא ימצא האחד אלא בהימצא השני, ומקום שאין קדושה אין טומאה, כי ענין הטומאה איננו כי אם דבר שאסר על בעליו לנגוע בדבר מדברי הקדושה ממה שהוא מקודש לאלקים, כמו הכהנים ומאכלם ומלבושם והתרומות והקרבנות ובית המקדש וזולת זה הרבה. וכן ענין הקדושה דבר שאסר על בעליו לנגוע בדברים רבים ידועים ומפורסמים, ורב מהם תלויים במעמד השכינה".

משום כך, לאחר סידור השבטים והמחנות מסביב למשכן, מצווה התורה על שילוח הטמאים מתוך המחנות.

הרחקת הטמאים איננה מחשש שמא תסתלק השכינה מישראל, שהרי "חביבין הן ישראל שאף על פי שהן טמאין שכינה ביניהם, שנאמר: 'השוכן אתם בתוך טומאתם' (ויקרא מז, מז), ואומר: 'ולא יטמאו את מחניהם אשר אני שוכן בתוכם' (במדבר ה, ג)" (במדבר רבה ג, ח). ה' משרה שכינתו בתוכנו גם כשאנו במצב של טומאה. האחריות לשמור על טהרת המחנה והתאמתו לשכינה השורה בתוכו מוטלת על כל אחד ואחד מישראל באופן אישי, כדברי **ספר החינוך** (מצוה שסב): "במקום הקדוש והטהור אשר רוח אלקים שם אין ראוי להיות בו האיש המלוכלך בטומאה. והעניין הזה יש לדמותו על דרך משל לפלטרין של מלך שמרחיקין ממנו כל איש צרוע ונמאס בנופו או אפילו כמלבושיו, ובעין מה שכתוב: 'כי אין לבוא אל שער המלך בלבוש שק' (אסתר ד, ב)...".

יציאת הטמאים מן המחנה איננה בתורת עונש או נקמה, אלא דרך

לתיקון. החובה לצאת מגבולות המחנה מזרזת את הטמאים להיטהר ולשוב בתשובה ומתוך כך לשוב לגבולות המחנה.

תיקון פגמים בישראל

שילוח הטמאים מן המחנה מהווה המשך לסדר האלקי של ארגון המחנה ומבהיר למי מותרת הכניסה לכל מחנה ומחנה. כעת מתחילה התורה לעסוק בסדרי החיים עצמם, ובטהרה המוסרית הדרושה במחנה, כדברי החזקוני: "מאחר ששכינה ביניהם והם חונים סביב למשכן צריכים לטהר מחניהם מן הטומאה ולנקות עצמן מגזל ומספק זימה, כגון סומה, ולשמור נזירות במהרה".

לא די שישראל יוציאו את האנשים הטמאים מן המחנה, עליהם לשרש כל טומאה או קלקול גם מסדרי חייהם.

בפרשיות שלפנינו ישנם יסודות רבים המלמדים אותנו מהן אמות המידה הנדרשות מעם ה', בתחום המוסר, הקדושה והטהרה.

שילוח הטמאים מן המחנה (פסוקים א-ד)

נאמר בפסוקים א-ג: "וַיִּדְבֶּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. צֹ אֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁלְחוּ מִן הַמַּחֲנֶה כָּל צְרוּעַ וְכָל זָב וְכָל טָמֵא לְנֶפֶשׁ. מִזְכָּר עַד נִקְבָּה תִּשְׁלְחוּ אֶל מַחוּץ לַמַּחֲנֶה תִּשְׁלְחוּם וְלֹא יִטְמְאוּ אֶת מַחֲנֵיהֶם אֲשֶׁר אֲנִי שֹׁכֵן בְּתוֹכָם"

קדושת מחנה ישראל מחייבת להוציא את הטמאים מן המחנה, וכדברי המדרש (במדבר רבה ז, א):

"עד שלא עשיתם את המשכן... היו הזבים והמצורעים מעורבים עמכם. עכשיו שעשיתם את המשכן ואני משרה שכינתי ביניכם, הפרישו אותם מכם וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש. בשביל מה? 'ולא יטמאו את מחניהם אשר אני שוכן בתוכם'."

השראת השכינה בישראל מחייבת סדרי טהרה וטיפול נכון בטמאים שעלולים לפגוע בקדושת המחנה.

בפסוקים אין מבואר מאיזה מחנות צריך כל אחד מהטמאים לצאת, אך חז"ל מלמדים אותנו שיש חילוקי דינים בין הטומאות השונות, כמובא ברש"י:

"וישלחו מן המחנה - שלוש מחנות היו שם בשעת חנייתך, תוך הקלעים היא מחנה שכינה, חניית הלויים סביב... היא מחנה לוייה, ומשם ועד סוף מחנה הדגלים לכל ארבע הרוחות היא מחנה ישראל. הצרוע נשתלח חוץ לכולן, הוב מותר במחנה ישראל ומשולח מן השתיים, וטמא לנפש מותר אף בשל לוייה ואינו משולח אלא משל שכינה...".

החזקוני מוצא רמז לדברי חז"ל בפסוקים. הפועל ש.ל.ח מוזכר בפרשיה זו שלוש פעמים: "צו את בני ישראל וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש. מזכר עד נקבה תשלחו אל מחוץ למחנה תשלחום ולא יטמאו את מחניהם אשר אני שכן בתוכם".

ניתן לסכם את דיני שילוח הטמאים בטבלה כדלהלן:

מחנה שכינהמחנה לוייהמחנה ישראלמצרועאסוראסוראסורזב זבה ויולדתאסוראסורמותרטמא מתאסורמותר מותר

מבט לתלמיד

הידיעה שלא כל אחד יכול להיכנס למחנה בכל רגע, יוצרת תודעה חיה שמחנה ישראל הוא מקום קדוש. מתוך כך חש העם שעליו להתאים את מעשיו ומחשבותיו לקדושה זו. ההבדלים בין המחנות, יוצרים את היחס המדורג והנכון למחנות השונים, כאשר הזהירות הגדולה ביותר דרושה במחנה שכינה. דירוג זה בונה בעם ישראל יחס של רוממות וקדושה ומורא מקדש.

נאמר בפסוק ד: "ויעשו בן בני ישראל וישלחו אותם אל מחוץ למחנה כאשר דבר ה' אל משה בן עשו בני ישראל"

מהכפילות שבפסוק, "ויעשו בן בני ישראל... בן עשו בני ישראל", לומדים חז"ל (במדבר רבה ז, ט) על שבחם של ישראל: "כאשר דבר ה' אל משה בן עשו בני ישראל" - מעצמן, לא הוצרכו שיעשיאום...".

ניתן לשער את הקושי הגדול הכרוך בפרידה של משפחות הטמאים מיקיריהם ששולחו מחוץ למחנה. ראש משפחה שנצטרע צריך היה להיפרד מאשתו ומילדיו, ולצאת מביתו למשך תקופה, ארוכה לעיתים, בה יטהר מטומאתו ומחטאיו. לכן התורה מדגישה את שבחם של ישראל, שלא היה צריך לשדל אותם, ועל אף הקושי הרב הזדרזו לקיים את מצוות ה' ולשמור על טהרת המחנה.

בהדגשת שבחם של ישראל, נפגיש את התלמידים עם ההכרה בחובה ובזכות לקיים את מצוות ה' אף כשיש בהן קושי או חוסר נוחות.

הגזל ונשבע לשקר (פסוקים ה-ח)

נאמר בפסוקים ו-ז: "דבר אל בני ישראל איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם למעל מעל בה' ואשמה הנפש ההוא. והתודו את חטאתם אשר עשו...".

מלשון הפסוק קשה להבין על איזה חטא מדובר. חז"ל אומרים שפרשיה זו עוסקת באדם שגזל ונשבע לשקר, כמבואר ברש"י. דברי חז"ל אלה מעוררים קושי, שכן דין גזל ונשבע לשקר מופיע בהרחבה בספר ויקרא (ה, כא-כד):

"נפש כי תחטא ומעלה מעל בה' וכחש בעמיתו בפקדון או בתשומת יד או בגזל או עשק את עמיתו. או מצא אבדה וכחש בה ונשבע על שקר על אחת מכל אשר יעשה האדם לחטא

בְּהִנֵּה. וְהָיָה כִּי יַחֲטֵא וְאָשֵׁם וְהָשִׁיב אֶת הַגְּזֹלָה אֲשֶׁר גָּזַל אוֹ אֶת
הָעֶשֶׂק אֲשֶׁר עָשָׂק אוֹ אֶת הַפְּקֻדֹן אֲשֶׁר הִפְקֹד אֹתוֹ אוֹ אֶת הָאֲבֹדָה
אֲשֶׁר מָצָא. אוֹ מִכֹּל אֲשֶׁר יִשָּׁבַע עָלָיו לְשָׁקֵר וְשָׁלַם אֹתוֹ בְּרֹאשׁוֹ
וַחֲמִשָּׁתָיו יִסֹּף עָלָיו לְאֲשֶׁר הוּא לוֹ יִתְּנֶנּוּ בַּיּוֹם אֲשֶׁמְתוֹ”

בפסוקים אלה מדובר על אדם שמחזיק בממון חברו שלא כדון, וכאשר נטען כלפיו בבית דין שעליו להחזיר את הממון לבעליו, כיחש וטען שאין בידו שום ממון מחברו. לאחר הכחשתו חייבו אותו הדיינים להישבע על כך, ונשבע לשקר. בשבועתו לשקר חטא הגנב בחטא חמור המוזכר בעשרת הדברות: "לא תשא את שם ה' אלקיך לשווא" (שמות כ, ז). בפרשתנו, וכן בפסוקים שבספר ויקרא, מבואר שכשהחוטא מתעורר לחזור בתשובה ולתקן את חטאו הכפול - חטא הגזלה וחטא השבועה - עליו בראש ובראשונה להשיב את הגזלה לבעליה, ולאחר מכן לעשות שני דברים נוספים שיכפרו על חטאו: א. להוסיף חומש על ערכה של הגזלה, ולתת אף אותו לבעלים. ב. להביא קרבן אשם לכפרה. נשאל: מדוע נשנתה פרשיה זו בפרשתנו?

מבט לתלמיד

בהזדמנות זו נוכל להדגיש שכל מילה ומילה וכל אות ואות שבתורה שקולות בשקל הקודש. וכאשר ישנה כפילות לכאורה, חובה עלינו להבין מהו החידוש שהתורה מבקשת ללמדנו.

ניתן לעודד את התלמידים להתבונן בשני המקורות, לערוך השוואה ביניהם ולנסות למצוא בעצמם אלו מילים, ביטויים או עניינים נכתבו בפרשיה אחת ולא נכתבו בשניה.

רש"י (פסוק ו) משיב על שאלה זו וכותב:

"חזר וכתב כאן פרשת גזול ונשבע על שקר, היא האמורה בפרשת ויקרא 'ומעלה מעל בה' וכחש בעמיתו וגו' (ויקרא ה, כא), ונשנית כאן כשכיל שני דברים שנתחדשו בה: האחד - שכתוב 'והתודו',

לומר שאינו חייב חומש ואשם על פי עדים עד שיודה בדבר, והשני - על גזל הגר שהוא ניתן לכהנים".

החידוש הראשון שהתחדש בפרשתנו הוא, שדין תשלום חומש וחובת אשם איננו כשהגזלה התבררה על ידי עדים, אלא רק אם הודה מעצמו בגזלתו.

החידוש השני הוא, שאדם מישראל שגזל ממון מן הגר ולא החזירו עד שמת הגר ואין לגר יורשים, תשלום הקרן והחומש ניתן לכהנים.

החידוש הראשון – חומש ואשם דווקא במודה

החידוש הראשון מעורר תמיהה: מדוע מי שמודה בחטאו משלם יותר ממי שהעדים מעידים עליו שגזל, והוא עצמו ממשיך להכחיש ולהתנער מאחריות?

התשובה לתמיהה זו מבוארת בדברי הרמב"ם (הלכות גזילה ואבדה ז, ח): "אין הנשבע על כפירת ממון משלם חומש עד שיודה מעצמו, אבל אם באו עדים והוא עומד בכפירתו משלם הקרן בלבד... שהחומש עם הקרבן לכפרה הם באים". החומש והאשם אינם עונש הבא להתנקם בחוטא, אלא להיפך, הם זכות שניתנת לו, שכן על ידי נתינת החומש והבאת האשם הוא זוכה לכפרה על חטאו.

המודה בחטאו לוקח אחריות על מעשיו וחוזר בתשובה, ולכן הוא זכאי לכפרה על מעשיו באמצעות קנס וקרבן. לעומתו, מי שמתכחש לחטאו מאבד זכות זו. קרבן האשם מכפר רק אם הגזלן שב בתשובה לפני הבאת הקרבן, כמבואר ברש"י (שבועות יג ע"א): "חטאות ואשמות אין מכפרים אלא על השבים". הקרבן מהווה השלמה ובונה נדבך נוסף על גבי תהליך התשובה שהאדם עובר בעצמו. ללא תהליך הוידוי והתשובה, אין משמעות להבאת הקרבן.

מצוות וידוי

מהמילים "וְהִתְוַדּוּ אֶת חַטֹּאתֵיכֶם אֲשֶׁר עָשׂוּ" למד הרמב"ם מצות עשה

כללית, להתוודות בפה על כל חטא שיעשה האדם, כפי שפסק בתחילת הלכות תשובה (א, א):

"כל מצוות שכתורה בין עשה בין לא תעשה, אם עבר אדם על אחת מהן בין בודון בין בשגגה, כשיעשה תשובה וישוב מחטאו חייב להתוודות לפני האל ברוך הוא, שנאמר: 'איש או אשה כי יעשו... והתודו את חמאתם אשר עשו', זה וידוי דברים. וידוי זה מצוות עשה...".

מרון הרב קוק **באורות התשובה** (טז, א) מלמדנו על משמעות נוספת במצוות וידוי:

"אחד מהיסודות של התשובה... הוא הכרת האחריות של האדם על מעשיו, שבא מתוך אמונת הבחירה החופשית... וזהו גם כן תוכן הוידוי המחובר עם מצוות התשובה - שמודה האדם שאין שום עניין אחר שיש להאשימו על החטא ועל תוצאותיו, כי אם אותו בעצמו. ובה הוא מברר לעצמו את חופש רצונו ועוצם יכולתו על סדרי חייו ומעשיו, ומתוך כך הוא מפנה לפניו את הדרך לשוב אל ה', לחדש את חייו בסדר הטוב...".

כשאדם מודה בחטאו ולוקח אחריות על מעשיו הרעים, הוא מכיר בכך שהוא ורק הוא אחראי למעשיו, לטוב ולמוטב. הכרה זו נעוצה בהבנה שהאדם הוא בעל בחירה חופשית לבחור בטוב או חלילה ברע. ממילא, מתוך הוידוי מגיע האדם למסקנה שבכוחו לשוב מחטאו ולבחור בטוב.

מבט לתלמיד

נוכל לספר לתלמידים בקצרה על מעידתו של הגזלן, ולאחר מכן לתאר כיצד בתחילה הוא מכיר בחטאו ומתוודה, ומתוך כך הוא בא לידי חרטה, תיקון וכפרה. ההשתתפות בכאבו של החוטא ובתהליך תשובתו יטמיע בתלמידים את הכאב שבחטא ואת השמחה הגדולה שבכפרה.

השראת השכינה בישראל איננה ערובה לכך שלא יהיו חטאים, אך היא מציבה בפני החוטאים דרישה שלא להשלים עם הנפילה והחטא ולא להתייאש, אלא לקום כגיבורים ולשוב בתשובה. נאמר בספר משלי: "שֶׁבַע יְפוֹל צַדִּיק וְקָם" (משלי כד טז) - מעלת הצדיק היא בעיקר בכך שהוא שומר על ערנות ודריכות מוסרית, שם ליבו לכל נפילה ולכל חטא, וקם בגבורה לתקנם. אדם שעומד נוכח חטאו ולוקח אחריות על תיקונו, הוא זוכה שתהיה לו דרך של כפרה ותיקון.

החידוש השני – גזל הגר

נאמר בפסוק ח: "וְאִם אֵין לְאִישׁ גָּאֵל לְהָשִׁיב הָאֲשָׁם אֵלָיו הָאֲשָׁם הַמּוֹשֵׁב לְה' לְכַהֵן מִלְבָּד אֵיל הַכִּפָּרִים אֲשֶׁר יִכְפֹּר בּוֹ עָלָיו"

כלומר אדם שגזל ונשבע לשקר, וכעת כאשר הוא בא להשיב את הגזלה, כבר נפטר האדם שממנו גזל, הדבר פשוט שעליו להשיב את הגזלה ליורשיו של הנפטר. פרשתנו עוסקת במצב מיוחד שבו אין לנגזל יורשים, ומלמדת שבמקרה זה הקרן והחומש ניתנים לכהנים, כמבואר ברש"י:

"וְאִם אֵין לְאִישׁ גָּאֵל - שמת התובע שהשביעו, ואין לו יורשים...
ואמרו רבותינו, וכי יש לך אדם בישראל שאין לו גואלים, או בן
או בת או אח או שאר בשר הקרוב ממשפחת אביו למעלה עד
יעקב? אלא זה הגר שמת ואין לו יורשים".

אדם שהוא מיוחס לאחד משבטי ישראל, לעולם ימצאו לו יורשים, מכיוון שגם אם אין לנפטר בנים, אחים או הורים, בוודאי ימצאו לו קרובים רחוקים יותר, כמו צאצאי סבו או סב סבו, עד יעקב אבינו. לעומת זאת גר שנתגייר, אפשר שייווצר מצב שבו ייפטר מן העולם ללא יורשים, שכן "גר שנתגייר - בקמן שנולד דמיו" (יבמות כב ע"א), כלומר גר שנתגייר דומה לתינוק שנולד.

תהליך הגיור איננו שינוי חיצוני העובר על המתגייר ומעביר אותו

מעמי הגויים לעם ישראל, אלא תהליך פנימי המוחלט שינוי יסודי ומהותי, עד כדי כך שאחרי הגיור נחשב המתגייר כאדם שנולד מחדש. מבחינה הלכתית הילדים שנולדו לו בהיותו גוי אינם נחשבים עוד כילדיו, אביו ואמו לא נחשבים כהוריו וכן כל קרוביו. נמצא שגר שנפטר, אם לא התחתן עם אשה מישראל והוליד ממנה ילדים - אין לו כל יורש, לכן בשעת פטירתו נכסיו אינם עוברים בירושה אלא נעשים הפקר לכל.

לפיכך ניתן היה לחשוב שהגוזל מן הגר, יזכה בגזלה מן ההפקר לאחר מות הגר ויפטר מהשבת הקרן ומתשלום החומש, ולא תהיה לו דרך לכפר על חטאו. לכן נאמר (בפסוק ח): "הָאֱשֶׁם הַמוֹשֵׁב לְה' לִכְהֵן מִלְבָּד אֵיל הַכִּפָּרִים אֲשֶׁר יִכָּפֵר בּוֹ עָלָיו", ורש"י מפרש: "האשם המושב - זה הקרן והחומש. לה' לכהן - קנאו השם, ונתנו לכהן שבאותו משמר. מלבד איל הכפורים - האמור בוֹיִקְרָא שהוא צריך להביא [קרבת האשם]".

גם אם הנגזל היה גר ונפטר בלא יורשים, יש לגזלן דרך לכפר ולתקן ואין הגזלן פטור מלהשיב את הגזלה. במקום לתת את הקרן והחומש לנגזל או ליורשיו, עליו לתת אותם לכהנים המשרתים באותו זמן במקדש. בכך יוכל לכפר על חטאו וייחשב לו הדבר כאילו השיב את הגזלה לבעליה.

בפרקים הראשונים עסקנו בחלוקת עם ישראל לשבטים ובתי אבות וסידורם על דגליהם. העיסוק בשבטים ובמשפחות מבליט את העובדה שגרים שבחרו להסתופף תחת כנפי השכינה ולהצטרף לעם ישראל, אין להם שיוך לשבט ולמשפחה. לכן לאחר סידור השבטים והמשפחות, מצווה התורה על היחס המתבקש כלפי הגר, כפי שכתב הרמב"ן:

"ובעבור שמנה ישראל למשפחותם לבית אבותם והבדיל מהם ערב רב אשר בתוכם, השלים באשם הגזלות דין הגוזל את הגר".

בדין גוזל מן הגר מתגלה הקשר בין כל חלקי העם. כספו הגוזל של הגר, מושב אל הכהן, ובכך מתברר שקיימת שייכות בין הגר לכהן, על אף שמדובר בשני קצוות של העם מבחינת הייחוס. הגר מצד אחד

והכהן מצד שני מתחברים כאחד, ומגלים כי קדושת ישראל מקיפה את העם מקצה לקצה.

מבט לתלמיד

באופן טבעי מעמד הגרים בחברה נחות יותר, מכיוון שהם 'חדשים מקרוב באו' - אין להם שיוך משפחתי ואין להם רקע תרבותי שיכול להתאים לתרבות של עם ישראל. יתרה מזאת, כל עוד הגר לא מקים משפחה משל עצמו ומוליד ילדים לאחר גיורו, אין לו קרוב משפחה וגואל. לכן במקומות רבים התורה דורשת מאתנו לאהוב את הגר ולדאוג לו.

דרישת התורה להגן על הגר ולהוציא לצדק דינו, מלמדת על הרגישות הרבה הנדרשת מאתנו ביחסינו אל הגר. אנו נדרשים לעשות דין צדק, ולהשיב ממון עשוק לבעליו, גם אם אין לבעליו כוח ומעמד שמאפשרים לו למחות בתוקף על העוול שנעשה לו.

עבירה שבין אדם לחברו – מעל בה'

לאחר שהבנו במה עוסקת פרשיה זו, יש מקום לחזור לתחילת הפרשיה, ולהתבונן שנית בפסוק ו: "דְּבַר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יַעֲשׂוּ מִכָּל חַטָּאת הָאֵדָם לְמַעַל מַעַל בְּה' וְאִשְׁמָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא". התורה קוראת לגזל: "מַעַל בְּה'".

נמצאנו למדים, שעבירות שבין אדם לחברו הן למעשה 'עבירות כפולות', שכן מלבד הפגיעה בחבר, יש בהן גם חטא כלפי ה' יתברך, כדברי רבנו בחיי בספר ויקרא (ה, כג): "והיה כי יחטא ואשם - כפל הלשון, להורות כי הוא חוטא להקב"ה ולבעל דינו, ולמדך כאן כי מי שיש בידו גזל וחטא בו לחברו גם להקב"ה חוטא...". וכן מבואר בליקוטי אנשי שם (ויקרא ה, יז): "...עונש עבירות שבין אדם לחברו קשה יותר מעונש עבירות שבין אדם למקום... כי החוטא לחברו הוא חוטא בכפליים, אחד - לאדם,

שני - למקום, שעבר על תורתו ומצוותו". לכן גם תהליך התשובה צריך להיות כפול - על החוטא לבקש סליחה ולרצות את חברו, ובנוסף עליו לחזור בתשובה על כך שעבר על רצון ה' ופגע בחברו, וכך כתב הפרי מגדים (אורח חיים משבצות זהב סימן תרז, סק"א): "ומשמע אף בין אדם לחברו גזל וגניבה נמי [גם], אף על פי שמחל לו חברו והשיב הגזילה, אפילו הכי [למרות זאת] מתוודה כיום הכיפורים לעולם, דמכל מקום גם בין אדם למקום חמא".

מבט לתלמיד

גם בפרשיה זו וגם בפרשיה הבאה, פרשיית סוטה, מופיעה המילה 'מעילה'. מילה זו משמשת בדרך כלל במשמעות של חילול הקודש. השימוש במילה זו בפרשיות מלמדנו שפגיעה בזולת - בנגזל או בבעל, היא פגיעה גם בקדשי שמים, ובהשראת השכינה בישראל.

נתינת מתנות הקדשים לכהן (פסוקים ט-י)

נאמר בפסוק ט: "וְכָל תְּרוּמָה לְכֹהֵן קֹדֶשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִקְרִיבוּ לַכֹּהֵן לֹא יִהְיֶה"

הכתוב ממשיך בענין הקודש, ומלמדנו שכמו בתשלום האשם המוזכר כאן, שהדין הוא שנותנו לכהן, כך הדין גם בשאר תרומות הקודש, שאף על פי שנאמרה בהן נתינה לה', בפועל הן ניתנות לכהן, ולכן, גם במצוות ביכורים שהכתוב לא פירש במקומה למי ינתנו הפירות (ראה שמות כג, יט; דברים כו, א-יא) - בכל זאת הפירות ניתנים לכהנים, כמבואר בספורנו:

"ואמר כאן, שכמו שגזל הנר המושב לה' הוא נותנו לכהן של משמר, כמו כן הביכורים הנקראים לאל יתברך הוא נותנם לכהן של משמר".

הגמרא במסכת **ברכות** (סג ע"א) עומדת על סמיכות פסוקים אלה לפרשיית סוטה שלאחריה, ומבארת שפסוקים אלה שייכים לנושא הכללי של הפרשה, שהוא תיקון והישרת אורחות החיים במחנה ישראל, וזו לשון הגמרא:

"אמר חזקיה בריה דרבי פרנך אמר רבי יוחנן: למה נסמכה פרשת סוטה לפרשת תרומות ומעשרות? לומר לך, כל שיש לו תרומות ומעשרות ואינו נותנן לכהן - סוף נצרך לכהן על ידי אשתו, שנאמר: 'ואיש את קדשיו לו יהיו', וסמך ליה 'איש איש כי תשמה אשתו', וכתוב: 'והביא האיש את אשתו' וגו'".

מן הרב קוק (עין איה ברכות ח"ב פרק תשיעי אות שיח) מבאר, שיחס הכבוד, האהבה וההערכה שנבנה באדם כלפי הכהן אליו הוא מביא את מתנות הכהונה, משפיע השפעה ברוכה על רמתו המוסרית, ואילו "הנפרד לגמרי מאנשי הרוח, עלול הוא לרדת הלך וירד במוסרו, עד שאפילו הצניעות, שהיא היסוד המוסרי האנושי השיכלי, תרד בביתו מטה מטה... עד שמצב הנמוך הזה יביאהו למידה זו שיצטרך לכהן על ידי אשתו".

מבט לתלמיד

לפני פרשיית סוטה, פרשיה קשה וכואבת, מקדימה התורה תרופה למכה ומלמדת אותנו כיצד ניתן לחזק את מצב המוסר באומה ובפרטיה, באופן שלא נגיע לקלקול כזה. הקשר המיוחד ויחס הכבוד לכהני ה' שהם אנשי הקודש של האומה מרומם את האומה ומביא אותה לדרגות גבוהות של קדושה ומוסר ומרחיק אותה מן החטא והקלקול.

נאמר **בפסוק** י: "ואיש את קדשיו לו יהיו"

מסביר רש"י: "ואיש את קדשיו לו יהיו - מי שמעכב מעשרותיו ואינו נותנן, לו יהיו' המעשרות, סוף שאין שדהו עושה אלא אחד מעשרה שהיתה למורה לעשות".

אדם המבטל את מצוות ה' ונמנע מנתינת מעשרותיו לכהן, מלבד העובדה שהוא מנתק את עצמו מאנשי הקודש של האומה ויורד בדרגתו המוסרית, סופו להתדרדר גם מבחינה כלכלית. השפע הכלכלי נועד לאפשר לאדם לעבוד את ה' כראוי, לכן אדם שמדרגתו הרוחנית לוקה בחסר ואיננו תומך באנשי הקודש של האומה, איננו ראוי עוד לשפע, והשפע ניטל ממנו.

נאמר **בהמשך הפסוק: "איש אשר יתן לכהן לו יהיה"**

ממשיך רש"י: **"איש אשר יתן לכהן מתנות הראויות לו, לו יהיה ממון הרבה"**.

כאשר אדם שומר על דרגתו המוסרית ומתאמץ בעבודת ה' וביחס הראוי לאנשי הקודש של האומה, הוא ראוי לברכה ולשפע כלכלי אשר בעזרתם יוכל להתעלות בקדושה ובעבודת ה'.

מבט לתלמיד

בתוספות (תענית ט ע"א) מובא מעשה הממחיש את דברי רש"י:

"מעשה באדם אחד שהיה עשיר והיה לו שדה שעשתה אלף כור והיה אותו עשיר נומל מאה כורין למעשר ומפריש כל שנה ושנה, וכן עשה כל ימיו. כשחלה למות, קרא לבניו ואמר לו: בני, דע ששדה זו שאני מוריש לך עושה בכל שנה ושנה אלף כורין, הוזהר שתפריש מאה כורין כאשר עשיתי. ומת אותו האיש ועמד הבן במקומו, ועשה השדה אלף כורין כאשר היה עושה בחיי האב והפריש ממנה מאה כורין. בשנה שניה נסתכל וראה הבן שמעשר היה דבר גדול ואמר שלא יפריש. לשנה אחרת נתמעט השדה ולא עשה כי אם מאה כורין. נצטער עליו ושמעו קרוביו... אמרו לו: ...גרמת לך כל הרעה הזאת ומפני מה לא הפרשת מעשר כראוי... בא וראה כי מתחילה כשבא השדה לידך היית בעל הבית והקב"ה כהן, שהיה המעשר חלקו ליתן לעניים. ועכשיו שלא הפרשת חלקו לו, היה הקדוש ברוך הוא בעל הבית ואתה כהן, שאין שדך עושה

מה שהיה עושה מתחילה אלף כורין והפריש לך מאה כורין, והיינו דכתיב: 'ואיש את קדשיו לו יהיו', כלומר כשאנו מפריש כהוגן לא יהיה לו אלא הקדשים, כלומר המעשר, ועל זה אמרו חכמים: המעבב מעשרותיו, לסוף בא שלא יהיה לו אלא אחד מעשר..."

הקדמה לפרשת סוטה

הפרשה שלפנינו עוסקת בקדושת המשפחה הישראלית ובהתמודדות עם סטיה מקדושה זו.

בבואנו ללמוד וללמד פרשה זו, חשוב שתעמוד לנגד עינינו תחילה ערכה וקדושתה של המשפחה בישראל.

המשפחה בישראל היא השורש והיסוד לבנין האומה. האומה מורכבת משפחות-משפחות, כפי שלמדנו בפתיחת החומש: "שָׂאוּ אֶת ראש פֶּלַעַד עֵדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אָבֹתָם...". המסגרת המשפחתית מחברת את היחיד לנצחיות האומה והמשכיותה, על ידי העמדת תולדות הממשיכות את קיום האומה ועל ידי תוספת השראת שכינה שבאה לעולם בהקמת כל משפחה ומשפחה בישראל, וכך אמרו **חז"ל** (סוטה יז ע"א): "דריש רבי עקיבא: איש ואשה, זכו - שכינה ביניהן".

ועוד אמרו (נידה יז ע"א): "שלושה שותפין יש באדם: הקב"ה ואביו ואמו". לא בכדי מעמד יצירת הברית שבין איש לאשתו נקרא 'קידושין', שכן הבית הישראלי מיוסד על אדני קדושה.

הקדושה הממלאת את הבית הישראלי קשורה קשר בל ינתק עם מידת הצניעות, וכך אמרו חז"ל **במדבר** (ויקרא רבה כד, ו): "...כל מקום שאתה מוצא בו גדר ערוה, אתה מוצא קדושה".

הקשר המתוקן בין איש לאשתו, הוא קשר אמיץ של אהבה, אמון וכבוד הדדי, וכך נאמר **בגמרא** (סנהדרין עו ע"ב): "האוהב את אשתו כגופו

והמכבדה יותר מגופו... עליו הכתוב אומר: 'יודעת כי שלום אהלך ופקדת נוך ולא תחטא'."

מדברי חז"ל אלה אנו לומדים על האחריות הגדולה המוטלת על הבעל, לכבד את אשתו ולדאוג לשלומה וטובתה. האהבה הגדולה והאמון השוררים בין איש לאשתו מסלקים את הצורך ואת הפיתוי של כל אחד מבני הזוג לנסות חלילה למצוא את אושרו מחוץ לקשר המשפחתי הטהור.

לאורך הדורות הצטיינה המשפחה בישראל במידת הקדושה והצניעות וביחס הדדי של אהבה, אמון וכבוד. גם בתקופות קשות כמו גלות מצרים, בה היו ישראל נתונים במ"ט שערי טומאה, בתוך האומה המצרית שבלטה במידת פריצותה, שמרו ישראל על טהרתם, כמובא **ברש"י** (במדבר כו, ה):

"...לפי שהיו האומות מבזין אותם, ואומרים: מה אלו מתייחסין על שבטיהם, סבורין הן שלא שלטו המצריים באמותיהם? אם בגופם היו מושלים, קל וחומר בנשותיהם! לפיכך הטיל הקב"ה שמו עליהם, ה"א מצד זה ויו"ד מצד זה, לומר: מעיד אני עליהם שהם בני אבותיהם. וזה הוא שמפורש על ידי דוד: 'שבטו י-ה עדות לישראל' (תהלים קכב, ד), השם הזה מעיד עליהם לשבטיהם..."

ובמדרש (שיר השירים רבה ד, א) אמרו חז"ל:

"בזכות ארבעה דברים ננאלו ישראל ממצרים, שלא שינו את שמם, ולא שינו את לשונם, ולא אמרו לשון הרע, ולא נמצא בהן אחד פרוץ בערוה".

מידת הצניעות היא אחת ממידות היסוד שמאפיינות את עם ישראל ומבשרות את בשורת גאולתו, וכך כתב הרצי"ה במאמרו "לצניעות ולטהרה בישראל" (אור לנתיבתי עמ' רעז):

"...הטהרה, המכשירה ומבססת את הקדושה, היא שייכת לתכונת עצמיותם של ישראל... ולפיכך הצניעות המתגלית גם בדמותו

החיצונית של גוף האדם וגם בתלבושת בגדיו, המקושרת עם המהרה, הרי היא כמוה שייכת לתכונת אופיים של ישראל... מהרתו של מחנה ישראל היא מגלה את קדושת עוון ופלא גבורתו."

הטהרה היא השורש והבסיס לקדושת המחנה, וכשמחנה ישראל קדוש, הדבר בא לידי ביטוי כלפי חוץ במידת הצניעות השייכת לתכונות האופי של האומה, ועם ישראל מתגלה לעיני כל במלוא גבורתו.

מבט למורה

הילדים בגיל הצעיר דומים ל'נייר חלק' שטרם רשמו בו רשמים שליליים. בבואנו ללמוד עם הילדים מוטלת עלינו אחריות כבדה, אנו נדרשים לשרטט על לוח ליבם את הציור הנכון והמתקן של המשפחה הישראלית הטהורה, בטרם יפגשו עם הקלקולים והרוחות הזרות הנושבות בתרבות הכללית.

נחזק בתלמידינו את ההבנה וההכרה שכל משפחה בישראל המושתת על מידות יסודיות ובריאות אלו, מוסיפה חיים, שמחה, אמונה, טהרה וקדושה בכל מערכות החיים של עם ישראל, בעצם היותה חוליה איתנה ויציבה בתוך מכלול החוליות המרכיבות את האומה.

מתוך כך נוכל להבין כמה הרסנית הפגיעה בעקרונות אלה. כאשר חסרים בבית הישראלי האהבה והאמון, הצניעות והקדושה - הדבר מהווה פגיעה באושיות קיומה של האומה. כשקדושת הדורות בישראל נפגמת, השראת השכינה בישראל מתמעטת.

פרשתנו עוסקת במקרה חריג של משפחה שיסודותיה הבריאים נפגעו. התהליך אליו נתוודע בפרשתנו הוא חריף ויוצא דופן, כפי שנלמד, ומעיד כמה משמעותית טהרת המשפחה בישראל, כמה היציאה ממנה היא מחלה ועיוות וכמה שוקדת התורה על תיקונה וטהרתה.

מבט לתלמיד

ניגש ללימוד פרשיה זו מתוך העמדת היסוד החיובי והבריא לנגד עיניהם של התלמידים. מתוך כך ייטיבו להבין את חומרת הקלקול כאשר יסוד זה נפגם ואת הסיבה לטיפול החרף הנדרש לשם תיקון הפגם. נצייר בפני התלמידים בצבעים חיים את המשפחה הבריאה החיה בצניעות ובטהרה מתוך אהבה, אמון וכבוד הדדי, הממלאים את חלל הבית בשמחה ונחת.

בפרקים הקודמים עסקנו בהעמדת סדרי קדושת המחנה, המביאים להשראת השכינה בו. בעל **תורת המנחה**, רבי יעקב סקילי, מסביר על פי זה את הקשר בין שילוח הטמאים מן המחנה לפרשת סוטה, וכך כתב:

"כי כל הטומאות באות מצד רוח הטומאה, והיא הפך רוח הקדש ורוח המהרה... וסמך לפרשה זו פרשת אשם גזילה... שגם הגול והעושק מסלקין השכינה מישראל... וסמך ליה פרשת סוטה, שגם הניאוף גורם לסילוק השכינה, שאין לך דבר שהקב"ה שונאו כמו הזימה כמו שאמר בלעם 'לכה איעצך...', ודרשו רז"ל, אמר לו: אלקיהם של אלו שונא זימה הוא".

פגימת הצניעות והקדושה במשפחה גורמת לסילוק השכינה, לא רק מאותה משפחה אלא ממחנה ישראל כולו. בדרך כלל מנהיג ה' את עולמו בדרך הטבע, ובכדי לברר אם אדם חטא, מביאים אותו לבית הדין ודינו מתברר על פי שני עדים ועל פי הכרעת הדיינים. אולם בפרשיית סוטה, בשל חומרת הקלקול, דרך הברור והעונש ניסית לחלוטין, כפי שמסביר הרמב"ן:

"והנה אין בכל משפטי התורה דבר תלוי בנס זולתי העניין הזה, שהוא פלא ונס קבוע שיעשה בישראל... כי חפץ למען צדקו... לנקות ישראל מן הממזרות שיהיו ראויים להשרות שכינה בתוכם".

שינוי סדרי הטבע על מנת לגדוע תופעה זו, מעיד על חומרת הקלקול ועל תוצאותיו הרות האסון.

אישה שקלקלה צריכה לעבור תהליך ארוך ומיוחד, כדי לטהר את משפחתה ולהעמידה מחדש על אדני הקדושה, ובמקרה הצורך עליה להיענש על עוונה.

פרשת סוטה (פסוקים יא-לא)

סטיה מדרך הישר

נאמר בפסוק יב: "דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ אִישׁ כִּי תִשְׁטֶה אֶשְׁתּוֹ..."

כתב האבן עזרא: "תִּשְׁטֶה - תסור מן הדרך הישרה".

והספורנו כתב: "תסמה מדרכי צניעות".

כאמור הדרך הישרה היא דרך של אהבה ואחוה, שלום ורעות, קדושה וצניעות. אישה שסרה מדרך זו, נקראת 'סוטה', על שם סטייתה מדרך הישר.

סטיה מדרך הישר נובעת מחולשה ביסודות הבריאים של הבית. כשהאהבה בין האיש לאישה נפגעת ועמה נפגעים גם האמון והכבוד, עלול להתגלות גם חוסר צניעות ואווירת השמחה והנחת בבית נפגעים עד שבני הזוג עלולים לטעות ולחפש את אשרם מחוץ לבית חלילה.

הסטיה מדרך הישר אינה בהכרח נפילה של האישה. בדרך כלל נפילת האישה נובעת מנפילה כללית של הבית, ומהתמעטות האהבה והשלום, כדברי הגמרא בסנהדרין (עו ע"ב):

"האוהב את אשתו כגופו והמכבדה יותר מגופו... עליו הכתוב

אומר: 'יודעת כי שלום אהלך ופקדת נוך ולא תחטא'".

הנהגה של כבוד ואהבה מצד הבעל כלפי אשתו תורמת לשלום, לאמון ולאחווה שבין איש לאשתו.

מעשה הסוטה – מעילה

נאמר בהמשך הפסוק: "...ומעלה בו מעל"

מבאר הרס"ג: "ומעלה בו - הפרה אמונתה עמו ורמתה אותו".
'מעילה' היא הפרת אמון. בכל בית ומשפחה קיים אמון בסיסי בין איש לאשתו. כאן מדובר על אישה שמעלה באמון והפרה אותו במעשה המקולקלים.

הביטוי 'מעילה' מופיע בדרך כלל בנוגע לקדשים, הדיוט שנהנה מרכוש של הקדש הריהו מועל בקדשים. השימוש בביטוי זה בנוגע לאישה שקלקלה מלמד על החומרה בה רואה התורה את התנהגותה של האישה, שלא 'מעלה' רק בבעלה אלא גם כלפי שמיא, כפי שכותב רש"י: "ללמדך שמועלת בשתיים, כ'איש מלחמה' [הקב"ה] שלמעלה, ואישה [בעלה] מלמטה".

והספורנו כתב: "חיללה את קודש ה' אשר אהב...".
חומרה זו מובנת היטב לאור מה שלמדנו בהקדמה על קדושת המשפחה בישראל, וכך למדו חז"ל במדרש (ספרי דברים רנח, טו): "ולא יראוהו כד ערות דבר ושכ מאחריו" - מלמד שערייות [גילוי עריות] מסלקות את השכינה".

מקור החטא – רוח שטות

רש"י עומד על משמעות נוספת הרמוזה במילה "תשקה": "שנו רבותינו, אין המנאפין נואפין עד שתכנס בהן רוח שטות...".
משמעות הדברים היא שהתנהגות בלתי מוסרית זו נובעת בהכרח מקלות דעת וחוסר אחריות.

'רוח שטות' זו אינה באה מאליה. הספורנו מבאר כי המעשה החמור שאליו הגיעה האישה, "ושכב איש אתה...", החל ביסודו מזלזול בגדרי

הצניעות: "תסמה מדרכי צניעות". מתוך כך הלכה האישה והתדרדרה, "שכן דרכו של יצר הרע לצאת מרעה אל רעה" (ספורנו שם).
 וכתב השם משמואל (פרשת נשא, שנת תרע"ד):

"שתחילה נמתה מדרכי הצניעות, בחשכה - מה בכך אם לא אחיה צנועה, מכל מקום עדיין הנני ככל בנות ישראל הכשרות, ודרכי הצניעות בעינה לפנים משורת הדין... אך הנה ישראל הם פנימיים ולהם נאות ענין צניעות... ועל כן זו, בשביל שנמתה מדרכי הצניעות ואיבדה מעלה זו, שורה עליה לעומתה דבר שהוא היפוך צניעות והוא כח רע המושך לגילוי עריות... וכח זה מקשקש בה עד שמביאה לידי עבירה בפועל ממש וזהו ה'רוח שמות' שאמרו רבותינו ז"ל... עבירה גוררת עבירה".

מבט לתלמיד

הקדושה והצניעות מתאימות לטבעם העדין של ישראל. כאשר נפרצים גדרי הצניעות נפתח פתח להתדרדרות שעלולה להביא למעשים חמורים ביותר.

תיאור המעשה

נאמר בפסוקים יג-יד: "וְשָׁכַב אִישׁ אֵתָהּ שִׁכְבַּת זָרַע וְנָעַלְמָּ מֵעֵינֵי אִשָּׁה וְנִסְתָּרָה וְהִיא נִטְמָאָה, וְעַד אֵין בָּהּ וְהוּא לֹא נִתְפָּשֶׂה. וְעָבַר עָלָיו רוּחַ קְנָאָה וְקָנָא אֶת אִשְׁתּוֹ וְהוּא נִטְמָאָה, אוּ עָבַר עָלָיו רוּחַ קְנָאָה וְקָנָא אֶת אִשְׁתּוֹ וְהִיא לֹא נִטְמָאָה"

בפסוקים אלה מתוארת ההתרחשות שבגינה מובאת האישה אל הכהן.

התורה מדברת על איש ששם לב שאשתו מתרועעת עם איש אחר. מחשש שמא יגיעו לידי מעשים שאינם הגונים, קינא האיש לאשתו והזהיר אותה שלא תיסתר עם איש זה ולא תיפגש אתו ביחידות, כדברי

רש"י: "ועבר עליו - קודם לסתירה... שמתרה בה - אל תסתרי עם איש פלוני...".

האישה לא הקשיבה להזהרת בעלה ונסתרה שנית, ואף יש עדים שראו אותם נכנסים יחד למקום מבודד. בעקבות סתירה זו חושש הבעל שמא אשתו ואותו אדם עברו עבירה חמורה ונאפו, אולם אין עד שראה מה נעשה ביניהם ויכול להעיד על כך, ומאידך ברור שלא הכריחו אותה להסתיר עם אותו אדם, כפי שנאמר: "וְהָיָא לֹא נִתְפָּשָׁה", וכתב הרשב"ם: "לא נאנסה. שאם הסתירוה באונס - פטורה".

במקרה זה, האישה אסורה על בעלה עד לבירור הספק. כדי לברר מה נעשה, מביא האיש את אשתו אל הכהן, וכך כותב המלבי"ם:

"לפי הפשט מדבר על הספק, שידמה לבעל שאשתו מעלה בו מעל וששכב איש אותה... הגם שנעלם מעיניו על ידי שנסתרה, נדמה לו שהיא נטמאה, הגם שעד אין בה - נדמה לו כן על ידי שעבר עליו כבר רוח קנאה וקנא אותה, על ידי כן נדמה לו שהיא נטמאה, ובכל זאת יוכל להיות שהגם שעבר עליו רוח קנאה בכל זאת לא נטמאה, ובוה מלמדנו שאסורה עליו עד שתשתה מים המרים...".

קרבן הסוטה

נאמר בפסוק טו: "וְהָבִיא הָאִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ אֶל הַכֹּהֵן"

הבעל איננו חייב להביא את האישה אל הכהן, אלא אם אינו רוצה שתיאסר עליו מספק ויצטרך לגרשה, ניתנת לו אפשרות למסור את הכרעת הספק לידי ה'. וכן האישה אינה חייבת להסכים לבוא אל הכהן, ומותר לה לומר שהיא מעדיפה להיאסר על בעלה ולהתגרש ממנו (בלי לקבל תשלום כתובתה), וכך פסק הרמב"ם (הלכות סוטה ב, א):

"אישה שקינא לה ונסתרה, אין בופין אותה לשתות, אלא אם רצת ואמרה: הין, נטמאתי, תצא בלא כתובה ונאסרה על בעלה לעולם ואינה שותה.

וכן אם אמרה: איני טמאה ואיני שותה, אין כופין אותה לשתות, ותצא בלא כתובה.

וכן אם אמר בעלה: איני רוצה להשקותה... הרי זו אינה שותה ונוטלת כתובתה ויוצאה, והיא אסורה עליו לעולם."

נאמר **בהמשך הפסוק**: "וְהָבִיִּא אֶת קִרְבָּנָהּ עֲלֶיהָ, עֲשִׂירַת הָאִיפָה קֶמַח שְׁעָרִים, לֹא יֵצֵק עָלָיו שֶׁמֶן וְלֹא יִתֵּן עָלָיו לֶבֶנָה"

קרבן האישה לא נועד לשם כפרה על קלקולה, כפי שנרחיב בשורות הבאות, לכן אין האישה מביאה את הקרבן אלא בעלה. בחומש ויקרא (ב, א-ג; ו, ז-יא) למדנו על מנחות המובאות לפני ה' לשם כפרה וריצוי ונעשות בדרך כלל מן החומרים המשובחים והמובחרים ביותר - סולת חיטים, שמן ולבונה המדיפה ריח נעים. מנחת סוטה שונה משאר המנחות משום שאינה מובאת כחלק מתהליך התשובה וההתקרבות לה', אלא כחלק מתהליך של בירור מעשי האישה, לכן אין מקום לפאר ולייפות את מנחת הסוטה. וכך כתב רש"י:

"קֶמַח - שלא יהא מְסֻלָּת. שְׁעָרִים - ולא חֲטִיִּים, היא עֲשֵׂתָה מַעֲשֵׂה בַחֲמָה וקִרְבָּנָה מֵאֵכֶל בַּחֲמָה. לֹא יֵצֵק עָלָיו שֶׁמֶן - שלא יהא קִרְבָּנָה מֵהוֹדֵר, שֶׁהַשֶּׁמֶן קָרוֹי אֹר וְהִיא עֲשֵׂתָה בַחֲשֶׁךְ. וְלֹא יִתֵּן עָלָיו לֶבֶנָה - שֶׁהָאִמְהוּת נִקְרָאוֹת לִבְוֹנָה... וְהִיא פִּרְשָׁה מִדְּרַבְיָהוּן."

נאמר **בהמשך הפסוק**: "כִּי מִנְחַת קִנְיָתָהּ הִוא מִנְחַת זְכוּרָתָהּ מִזְבֵּיחַ עֹזֶן" בדרך כלל המנחות באות להזכיר את האדם לפני ה' לטובה ולברכה, אך מנחה זו מטרתה הפוכה, היא מעוררת את קנאת ה', חמתו וזעמו, ומזכירה לפניו את עוון האישה שעברה על מצוות בעלה ונסתרה, וכדברי רש"י: "מנחת קנאת - מעוררת עליה שתי קנאות, קנאת המקום וקנאת הבעל".

ובפירוש דעת זקנים כתוב:

"שאר מנחות באות לכפר עון - מנחת חוטא ומנחת נדבה, ונותנין

בתן שמן ולבונה כדי שיהא הקרבן מתמיר ועולה לריח ניחות, אבל זו שאינה באה להזכיר זכות אלא לגלגל עון, לפיכך לא יהא קרבנה מהודר".

והאברבנאל כתב:

"ואמר: 'מנחת קנאת הוא, מנחת זכרון', לפי שכל [ה]שולח מנחה או דורון לאדון לרצותו ולישא פניו, הוא מהדר המנחה בכל כחו. אבל המקנא את אשתו לא יביא את מנחתה לאותו תכלית כי אם מרוב קנאתו, ולכך ירצה שתהיה המנחה בזויה, כדי שיכעוס עליה האדון ה' ולהזכיר את עוונה... לפי שהוא מנחת קנאות, קנאת הבעל וקנאת המקום ברוך הוא, והיא מנחה להשם שיקנא קנאתו וינקום נקמתו ממנה".

לאור דברי המפרשים נסביר כי מנחה זו, לא זו בלבד שלא באה לכפר על האישה, אלא אדרבה, באה להזכיר את חומרת עוונה לפני ה' ולבקש ממנו להענישה כפי מעשיה, אם אכן נטמאה. לכן רומזים מרכיבי הקרבן על המעשים המגוונים של האישה - שעשתה מעשה בהמה (בכך שנהגה כבהמה, שאין לה בעל המיוחד לה), עשתה מעשה בחושך ובסתור ועזבה את דרכי האמהות הקדושות והצנועות. יש להעיר, שאף אם חשדו של הבעל אינו מוצדק והאישה לא נטמאה, בכל זאת התנהגותה היתה מכוערת, בכך שנסתרה עם איש זר למרות אזהרת בעלה. משום כך מורה התורה לנהוג עימה בחומרה מלכתחילה, אף שעדיין יש ספק מה בדיוק עשתה.

תהליך בירור מעשה האישה

נאמר בפסוק טז: "והקריב אתה הכהן והעמדה לפני ה'".

הכהן מצווה את האישה להתקרב לפתח חצר המשכן ולהמתין שם. וכתב הרש"ר הירש: "...מעמידים אותה לפני ה' כדי שיכריע בעניינה". דינה של האישה נתון ביד ה', לכן מקום המקדש הוא המקום שממנו

יוצאת ההכרעה, על ידי הכהנים משרתי ה' ופסוקי התורה שניתנו לנו מאת ה'.

כפי שנלמד להלן, אם אכן חטאה האישה ונטמאה - סופה למות, ואם לאו - חיה תחיה. אולם גם אם אכן נכשלה ונטמאה, לכתחילה אין ה' חפץ במיתתה אלא שתודה בחטאה ותצא מבעלה (מכיוון שנאסרה עליו ברגע שבגדה בו ונטמאה עם איש אחר) ותשוב אל ה' (יש לציין שאם תודה בחטאה לא תתחייב מיתה, מפני שאין ממיתים אדם על פי הודאת עצמו). בהמשך נראה כיצד התורה מצווה את הכהן לשדל את האישה להודות בחטאה, כדי שלא תגיע לידי שתיית המים הקדושים שיביאו למותה.

בהתאם לזה מבאר הנצי"ב **בהעמק דבר**, שהכהן מעמיד את האישה לפני ה' "להגיד לה מוסר ותוכחה, אולי תודה...".

מבט לתלמיד

התהליך הארוך והקשה שעוברת האישה, נועד בין השאר, להביא את האישה להודות בחטאה, כי ה' "חפץ חסד הוא" ו"דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום".

המים הקדושים

נאמר **בפסוק יז**: "וְלָקַח הַכֹּהֵן מֵיִם קְדוֹשִׁים כִּכְלֵי חָרֶשׁ"

רש"י מבאר שהמים נקראים 'מים קדושים' מפני שנתקדשו כשניתנו בכיור, בהיותו כלי שרת. בהמשך מבאר רש"י מדוע המים נלקחים דווקא מן הכיור, וכך כתב: "לפי שנעשה מנחשת מראות הצובאות, וזו פרשה מדרכיהן...".

בחומש שמות (לח, ה) מבאר רש"י בהרחבה, שהכיור במשכן היה עשוי מטסי נחושת ששמשו את נשות ישראל בתקופת השעבוד במצרים כמראות, ובהן היו מתקשטות לפני בעליהן ומתחבבות עליהם, וכך

בזכות המראות נזקקו הבעלים לנשותיהם והעמידו תולדות. לכן נקראו 'המראות הצובאות', כי מכוחן העמידו ישראל צבאות רבות. מראות הנחושת של הנשים נלקחו לצורך בניית הכיור ולא לצורך דברים אחרים, כי מכיור זה היו לוקחים מים להשקות את הסוטה, ועל ידי שתיית המים הוברר אם האישה עברה על איסור אשת איש ונאסרה על בעלה או שחששו של הבעל היה לשווא והם יכולים להמשיך לחיות בשלום. נמצא שאותן מראות שהביאו לחיבור בין איש לאשתו בתקופת השעבוד במצרים מרכיבות את הכיור שמשכין שלום בין איש לאשתו ומסלק את חששות הבעל. וכך כתב הרש"ר הירש:

"לשעבר נתכנסו כאן נשים כדי לתרום את מראותיהן; ובמקום זה עומדת כעת אחותן - שאינה דומה להן כמעשיה - והרי היא מצפה להכרעת ה'. אכן הצניעות שאנו מצפים לה מן האישה בישראל היא מקור הקדושה שתצא מן המקדש; היא שתחדיר קדושת כהונה לכל חיי ישראל".

הקשר בין איש לאשתו, כאשר הוא בקדושה ובצניעות, הוא רצוי לפני ה', ולכן ה' ציוה לעשות את הכיור דווקא מן המראות שחיזקו את הקשר הטהור בין הנשים לבעליהן במצרים. אישה זו שנסתרה מבעלה, נבדקת על ידי מים מן הכיור אם היא מתאימה לדרכן של נשות ישראל הצנועות שממראותיהן נעשה הכיור.

נאמר **בהמשך הפסוק**: "וּמִן הָעֵפֶר אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּקִרְקַע הַמִּשְׁכָּן יִקַּח הַכֹּהֵן וַיִּתֵּן אֶל הַמַּיִם"

הסוטה נבדקת בעפר קרקע המשכן. עפר זה הוא סמל וסימן לקביעות השראת השכינה בישראל, ומכוחו מתבררת קדושתם היסודית של ישראל.

השלבים הבאים בתהליך

נאמר בפסוק יח: "וְהֶעֱמִיד הַכֹּהֵן אֶת הָאִשָּׁה לִפְנֵי ה' וּפָרַע אֶת רֹאשׁ הָאִשָּׁה וְנָתַן עַל כַּפֶּיהָ אֶת מִנְחַת הַזִּכְרוֹן מִנְחַת קְנָאת הַיָּהוָה וְכִיד הַכֹּהֵן יִהְיוּ מִי הַמָּרִים הַמְאָרְרִים"

בפסוק זה מתואר המשך התהליך שעוברת האישה, כדי שתודה בחטאה ולא תבוא לידי שתיית המים. בפסוק ט"ז נאמר כבר שהכהן מעמיד את האישה לפני ה'. מכך למדו חז"ל שכאן חוזרת האישה לעמוד לפני ה' לאחר שהעבירו אותה ממקום למקום בבית המקדש, כדי לעייף אותה ולהחליש את התנגדותה, אולי תודה שנטמאה ולא יצטרכו להשקותה, כמבואר ברש"י: "והעמיד הכהן וגו' - והלא כבר נאמר 'והעמדה לפני ה'", אלא מסייעין היו אותה ממקום למקום כדי לייגעה ותמרר דעתה ותודה".

שלב נוסף בתהליך הוא פריעת שיער ראשה של האישה, "וּפָרַע אֶת רֹאשׁ הָאִשָּׁה".

רש"י כתב: "סתור את קליעת שיערה כדי לבזותה...".

והאבן עזרא כתב: "יגלה".

בניגוד לשאר הנשים, ששערן אסוף ומכוסה כשהן יוצאות מבתיהן, משום כבודן וצניעותן, כעת מצווה הכהן לפרוע ולגלות את שיער האישה כדי להשפילה על כך שפרצה את מסגרת הצניעות ולגרום לה להודות בחטאה. וכך כתב הרש"ר הירש:

"ביסווי שער הראש הוא הסימן החיצוני של צניעות בנישואים ואשה שסמתה מדרך הצניעות איננה ראויה לעדי הצניעות. כאשר הכהן מגלה את ראשה, הרי הוא מטיח בפניה את כל הקטרוג שהיא ראויה לו...".

השפלה זו נועדה גם להרתיע נשים אחרות מללכת בדרכה של אישה זו, כמבואר במדרש רבה (במדבר רבה ט, לג): "וכל הנשים מותרין לראות, שנאמר: 'וְנִסְרוּ כָּל הַנָּשִׁים וְלֹא תַעֲשֶׂינָה כְּזִמְתִּכְנָה' (יחזקאל כג, מח)".

על המילים "וַיִּנְתֵּן עַל כַּפֵּיהָ אֶת מִנְחַת הַזֶּכֶדֶן" כתב רש"י: "לייגעה, אולי תמרר דעתה ותודה, ולא ימחה שם המיוחד על המים".

לאחר פריעת ראש האישה מוסר לה הכהן את קערת המנחה שתחזיק אותה על כפות ידיה, ואף שההנפה נעשית בפועל מאוחר יותר, מקדים את נתינתה כדי להכביד על האישה ולשדל אותה להודות במידה שחטאה.

בהמשך נראה שהכהן כותב בספר את פסוקי פרשת סוטה ומטילו לתוך המים. אם לא תודה האישה, ימחו פסוקים מתוך פרשת סוטה ובהם גם שם ה'. כל זאת כדי להביא את האישה להודות במעשיה, מחשש שמא יימחק שם שמים בגללה.

וכך כתב הרלב"ג:

"והנה היה בזה תועלת עוד, כי אולי תחרד מפני הקושי המניע לה בכל אלו הדברים מהבושת והצער ואולי יביאה זה שתודה האמת ולא ימחה השם הנכתב בקדושה על המים. ומוזה למדו רז"ל שהיו מתחכמים בכל עזו שתודה האמת, כדי שלא ימחה השם הנכתב בקדושה על המים, אם לא לאשר היא מהורה להראות שלא נטמאה".

מבט למורה

הקושי והביזיון נועדו לגרום לאישה להודות ולהינצל מעונש וכן כדי להרתיע נשים אחרות. בסוף תקופת בית שני כאשר ראו חכמים שהדבר אינו מרתיע, בוטלה בדיקת המים (סוטה

פ"ט, מ"ט).

המים המרים

כתב הרמב"ן: "וּבִיד הַכֶּהֵן יְהִיוּ מֵי הַמְּרִים הַמְּאָרְרִים" - אמרו המפרשים כי הכתוב קורא אותם על שם סופה, שתהיה בהם מרה, כי ימר לה השם מאד ויאדרו אותה...".

לאור דברי הרמב"ן נסביר כי המים נקראים "מרים" מפני שעתידיים להביא על האישה גורל מר אך אין מדובר במים מרים. והכינוי "מאררים" הוא מצד הקללה שהמים עתידיים להביא עליה אם אכן חטאה ('מארה' היא קללה, כמו "ומקללך אאר").

השבעת האישה על ידי הכהן

נאמר בפסוק יט: "והשביע אתה הכהן ואמר אל האשה אם לא שכב איש אתך ואם לא שטית טמאה תחת אישך הנקי ממי המרים המאירים האלה"

כתב החזקוני: "והשביע... - שתענה היא אמן אחר קללותיו".
הכהן משמיע באוזני האישה את קללת השבועה כמעצור אחרון לפני מחיית השם במים המאררים, והאישה מאשרת את דבריו ואומרת 'אמן אמן'.

כתב רש"י: "...שמצוה לפתוח בדיני נפשות תחילה ליבות".
גם כעת, בסופו של התהליך הארוך, כאשר עומדת האישה לשתות את המים, עדיין תקוותנו שלא חטאה בחטא חמור, לכן הכהן פותח את נוסח השבועה בזכות תחילה.

אם טהורה את – מוטב שתשתי!

כתב הנצי"ב בפירושו העמק דבר:

"ואם לא שטית - שלא היה אפילו דברים מכוערים... אזי - 'הנקי',
עצתי שתשתה כדי לנקות את עצמה, ולא לחוש למחיקת השם,
שכך הוא רצונו וכבודו יתברך...".

ומרן הרב קוק (טוב ראי סוטה ו ע"ב אות יח) כתב: "...וזהו כבודו של מקום ברוך הוא, מלך שהשלום שלו, שעל ידי שם קדשו מתרבה שלום...".
אם אמנם חטאה האישה, אנו מבקשים למנוע אותה משתיית המים ולשדל אותה להודות בחטאה. אולם אם החשד הוא לשווא, אומר לה הכהן שלא תחשוש למחיקת השם ושתיית המים, אדרבה בשתיית המים

תנקה את עצמה מכל חשד ויתקיים בכך רצון ה', להשיב את השלום בינה ובין בעלה.

נאמר בפסוק כ: "וְאֵת בִּי שְׁטִית תַּחַת אִישׁךָ וְכִי נִטְמַאת וַיִּתֶּן אִישׁ בְּךָ אֵת שְׂכָבְתוֹ מִבְּלַעְדֵי אִישׁךָ"

כתב רש"י: "כי' משמש בלשון 'אם'".

לפי דברי רש"י, הכהן מזהיר את האישה שאם אכן סטתה ונטמאה תחת בעלה, יבואו עליה הקללות המוזכרות בפסוק הבא.

נאמר בפסוק כא: "וְהִשְׁבִּיעַ הַכֹּהֵן אֶת הָאִשָּׁה בְּשִׁבְעַת הָאֱלֹהִים וְאָמַר הַכֹּהֵן לְאִשָּׁה יִתֵּן ה' אוֹתְךָ לְאֱלֹהִים וְלִשְׁבַּעַת בְּתוֹךְ עַמּוּךָ בְּתַת ה' אֵת יָרְכָךְ נִפְלֹת וְאֵת בְּטָנְךָ צָבָה"

כתב רש"י: "בְּשִׁבְעַת הָאֱלֹהִים - שבועה של קללה".

שבועת האישה היא שבועה שמצורפת עמה קללה, וכאילו אומר לה הכהן: הנכון הוא שנשבעת שלא נטמאת? הנכון הוא שאת מקבלת עליך את הקללה והפורענות במידה ששבועתך היתה לשקר?

ורש"י מוסיף: "יתן ה' אותך לאלה - שיהיו הכל מקללין בך: יבואך כדרך שבא לפלונית. ולשבעה - שיהיו הכל נשבעין בך: לא יארע לי כדרך שארע לפלונית...".

לא נאמר 'יתן ה' בך אלה' או 'עליך אלה', אלא 'לאלה'. מכאן לומד רש"י, שלא זו בלבד שהקללה תחול על האישה עצמה, אלא שבנוסף לכך היא תשמש גם כדוגמת קללה לאחרים, וכשירצה אדם לקלל אישה אחרת, יאמר לה: יבוא עליך מה שבא על פלונית. וכן אם ירצה אדם לאמת את דבריו בשבועת אלה יאמר: אם לא דיברתי אמת, יקרה לי מה שקרה לפלונית.

בהמשך נראה שהכוונה האלקית בתהליך זה, היא לפרסם את עונשה החמור של האישה, כדי להרחיק את עם ישראל ממעשיה.

נאמר בפסוק כב: "וּבָאוּ הַיָּמִים הַמְאָרְרִים הָאֵלֶּה בְּמַעֲוֵיךָ לְצַבּוֹת בָּטָן וְלִנְפֹל יָרֵךְ וְאִמְרָה הָאִשָּׁה אָמֵן אָמֵן"

על הסכמת האישה באמרה 'אמן' כתב הספורנו: "אמן אמן - אני מקבלת את שני התנאים שאמרת, שאם לא שמיטי אנקה, ושאם שמיטי תחול האלה".

והוסיף הרש"ר הירש:

"העונה אמן על השבועה מתמסר בכל נפשו לאותה שבועה ועושה אותה לשבועת עצמו... בעניית אמן הרי היא מקבלת על עצמה את כל היוצא מפי הכהן...".

האישה מקבלת על עצמה באופן מלא את דברי הכהן ומוכנה לעמוד במבחן שתיית המים המרים.

מחיית פסוקי התורה במים

נאמר בפסוק כג: "וְכָתַבְתָּ אֶת הָאֱלֹת הַכֹּהֵן בְּסֵפֶר וּמָחָה אֶל מֵי הַמְּרִים"

כתב הרמב"ם (הלכות סוטה ג, ח):

"...מביא מגילה של עור טהור כמו ספר תורה וכותב עליה בלשון הקדש בדיו... וכותב כל הדברים שהשביע אותה בהם אות באות ומילה במילה וכותב את השם ככתבו...".

מחיקת הפסוקים במים היא מעשה חריג ויוצא דופן. כידוע, אסור למחוק את שם ה', כפי שנאמר בספר דברים (יב, ג-ד): "...וְאֵבַדְתֶּם אֶת שְׁמֵם מִן הַמָּקוֹם הַהוּא. לֹא תַעֲשׂוּן בֵּן לְה' אֱלֹהֵיכֶם", וכתב שם רש"י: "אזהרה למחוק את השם...". אם כן, מדוע ציוותה כאן התורה לעשות מעשה שבדרך כלל הוא איסור חמור?

על כך אמרו בגמרא (חולין קמא ע"א): "אמר מר: גדול שלום שבין איש לאשתו, שהרי אמרה תורה, שמו של הקב"ה שנכתב בקדושה וּמָחָה על המים".

אם האישה נטמאה - היא תבוא על עונשה, ואם טהורה היא - ישוב השלום לביתה והאמון שנפגע בין הבעל לאשתו יחזור לאיתנו.

הקב"ה מחל על כבודו וציוה למחות את שמו במי הסוטה למען השלום שבין איש לאשתו. ואם כן עלינו ללמוד קל וחומר בעצמנו ולהתאמץ בכל כוחנו תוך ויתור על כבודנו למען השכנת השלום בין איש לאשתו.

מלבד זאת, ראינו לעיל את דברי הרלב"ג, שהביא שני טעמים לדין מחיקת השם מעל גבי המגילה:

- א. ליירא את האישה שתודה מחשש שמא יימחק שם שמים על ידה.
- ב. לזרז את הכהנים שיהיו "מתחכמים בכל עוון שתודה האמת" ולא יימחק שם שמים.

שלום בין איש לאשתו

במד"ש (ויקרא רבה ט, ט) מובא מעשה ברבי מאיר, שהסכים להתבזות כדי להשכין שלום בין איש לאשתו, וכשהסביר לתלמידיו את מעשיו, אמר: "...לא דיו למאיר להיות שווה לקונו? דתני רבי ישמעאל: גדול שלום, ששם הגדול שנכתב בקדושה, אמר הקדוש ברוך הוא ימחה על המים בשביל להטיל שלום בין איש לאשתו".

מבט לתלמיד

הבית הישראלי הוא מקור השמחה והברכה, העוצמה והקדושה, לבני הבית ולסובבים אותו. גדולי ישראל בכל הדורות התאמצו ומסרו את נפשם להביא שלום בין איש לאשתו ולחזק את קדושת משפחות ישראל, כהמשך להדרכה העולה מפסוקי פרשתנו.

נאמר **בפסוק כד**: "וְהִשְׁקָה אֶת הָאִשָּׁה אֶת מֵי הַמְּאָרְרִים וּבָאוּ בָּהּ הַמַּיִם הַמְּאָרְרִים לְמַרְרִים"

כתב רש"י: "אין זה סדר המעשה, שהרי בתחילה הקריב מנחתה, אלא הכתוב מבשרך שכשישקנה יבואו בה למררים..."

שלוש פעמים בפרשה נזכרת השקאת האישה:

א. בפסוקנו כאן, קודם הקרבת המנחה.

ב. בפסוק כ"ו, לאחר הקרבת המנחה.

ג. בפסוק כ"ז.

לדעת רש"י, הציווי המעשי נלמד מהפסוק השני, פסוקנו מספר שהכהן עתיד להשקות את האישה לאחר המנחה, והפסוק השלישי בא ללמד שמשקים אותה בעל כרחיה.

עונשה הניסי של האישה

נאמר בפסוק כז: "וְהִשְׁקָה אֶת הַמַּיִם וְהִיתָה אִם נִטְמְאָה וְתִמְעַל מֵעַל בְּאִשָּׁה וּבָאוּ בָּהּ הַמַּיִם הַמְאָרְרִים לְמַרְסֵי וְצִבְתָּהּ בְּטִנָּה וּנְפִלָּה יִרְכָּה וְהִיתָה הָאִשָּׁה לְאֵלֶּה בְּקָרֵב עִמָּה"

אם האישה אכן נטמאה - התרחש בה נס מופלא לעיני כל הנמצאים בעזרה, והיא מתה בייסורים קשים. וכך כתב הרמב"ם (הלכות סוטה ג, טז):

"אם טמאה היא, מיד פניה מוריקות ועיניה בולמוות והיא מתמלאה גדין גדין... ובטנה צבה בתחילה ואחר כך תיפול ירכה ותמות. באותה שעה שתמות היא, ימות הנואף שהשקה על ידו בכל מקום שהוא, ויארע לו מאורעות שאירעו לה - לצבות בטן ולנפיל ירך...".

אין מתאים להביא תיאור קשה זה בפני התלמידים, מכל מקום נוכל ללמוד ממנו שעונשה של האישה היה מייד וקשה.

וכתב הכלי יקר:

"...נראה לפרש ענין בדיקה זו, כי בכל מקום שתמצא גדר ערוה שם אתה מוצא קדושה. והנה מים אלו שנתקדשו בכיור ובתוכם השם שנמחק, בודאי יש בהם קדושה יתירה... לפיכך אם נטמאה ולא היה שם גדר ערוה אינו דין שמים קדושים אלו יגעו במקום ערוה שנשמא, לפיכך בטנה צבה ויריכה נופלת...".

המים הקדושים אינם יכולים לסבול את טומאת החטא של האישה.

ולכן כשהמים הקדושים נוגעים בגוף טמא, שנפל בחטא ופרץ גדר ערוה, כל הגוף מזדעזע.

בדרך כלל הקב"ה מנהיג את עולמו בדרך הטבע. בכך יוצא דופן דינה של אישה סוטה שנענשת בדרך ניסית. בהסבר הדבר כתב הרמב"ן:

"והנה אין בכל משפטי התורה דבר תלוי בנס, זולתי הענין הזה שהוא פלא ונס קבוע שיעשה בישראל... כי חפץ למען צדקו, לייסר הנשים שלא תעשינה קְזָמַת יתר העמים, ולנקות ישראל מן הממזרות, שיהיו ראויים להשרות שכינה בתוכם".

מדברי הרמב"ן אנו למדים שנס מיתת האישה לאחר שתיית המים אינו רק עונש עבודה על המעשה החמור שעשתה, אלא יש בו כוונה אלקית גדולה, והיא - להרחיק את שאר הנשים ממעשי הטומאה הנוהגים אצל הגויים, ובכך לטהר את ישראל שיהיו ראויים להשראת שכינה. למען מטרה חשובה זו משנה הקב"ה מהנהגתו הקבועה ומעניש את הסוטה בדרך ניסית.

וכתב המשך חכמה:

"יתכן, כי זה מפעולות השגחה הפרטיות, אשר דבוקה בעם ה' בני ישראל עמו, אשר התנוססה עליהם לפאר את עמו ולהבדיל אותם לעם סגולתו, ולטהר אותם מחלאת אי-צניעות. והיה זה הענין על צד הפלא והמופת, אשר נבהו דרכיו מארחות הטבע, כמו שהעיד רמב"ן בפירושו...".

אישה טהורה תבוא על שכרה

נאמר בפסוק כח: "וְאִם לֹא נִטְמְאָה הָאִשָּׁה וְטִהְרָה הָיָא וְנִקְתָּה וְנִזְרְעָה זָרַע"

כתב רש"י: "אם היתה יולדת בצער - תלד בְּרִנָּה, אם היתה יולדת שחורים - יולדת לבנים".

וכך כתב הרמב"ם (הלכות סוטה ג, כא):

"סוטה ששתת והיתה מהורה, הרי זו מתחזקת ופניה מזהירות. ואם היה בה חולי - יסור. ותתעבר ותלד זכר. ואם היה דרכה לילד בקושי תלד במהרה. היה דרכה לילד נקבות - תלד זכרים".

וכתב האבן עזרא: "שיתן לה ה' זרע בשכר הקלון שארע לה". לאחר הייסורים והביזיון שסבלה, ראויה היא לשכר טוב מאת ה'. ובספר שבטי י-ה כתב רבי משה דוד וואלי, תלמיד חבר של הרמח"ל: "...שהרי על כל פנים הקדושה רוצה לעשות עמה איזה אות לזיבה...".

אם האישה נטמאה וחטאה, המים הקדושים מביאים עליה את עונשה. ואם טהורה היא - לא זו בלבד שלא יארע לה כל נזק, אלא אדרבא תתברך מקדושתם.

ועדיין קשה: הרי מדובר באישה שנסתרה עם אדם זר אחרי שבעלה הזהיר אותה שלא תסתתר אתו! אמנם היא לא נטמאה, ולכן אינה מתחייבת מיתה, אך על מה ולמה מגיע לה שכר?

בש"ת חתם סופר (ח"מ סימן עז) מובאת שאלה זו, והשיב שכבר קיבלה עונשה בעצם ביזיונה ברבים. הייסורים שעברו עליה בזמן שנבדקה במי הסוטה הם עונש חמור ביותר על כך שנסתרה, לכן משהתברר שלא חטאה בחטא חמור יותר, היא מקבלת מעין "פיצוי". ניתן להוסיף ולומר, שלאחר הביזיון הגדול והשמועות הרעות שיצאו על האישה, יש חשש שתתגנה על בעלה ולא ירצה להשאירה בביתו, והרי כל מטרת פרשת סוטה היא להביא שלום בין איש לאשתו, לכן הבטיחה התורה שאם יתברר שהאישה לא נכשלה בעוון חמור, תזכה האישה לזרע ישרים מבורך.

נאמר בפסוק לא: "וְנָקָה הָאִשׁ מֵעוֹן וְהָאִשָּׁה הָהוּא תִשָּׂא אֶת עוֹנָהּ"

נאמר במדרש ספרי: "שלא יאמר אוי לי שהרגתי בת ישראל, אוי לי שנוולתי בת ישראל...".

וּכְתַב רִשְׁ"י: "אִם בְּדַקוּהָ הַמַּיִם, אֶל יֶדְאֵג לֹאמַר חֲבַתִּי בְּמִיתַתָּהּ, נִקִּי הוּא מִן הָעֹנֶשׂ".

הבעל שאשתו מתה בשתיית המים עלול לחשוב שהוא אשם במיתתה, מפני שקינא לה והביאה אל הכהן. לכן אומרת התורה, שהעוון תלוי באישה לבדה, והבעל פעל כשורה בהביאו את אשתו לפני הכהן, שכן על ידי כך טיהר את ביתו מניאוף וממזרות והחזיר את השראת השכינה למחנה ישראל.

מבט לתלמיד

פרשיית סוטה עוסקת במעלת הטהרה, האמון והשלום שבין איש לאשתו. ריבונו של עולם חפץ שהבית הישראלי יהיה מלא באהבה ואחוה, שלום ורעות. כאשר השלום בבית מופר, אנו מצווים לעשות כל מאמץ להשיבו, ובכך להוסיף קומות של קדושה וטהרה כראוי לעם ה'.

רעיונות מרכזיים בפרק ה

שילוח הטמאים מן המחנה:

- מעלתם של ישראל - עיקר עניינה של השראת השכינה אינו לשכון במשכן לבדו, אלא לשכון בעם ישראל באמצעות המשכן.
- קדושת המשכן - מתפשטת וחופפת על המחנה כולו ומחייבת את העם להתאים לקדושת המשכן את סדרי חייו, ולהישמר מלבוא במגע עם דברים או מצבים שאינם תואמים לקדושה זו.
- קדושת מחנה ישראל - מחייבת להוציא את הטמאים מן המחנה. שילוח הטמאים מן המחנה מהווה המשך לסדר האלקי של ארגון המחנה ומבהיר למי מותרת הכניסה לכל מחנה ומחנה.

דין גוזל ונשבע לשקר:

- מעלת ההודאה על האמת - המודה בחטאו לוקח אחריות על מעשיו וחוזר בתשובה, ולכן הוא זכאי לכפרה על מעשיו באמצעות קנס וקרבן. לעומתו, מי שמתכחש לחטאו מאבד זכות זו.
- חשיבות הוידוי - הוידוי מביא את החוטא להכיר בחטאו ולהפנים את חומרת מעשהו, וממילא מעורר אותו לחרטה ולתיקון. כשאדם מודה בחטאו ולוקח אחריות על מעשיו הרעים, הוא מכיר בכך שהוא ורק הוא אחראי למעשיו, לטוב ולמוטב.
- דאגה לגר - דרישת התורה להגן על הגר ולהוציא לצדק דינו, מלמדת על הרגישות הרבה הנדרשת מאתנו ביחסינו אל הגר.

נתינת מתנות הקדשים לכהן:

- מטרת הממון - השפע הכלכלי נועד לאפשר לאדם לעבוד את ה' כראוי. אדם שמדרגתו הרוחנית לוקה בחסר ואיננו תומך באנשי הקודש של האומה, איננו ראוי עוד לשפע, והשפע ניטל ממנו.
- כבוד הכהונה - יחס הכבוד, האהבה וההערכה שנבנה באדם כלפי הכהן שאליו הוא מביא את מתנות הכהונה, משפיע השפעה ברוכה על רמתו המוסרית.

פרשת סוטה:

- מעלת הצניעות בישראל - פגימת הצניעות והקדושה במשפחה גורמת לסילוק השכינה, לא רק מאותה משפחה אלא ממחנה ישראל כולו.
- ה' חפץ בתשובת החוטאים ולא בעונשם - התהליך הארוך והקשה שעוברת האישה הסוטה, נועד בין השאר, להביא את האישה להודות בחטאה, כדי שלא יהיה צורך להגיע לידי מחיית שם השם במים והשקייתם את האישה שתביא למותה.
- קדושת המשפחה - הקשר בין איש לאשתו, כאשר הוא בקדושה ובצניעות, הוא רצוי לפני ה'. לכן ה' ציוה לעשות את הכיור דווקא מן המראות שחיזקו את הקשר הטהור בין הנשים לבעליהן במצרים.
- גדולת השלום - הקב"ה מחל על כבודו וציוה למחות את שמו במי הסוטה למען השלום שבין איש לאשתו.
- לקח לכל ישראל - נס מיתת האישה הסוטה לאחר שתיית המים אינו רק עונש עבודה על המעשה החמור שעשתה, אלא יש בו כוונה אלקית גדולה, והיא - להרחיק את שאר הנשים ממעשי הטומאה הנוהגים אצל הגויים, ובכך לטהר את ישראל שיהיו ראויים להשראת שכינה.

פרק ו

בפרקנו ארבעה נושאים עיקריים:

1. איסורי נזיר
2. דיני נזיר שנטמא
3. סדר סיום הנזירות
4. ברכת כהנים

פתיחה לפרשת נזיר

פרשת נזיר – טהרת המחנה והשראת השכינה

פרשת נזיר מהווה המשך לסידור המחנה מסביב למשכן. עסקנו בהבדלת הטמאים מן המחנה, בטהרת סדרי החיים על ידי סילוק גזל וזימה, וכעת אנו עוסקים בבנין הקודש של האומה, וכדברי הרמב"ן וה, (ו) שכתב: "כי אחרי שהוקם המשכן ונבדלו מהם הטמאים, לקח מבחוריהם לנזירים אשר צבאו פתח אהל מועד לעמוד לפני ה' לשרתו ולברך בשמו".

סמיכות פרשיות

רש"י מביא את שאלת הגמרא בסוטה (ב ע"א): "למה נסמכה פרשת נזיר לפרשת סוטה?".

שאלת סמיכות הפרשיות בולטת באופן מיוחד בפרשיה זו, מכיוון שהמעבר מפרשת סוטה לפרשת נזיר הוא חד ביותר. מדובר בשני הפכים, פרשת סוטה עוסקת בשפל הטומאה ופרשת נזיר עוסקת במדרגות העליונות של הקדושה. וכך כותב הר"י אבן שועיב בדרשותיו

(פרשת נשא ד"ה הנה): "אף על פי דבעלמא [-בשאר התורה] נסמכין הרבה פרשיות זו לזו, זה תימה, כי פרשת נזיר שבה קדושה גדולה, ובפרשת סוטה טומאה - ועל זה שאלו טעם למה נסמכו".

נעורר את התלמידים לשים לב לקושי זה, ונשיב על פי רש"י: "לומר לך - שכל הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין שהוא מביא לידי ניאוף".

המפגש עם קלקול נורא, כקלקולה של סוטה, עלול להשפיע על האדם לרעה ולהחליש אצלו את הרתיעה מן החטא. התורה מלמדת אותנו כיצד להישמר מהשפעה זו, ואדרבא, להשתמש במפגש עם הקלקול כמנוף לצמיחה ולעליה רוחנית. המפגש עם הטומאה צריך לעורר את האדם להתרחק מן החטא ולהוסיף קדושה וקרבת אלוקים.

מדוע התיקון נעשה על ידי מעשה פשוט כשתיית יין, דבר שאין בו כל איסור?

מכאן אנו למדים, שהדרך להתרחק מטומאת הסוטה, אינה רק זהירות מן האיסור עצמו, אלא אף פרישה מהדברים המותרים העלולים בהמשך להביאו לידי איסור.

הסוטה לא הגיעה לנפילתה ברגע אחד, אלא אט אט סתה מדרך הישר, עד שהגיעה לשפל המדרגה. תחילה התירה לעצמה שתיית יין המביא מטבעו לידי קלות ראש, ומתוך כך הגיעה לנפילה אחר נפילה. הנזיר מתקן את הקלקול בשורשו הראשוני ונמנע משתיית יין.

מבט לתלמיד

ישנם מעשים שאין בהם איסור כלל, ואף על פי כן הם עלולים למשוך את האדם לקלות ראש ולנהנתנות, ולבסוף להפילו בחטאים קשים עד כדי איבוד הגבולות המוסריים הבסיסיים ביותר.

היחס לנזיר

מעבר לדיני נזיר, אין התורה מגלה באופן ברור אם הנזירות היא דבר משובח או פסול. מכל מקום מצינו בזה מחלוקת **בגמרא** (תענית יא ע"א):

"רבי אלעזר הקפר ברבי אומר: מה תלמוד לומר 'זכיפר עליו מאשר חטא על הנפש' (במדבר ו, יא), וכי באיזה נפש חטא זה? אלא שציער עצמו מן היין. והלא דברים קל וחומר, ומה זה שלא ציער עצמו אלא מן היין נקרא חוטא, המצער עצמו מכל דבר ודבר על אחת כמה וכמה.

רבי אלעזר אומר: נקרא קדוש, שנאמר: 'קדוש יהיה גדל פרע שער ראשו' (במדבר ו, ה), ומה זה שלא ציער עצמו אלא מדבר אחד נקרא קדוש, המצער עצמו מכל דבר, על אחת כמה וכמה".

מחלוקת זו מוזכרת באופנים שונים גם בדברי הראשונים והאחרונים, כאשר יש משבחים את הנזירות, מכיוון שעל ידה מתרחק האדם מהנאות העולם ומתקרב לקונו, ויש מגנים ורואים בה חטא, מכיוון שתורתנו תורת חיים, והרחקה יתירה מחיי הגוף אינה דרכה של תורה.

בלימוד פרשיה זו נקטנו בדרך ממוצעת, לפיה מחד גיסא הנזירות והפרישה מהנאות העולם אינן דרך חיים רצויה לכתחילה, ומאידך גיסא הנזירות איננה חטא אלא רצון אישי של אדם מיוחד ונעלה, שבמצב מסוים בחייו מחליט להתעלות בקדושה ולקבל על עצמו נזירות.

הקדושה היא נחלת כלל ישראל

בתחילת החומש עוסקת התורה בתפקידי הכהנים והלויים. קדושת הכהנים והלויים עלולה להביא אותנו למחשבה שאדם פשוט מישראל לא יכול לזכות בקדושה, לכן דווקא כאן באה פרשת נזיר המלמדת כיצד בידו של אדם פשוט מישראל להגיע לדרגות גבוהות של קדושה.

ניתן להביא בהקשר זה את סיפורו של שמעון הצדיק המובא במסכת
בנדרים (ט ע"ב):

"פעם אחת בא אדם אחד נזיר מן הדרום, וראיתיו שהוא יפה עינים
וטוב רואי וקווצותיו סדורות לו תלתלים. אמרתי לו: בנני, מה
ראית להשחית את שערך זה הנאה?"

אמר לי: רועה הייתי לאבא בעירי, הלכתי למלאות מים מן המעיין
ונסתכלתי בבנואה שלי, ופחו עלי יצרי ובקש למורדני מן העולם,
אמרתי לו: רשע! למה אתה מתגאה בעולם שאינו שלך, במי שהוא
עתיד להיות רמה ותולעה? העבודה, שאגלחך לשמים!

מיד עמדתי ונשקתיו על ראשו, אמרתי לו: בנני, כמוך ירבו נזירי
נזירות בישראל, עליך הכתוב אומר: 'איש... כי יפליא לנודר נדר
נזיר להזיר לה'."

דיני נזיר דומים בדברים מסוימים לדיני כהן - שתיית יין ושכר
אסורה גם לכהן בכניסתו למקדש, וכן טומאה למת אסורה לכהן תמיד.
דמיון זה מוזכר במדרש **במדבר רבה** (י, יא):

"לפי שמוזר את עצמו... אמר הקדוש ברוך הוא: הרי הוא חשוב
לפני ככהן גדול, מה כהן אסור ליטמא לכל המתים אף נזיר אסור
ליטמא לכל המתים. מה ככהן גדול כתיב: 'כי נזר שמן משחת
אלקיו עליו' (ויקרא כא, יב), אף בנזיר הוא אומר 'כי נזר אלקיו
על ראשו'. מה ככהן כתיב: 'ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים'
(דברי הימים א' כג, יג) אף נזיר נקרא קדוש, שנאמר: 'כל ימי
נזרו קדוש הוא לה'."

וכן כתב הרמב"ם (הלכות שמיטה ויובל יג, יב-יג):

"לוי... הובדל לעבוד את ה' לשרתו ולהורות דרכיו הישרים
ומשפטיו הצדיקים לרבים... ולא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש
מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד

לפני ה' לשרתו ולעובדו לדעה את ה' והלך ישר כמו שעשהו האלקים ופרק מעל צווארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם, הרי זה נתקדש קודש קדשים ויהיה ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים..."

איסורי נזיר (פסוקים א-ח)

נאמר בפסוק ב: "איש או אשה כי יפלא לנדר נדר נזיר להזיר לה"

בדרך כלל די לאדם במה שאסרה עליו התורה, אך לעיתים מתעורר בו רצון לפרוש מתענוגות העולם ולהתקדש באופן מיוחד. כשאדם חש שהוא נמשך אחרי תענוגות העולם יתר על המידה ומתעורר בו רצון לפרוש מתענוגות העולם ולהיחלץ מהיסחפותו אחרי החומר, נתנה לו התורה אפשרות לקבל על עצמו נזירות ולהתקדש.

בדרך כלל הדרך להתעלות איננה על ידי הטלת איסורים ופרישה מחיי החומר, אלא על ידי התחזקות בלימוד תורה ובמעשים טובים. רצון האדם להרחיק את עצמו מתענוגות העולם על מנת להתעלות ביראת שמים הוא רצון מבורך, וכך כתב הרמב"ם (הלכות נדרים יג, כג):

"מי שנדר נדרים כדי לבונן דעותיו [-מידותיו] ולתקן מעשיו הרי זה זריו ומשובת, כיצד כגון מי שהיה זולל ואסר עליו הבשר שנה או שתים, או מי שהיה שונה ביין ואסר היין על עצמו זמן מרובה, או אסר השכרות לעולם... וכן מי שהיה מתנאה ביופיו ונדר בנזיר וכיוצא בנדרים אלו, כולן דרך עבודה לשם הם..."

המילה 'נזיר' מתפרשת בשני אופנים:

א. רש"י (בפסוק ב) מבאר ש'נזיר' מלשון פרישה: "נדר נזיר - אין נזירה בכל מקום אלא פרישה, אף כאן שפרש מן היין".

ב. האבן עזרא (בפסוק ז) מבאר ש'נזיר' מלשון נזר-כתר: "מילת 'נזיר'

מגזרת 'נזר'... דע כי כל בני אדם עבדי תאוות העולם, והמלך האמתי, שיש לו נזר ועטרת מלכות בראשו, כל מי שהוא חפשי מן התאוות".

הנזיר פורש מהנאות העולם ובכך מתעלה למדרגה רוחנית גבוהה הנחשבת לו כ'נזר', שהוא כתר של מעלה וחשיבות.

הנזירות מכונה "נדר נזיר", וכשם שבכל הנדרים ראוי למעט, אף בנדרי נזירות יש למעט, כפי שכתב הרמב"ם (הלכות נדרים יג, כד): "ואף על פי שהן עבודה לה' לא ירבה אדם בנדרי איסור ולא ידגול עצמו בהם, אלא יפרוש מדברים שראוי לפרוש מהן בלא נדר". משום שאם חלילה יכשל ולא יעמוד בנדרו, יעבור בכך על מצוות עשה ומצוות לא תעשה, כפי שנאמר בספר דברים (כג, כב-כד): "כי תדר נדר לה' אלקיך לא תאחר לשלמו ... מוצא שפתיך תשמר".

מלבד החשש שאדם לא יעמוד בנדרו ויבוא לידי איסור, מוטב לא להרבות בנזירות מפני שלכתחילה הפרישה הקיצונית מענייני העולם איננה רצויה לפי דרכה של תורה, וכדברי הרמב"ם (הלכות דעות ג, א):

"שמא יאמר אדם, הואיל והקנאה והתאוה והכבוד וכיוצא בהם דרך רעה הן ומוציאין את האדם מן העולם, אפרוש מהן ביותר ואתרחק לצד האחרון, עד שלא יאכל בשר ולא ישתה יין ולא ישא אשה ולא ישב בדירה נאה ולא ילבש מלבוש נאה, אלא השק והצמר הקשה וכיוצא בהן... גם זה דרך רעה היא ואסור לילך בה. המהלך בדרך זו נקרא חוטא, שהרי הוא אומר בנזיר 'וכפר עליו מאשר חטא על הנפש'. אמרו חכמים: ומה אם נזיר שלא פירש אלא מן היין צריך כפרה, המונע עצמו מכל דבר ודבר על אחת כמה וכמה, לפיכך ציוו חכמים שלא ימנע אדם עצמו אלא מדברים שמנעתו התורה בלבד...".

על המילים "להזיר לה'" כתב הספורנו: "להפריש עצמו מכל אלה למען יהיה כולו לה' להתעסק בתורתו וללכת בדרכיו ולדבקה בו".

הנזירות מבורכת רק בזמן שהיא מכוונת את האדם להתעלות ולהגיע לקרבת ה', ולכן ממשיך הספורנו: "לא יסגף עצמו בצום שממעט במלאכת

שמים... ולא יצער גופו במכות פרושים כמנהג צנועים וכומרים. אבל יפריש עצמו מן היין שבזה הוא ממעט את הטיפלה מאד ומכניע יצרו ולא יתיש בחו בזה כלל".

הנזיר לא פורש מכל הנאות העולם אלא דווקא מן היין, "שרוכי עבירות סיבתם יין" (חזקוני על פסוק ב). מטרת הפרישה איננה סיגוף לשם סיגוף, מתוך יחס שלילי לחיי הגוף והחומר, אלא עניינה הרחקת האדם מן העבירה והבאתו לקרבת אלקים.

לעיתים פרישה מענייני העולם יכולה להביא לידי חטא. כשאדם מתענה, תחושת הרעב עלולה להביא אותו לעצבנות ומתוך כך הוא עלול להיכשל ולפגוע בזולתו, או להמעיט בלימוד תורה ובמעשים טובים או באיכות עבודתו כשכיר מתוך חולשת התענית. במצבים אלה התענית אינה רצויה גם אם מטרתה להביא להתעלות, וכדברי הירושלמי (דמאי פ"א, ה"ג) לגבי שכיר: "לא ירעיב עצמו ולא יסגף עצמו מפני שהוא ממעט במלאכתו של בעל הבית".

איסורי נזיר במאכל ובמשתה

נאמר בפסוקים ג-ד: "מִיַּיִן וְשֵׁכָר נִזְיָר חֲמֵץ יַיִן וְחֲמֵץ שֵׁכָר לֹא יִשְׁתֶּה וְכֹל מִשְׁרַת עֲנָבִים לֹא יִשְׁתֶּה וְעֲנָבִים לְחַיִּים וַיִּבְשִׂים לֹא יֹאכֵל כֹּל יְמֵי נְזִירוֹ מִכֹּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִגִּזְרֵי הַיָּיִן מִחֲרָצִים וְעַד זֶה לֹא יֹאכֵל"

הפסוק מונה תשעה דברים שנאסרו על הנזיר באכילה ובשתיה:

1. "יין" - יין חדש.
2. "שֵׁכָר" - יין עתיק ומשכר יותר מיין חדש (אין הכוונה ל"שכר שעורים" וכדו'. שכר שאינו מענבים מותר לנזיר).
3. "חֲמֵץ יַיִן" - יין שהחמיץ.
4. "חֲמֵץ שֵׁכָר" - שכר שהחמיץ.
5. "מִשְׁרַת עֲנָבִים" - מאכל [כגון פת] המתובל במשקה המיוצר מענבים.
6. "וְעֲנָבִים לְחַיִּים" - טריים.

7. "ויבשים" - צימוקים.

8. "מכל אשר יעשה מגפו היין מחרצנים" - גרעיני הענבים.

9. "יעד זג" - הקליפה החיצונית של הענב, וכמובן גוף הענב וראה נזיר לד ע"ב.

יש לשאול: יין, טבעו להביא לידי קלות ראש ושכרות ומתוך כך אף לחטא, ומובן מדוע נאסר על הנזיר, אך מדוע נאסרו עליו גם ענבים, חרצנים וכדו', שאינם משכרים כלל?

על שאלה זו משיבים חז"ל **במדרש** (במדבר רבה י, ח):

"...למה אסרה משרת ענבים שהוא לא ישתכר מהם? וגם אסרה אכילת כל היוצא מן הגפן דברים שלא ישתכר מהם? ...מכאן שחייב אדם להרחיק עצמו מן הכיעור ומן הדומה לכיעור ומן הדומה לדומה. מכאן שעשתה תורה סייג [-גדר] לדבריה."

כלומר עיקר האיסור הוא שתיית יין המביא לידי חטא, אך התורה אסרה על הנזיר גם את היוצא מן הגפן, כדי לעשות סייג וגדר לדבריה ולהרחיק את הנזיר מן העבירה.

כפי שכתבנו בדברי הפתיחה לפרק, כדי להישמר מנפילתה הקשה של הסוטה ולהתרחק מאיסורי עריות, יש לפרוש אף מן הדבר המותר. וכן בנזיר, כדי להרחיק אותו מעבירה נאסרו עליו גם דברים הבאים מן היין אף שאינם מביאים לידי שכרות.

מאיסורי נזיר למדו חז"ל עקרון חשוב לכל איסורי התורה - כדי להתרחק מן החטא יש לעשות גדרים וסייגים שישמרו עלינו מפניו, וכדברי הרמח"ל **במסילת ישרים** (פרק יא):

"...אף על פי שעיקר האיסור אינו אלא שתיית יין, הנה אסרה לו תורה כל מה שיש לו שייכות עם היין. והיה זה לימוד שלימדה תורה לחכמים איך יעשו הם הסייג לתורה במשמרת שנמסר בידם לעשות למשמרתה, כי ילמדו מן הנזיר לאסור בעבור העיקר גם כל דדמי לה [כל שדומה לו]. ונמצא, שעשתה התורה במצוה זאת של נזיר מה שמסרה לחכמים שיעשו בשאר כל המצוות, למען

דעת שזה רצונו של מקום. וכשאוסר לנו אחד מן האסורים, ילמד סתום מן המפורש לאסור כל הקרוב לו".

מבט למורה

נוכל לנצל הזדמנות זו להרחיב מעט בנושא: גזירות ותקנות שתיקנו חז"ל כדי להרחיק את האדם מן העבירה. ניתן להביא דוגמאות אחדות של גזירות ותקנות, להתבונן במטרתן ולעמוד על השיבותן.

ניתן להביא דוגמאות מתחום הבטיחות, שבשל חשיבותו איננו מסתפקים בזהירות מהסכנה עצמה, אלא יוצרים מערכת שלמה של חוקים וכללים ואמצעים המרחיקים אותנו מדבר שעלול להביא לידי סכנה.

ניתן לספר את הסיפור המובא **במסכת שבת** (יב ע"ב) בנוגע לאיסור קריאה לאור הנר בשבת, שמא בלא משים יטה את הנר להיטיב את אורו, ויימצא מבעיר אש בשבת: "אמר רבי ישמעאל בן אלישע: אני אקרא ולא אמה! פעם אחת קרא... והיטה, וכתב על פנקסו: אני ישמעאל בן אלישע קריתי והמיתי נר בשבת, לכשיבנה בית המקדש אביא חטאת שמנה!".

איסור תגלחת

נאמר **בפסוק** ה: "כָּל יְמֵי נְדָר נְזִיר תִּעַר לֹא יַעֲבֹר עַל רֵאשׁוֹ עַד מְלֵאת הַיָּמִם אֲשֶׁר יִזִּיר לָהּ קֹדֶשׁ יִהְיֶה גְדֹל פְּרַע שְׂעַר רֵאשׁוֹ"

מדוע מצווה הנזיר להימנע מלגלח את שעריו? במה מניעת הגילוח מרחיקה אותו מן העבירה ומקרבת אותו לה? נאמר על כך **במדרש** (במדבר רבה י, י):

"למה ציוה הקדוש ברוך הוא לנזיר שלא יגלח ראשו? לפי שהגילוח מתארו ומיפתו... ונידול שער הוא לשון צער ואבל - לכך אמר הקדוש ברוך הוא: אחר שזה הנזיר אסר עצמו מן היין כדי להרחיק

עצמו מן הזימה, יגדל שערו שיתנבל ויצטער כדי שלא יהא יצר הרע קופץ עליו".

המדרש מבאר שמניעת הגילוח מרחיקה מן החטא משני טעמים: א. גילוח השיער מייפה את מראה האדם, וההתייפות החיצונית עלולה להביא לגאווה, שהיא "פתח לרעות רבות" ואורחות צדיקים שער הגאווה, לכן הנזיר מצווה להימנע מגילוח ובכך להתרחק מן הגאווה ומן החטא העלול לבוא בעקבותיה. ב. ההימנעות מגילוח השיער היא ממנהגי האבלות. הנזיר נוהג כאבל על מנת לצער את עצמו ולהכניע את יצרו.

איסור להיטמא למת

נאמר בפסוקים ו-ח: "כֹּל יְמֵי הַזֵּירוּ לֵה' עַל נֶפֶשׁ מֵת לֹא יָבֵא לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לְאֶחָיו וּלְאֶחָתוֹ לֹא יִטְמָא לָהֶם בְּמָתָם כִּי נִזְרַ אֱלֻקָיו עַל רֹאשׁוֹ כֹּל יְמֵי נְזָרוֹ קֹדֶשׁ הוּא לֵה'"

הנזיר רוצה להתעלות ולהתקרב אל הקודש, ואילו הטומאה מנוגדת לקדושה ומונעת מהאדם להתקרב אל הקודש (כפי שלמדנו שאסור לטמאים להיכנס למקדש), לכן הנזיר מצווה להתרחק מכל טומאה. **הרש"ר הירש** (במדבר ו, ו) מוסיף, שפרישת הנזיר מהנאות העולם עלולה להתפרש כשנאת החיים, על אף שמטרתו של הנזיר היא להתקרב לה' וליצור סדר אידיאלי של **חיי טהרה וקדושה**, לכן הנזיר מצווה להתרחק מטומאת מת ולהראות שהנזירות שייכת לאהבת החיים.

הנצי"ב (במדבר ו, ח-ט) מוסיף:

"בא להפרישו מעצבות שמונע... מרוח הקודש שאינו בא אלא מתוך שמחה של מצוה... המת מגנה ומכלבל ראשית נזרו שהוא להיות שמח ועליו באלקים ודביקות מחשבותיו עמו".

הנזירות מקדשת את האדם ומכשירה אותו להגיע לרוח הקודש, ואין

רוח הקודש באה אלא מתוך שמחה, לכן הנזיר מצווה להתרחק מן העצבות הכרוכה במפגש עם המוות, כדי שלא תמנע ממנו השמחה המביאה לרוח הקודש.

מבט למורה

כתב רבי יהודה הלוי בספר הכוזרי (מאמר ג, א):

"מנהג העובד אצלנו, איננו נגזר מן העולם, שלא יהיה למשא עלינו ויהיה למשא עליו וימאם החיים שהם מטובות הבורא, וזוכר טובתו עליו בהם, כמו שנאמר: 'את מספר ימיך אמלא' (שמות כג, כו), 'והארבת ימים' (דברים כב, ז), אבל אוהב העולם ואריכות הימים".

דרכה של תורה איננה בסיגופים ובריחה מחיי העולם הזה. אדרבא, אנו אוהבים את החיים ושמחים בהם ומנצלים אותם לעבודת ה', "וְאַתֶּם הַדְּבָקִים בֵּה' אֱלֹקֵיכֶם חַיִּים כְּלַכֶּם הַיּוֹם" (דברים ד, ד). הנזירות היא מצב חריג שנועד לעזור לאדם להרחיק את עצמו מן החטא ולהביא אותו לקרבת ה'.

משך זמן הנזירות

במשך כמה זמן נמשכים איסורי הנזירות?

כתב על כך המשך חכמה (פסוק יג):

"...הנה זמן הנזירות לא נזכר בתורה בהדיא [-במפורש], והוא משום שעיקר הנזירות הוא... לגדור עצמו מהתאוות והנאות והמתרות. ועל זה אין זמן, רק כל אחד ישער בנפשו אם זמן זה יספיק לגדור כוחות יצרו, או די בשלושים או במאה [יום], הכל לפי מה שהוא אדם. והבחינה לדעת אימת נגמר שלמותו ומעלתו, שכוחות יצרו לא יוליכוהו שולל, והחמדה לא יתעה להשכל... אז בטוח כי יקח מהנאות העולם במוג הראוי ולא יבא למותרות. ואדרבא ייהנה מהעולם ויהיה דעתו מעורבת בין הכריות, כי אינו מכוונת הבורא שלא ייהנו מהעולם. רק זה בגדר רפואה, וכמו שאמרו נזיר חוטא..."

לפי המשך חכמה זמן הנזירות איננו מפורש בתורה משום שמטרת הנזירות היא לגדור את היצר שעבר את גבולו. לכן הנזירות איננה קצובה בזמן, כדי שהנזיר יוכל להפסיק את נזירותו כשייווכח שהיא פעלה את פעולתה הרצויה. משך הנזירות המינימלי הוא שלושים יום, וכן אם לא פירש את משך נזירותו, "סתם נזירות שלושים יום" (נזיר פ"א, מ"ג).

נזיר שנטמא בפתע פתאום

נאמר בפסוקים ט-יב: "וכי ימות מת עליו בפתע פתאום וטמא ראש נזרו וגלח ראשו ביום טהרתו ביום השביעי יגלחנו. וביום השמיני יבא שתי תדים או שני בני יונה אל הכהן אל פתח אהל מועד. ועשה הכהן אחד לחטאת ואחד לעלה וכפר עליו מאשר חטא על הנפש וקדש את ראשו ביום ההוא. והזיר לה' את ימי נזרו והביא כבש בן שנתו לאשם והימים הראשנים יפלו פי טמא נזרו"

נזיר שנטמא בטומאת מת בהפתעה מבלי שיכול היה להישמר ממנה, סדר טהרתו הוא כדלהלן:

- א. 'תגלחת טומאה' - מגלח את ראשו בתער כדי לבטל את הנזירות שנפגעה על ידי הטומאה
(ראה רמב"ם הלכות נזיר פ"ו, הי"ד).
- ב. מאחר שנטמא הנזיר במת, עליו להמתין לטהרתו שבעת ימים ככל טמא מת. ביום השלישי וביום השביעי מזים עליו מי אפר פרה אדומה. לאחר ההזאות, ביום השביעי, טובל במקוה וכשתעריב השמש (שקיעת החמה) תושלם טהרתו (שלב זה איננו מפורש כאן בפסוקים, אבל מפורש הוא בפרשת הטהרה של טמא מת להלן במדבר יט, יט).
- ג. ביום השביעי לאחר ההזיה מגלח את שער ראשו.
- ד. ביום השמיני מביא שלושה קרבנות:
 1. תור או בן יונה לחטאת.

2. תור או בן יונה לעולה.

3. כבש לאשם.

מהמילים "וְכִפֵּר עָלָיו מֵאֲשֶׁר חָטָא עַל הַנֶּפֶשׁ" נראה שקרבן הנזיר בא על חטא. במה חטא הנזיר?

פירש רש"י: "שלא נזהר ממומאת המת, רבי אלעזר הקפר אומר: שציער עצמו מן היין".

רש"י מביא שני הסברים:

א. בשל פרישתו מן העולם נקרא הנזיר 'קדוש' - "קדוש יהיה גדל פרע שער ראשו", וחטאו בעצם זה שנטמא ופגם בנזירותו.

ב. עצם הפרישה מהנאות העולם נקראת חטא.

שני צדדים אלה נוגעים לשאלה העקרונית אם הנזירות היא דבר משובח או פסול. נסביר תחילה כפירושו הראשון של רש"י, שהנזיר מכפר על כך שלא נזהר מטומאת מת ועבר על "עַל נֶפֶשׁ מֵת לֹא יִבֵּא" (במדבר ו, ו), מפני שהסבר זה נאמן יותר לפשוטו של מקרא, וכן מפני שההבנה שבעצם הנזירות יש חטא ועוון מורכבת יותר לילדים.

ואף על פי שמדובר גם באופן שהיה אנוס גמור, שהיתה מיתת האיש שנטמא לו 'בפתע פתאום' (פסוק ט), בכל זאת נאמר בפסוק 'חטא', כי סוף סוף נתחללה קדושת הנזירות על ידו.

נוכל להביא גם את פירושו השני של רש"י, שהנזיר מכפר על כך שציער עצמו מן היין, ולהסביר זאת על פי דברי הנצי"ב (מרומי שדה סוטה טו ע"א) שכתב:

"נזיר בא לתכלית גדול להשיג רוח הקדש ומעלה גדולה, שהרי הכתוב קראו קדוש... ומי שמנזר עצמו ואינו בא לידי מעלה זו ודאי הרי זה חוטא... אבל מי שבא ומשיג המעלה אינו חוטא כלל שהרי כדאי הוא לו, ולא מיקרי [- נקרא] מצער את הגוף כלל".

מעין זה כתב גם מרן הרב קוק בספרו **עין איה** (ברכות ח"ב פרק שני אות

לא):

"לב האדם כמנעו שוקק להתעסק בעסקי עולם הזה... והנה מי

שמעלה עצמו לצד הפרישות, רק אז דרכו נכונה, אם על ידי פרישותו לא יקנה קדרות הנפש... שתהיה נפשו מלאה אורה וצהלה... ויהיה אור התורה ממלא אצלו את כל חסרון שהיו החושים ועסקיהם ממלאים, או יבא לשלימות האמיתי".

כשאדם מצער את עצמו ומונע מעצמו הנאות גשמיות, ומתוך כך מתעלה ומגיע למעלות רוחניות הממלאות אותו בעונג ובשמחה, פרישותו משובחת. אך אם הימנעותו מהנאות העולם לא מביאה אותו להתעלות רוחנית, אלא לקדרות ועצבות, נמצא שציער עצמו בחינם ונחשב חוטא.

נאמר בפסוק יב: "וְהִזִּיר לֵה' אֶת יְמֵי נְזָרוֹ וְהֵבִיא כֶּבֶשׂ בֵּן שְׁנָתוֹ לְאִשָּׁם, וְהִיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים יִפְלוּ בִּי טָמֵא נְזָרוֹ"

אם נטמא הנזיר באמצע ימי נזרו, עליו למנות את ימי נזירותו מחדש וימי הנזירות הראשונה אינם מצטרפים, שכן אינה דומה התעלות של שלושים יום רצופים, להתעלות שאינה רצופה.

סדר המעשים והקרבנות בסיום ימי הנזירות

כפי שלמדנו, לכתחילה הנזירות והפרישה אינן סדר החיים הרצוי, ריבוננו של עולם חפץ בטובנו ובשמחתנו ורוצה שנשתמש בכל הטוב הגשמי והרוחני ונשמח בו ונודה עליו ומכוחו נתחזק בעבודת ה'. הנזירות היא מעין "תרופה" חריפה שמוציאה את האדם מהסדר כדי להרחיק אותו מן החטא ולקרר אותו אל הקודש, ובכך להשיב אותו לחיים מאוזנים ובריאים, שיאפשרו לו להתקדם בעבודת ה'.

עניינה של הנזירות איננו מסתכם בתקופת הנזירות עצמה, חשובה עד מאוד הדרך שבה עוזב הנזיר את נזירותו ושב לחיים רגילים. המעבר מתקופת הנזירות לסדר החיים הרגיל צריך להיעשות בהדרגה באופן שתקופת הנזירות תקרין ותשפיע על סדר החיים הרגיל שאחרי תקופת הנזירות, כפי שכתב הכלי יקר (על פסוק ב):

"ואין הכוונה בנזירות זה שיהיה פרוש מן היין שלוש יום ואחר כך יחזור להיות בסובאי יין כבראשונה, דאם כן 'צדיק מה פעל', אלא הכוונה שירגיל את עצמו מעט מעט, כי כל התחלות קשות ובשלושים יום הוי חזקה ששוב לא יהיה להוט אחריו כל כך".

ובספר החינוך (מצוה שעו) כתב:

"כי האדם אחר הזירו לה' פעם אחת, תקוה יש בו לקדש עצמו ולהוסיף יום יום בטובו, ומן השמים... מסייעין אותו, ואחר שהזיר אפילו יום אחד יסתייע וישלים כל ימיו במהרה".

נאמר בפסוקים יג-כא: "וְזֹאת תִּזְכֹּר הַנְּזִיר בַּיּוֹם מְלֵאת יְמֵי נְזָרוֹ יָבִיא אֹתוֹ אֵל פֶּתַח אֱהָל מוֹעֵד. וְהִקְרִיב אֶת קֶרְבָּנוֹ לַה' כֶּבֶשׂ בֶּן שְׁנָתוֹ תְּמִים אֶחָד לְעֹלָה וְכִבְשָׂה אֶחָת בֵּת שְׁנֵתָה תְּמִימָה לְחֻטָּאת וְאֵיל אֶחָד תְּמִים לְשִׁלְמִים. וְסֹל מִצֹּת סֹלֶת חֹלֶת בְּלוּלָת בְּשֶׁמֶן וְרִקִּיקֵי מִצֹּת מְשֻׁחִים בְּשֶׁמֶן וּמִנְחָתָם וְנִסְבְּיָהֶם"

בסיום נזירותו מביא הנזיר:

- א. כבש לעולה וסולת למנחה ויין לנסך.
- ב. כבשה לחטאת.
- ג. איל לשלמים, ויחד אתו סל ובו שני מיני לחמים אפויים שאינם חמץ ועשויים מסולת חיטים, עשרה מכל מין (המין הראשון): חלות מעט עבות בלולות בשמן. והמין השני: ריקיקים שטוחים ודקים משוחים בשמן, כעין מצות שלנו). וכן סולת למנחה ויין לנסך.

חטאת נזיר לשם כפרה

מדוע נזיר שהשלים נזירותו צריך להביא חטאת לכפרה? לפי רבי אלעזר הקפר (דבריו הובאו לעיל בענין נזיר שנטמא) פרישת הנזיר מהנאות העולם נחשבת חטא, ולכן עליו להביא חטאת בתום ימי נזירותו ובכך לכפר על פרישתו מהנאות העולם.

לפי רבי אלעזר פרישת הנזיר מהנאות העולם נחשבת מעלה וקדושה, אם כן על מה מכפרת חטאת נזיר? על שאלה זו משיב הרמב"ן (פסוק יד):

"ומעם החטאת... כי האיש הזה חוטא נפשו במלאת הנזירות... וראוי היה לו שיזיר לעולם ויעמוד כל ימיו נזיר וקדוש לאלקיו... והנה הוא צריך כפרה בשוכו להיטמא בתאוות העולם".

כלומר חטאו של הנזיר הוא לא בעצם נזירותו אלא בסיומה, בעזיבתו את המדרגה הגבוהה שבה היה בימי נזירותו ובחזרתו לשתיית יין ושאר הנאות החיים.

בין קרבנותיו מצווה הנזיר להביא איל לשלמים. קרבן שלמים הוא קרבן של שמחה ותודה לה', כמבואר בדברי האבן עזרא (פסוק יד): "איל לשלמים - שמחה שהשלים מה שנדר".

והנצי"ב (פסוק טו) כתב: "תודה לה' שמביאים לחם להודות לה' על שעזרו לבך להיות קדוש לה'... היינו שעזר אותם להתקדש ולהשיג מעלת קדושה ואהבת ה'".

מבט לתלמיד

ניתן לתאר לתלמידים את שמחתו של הנזיר בהשלמת נזירותו. הנזיר שמח ומודה לה' על המדרגה הרוחנית שזכה בה בזכות נזירותו ועל שעזרו לעמוד בנדרו הקשה, לפרוש מן היין וכו', להינזר מתספורת, ולהישמר מטומאה במשך תקופה ארוכה. הנזיר חש שהנזירות חילצה אותו מן השעבוד ליצרים והתאוות, וכעת הוא מוכשר להמשיך ולעלות במעלות הקדושה והטהרה.

נאמר בפסוק יח: "וְגִלַּח הַנְּזִיר פֶּתַח אֵהָל מוֹעֵד אֵת רֹאשׁ נְזָרוֹ..."

לאחר שחיטת איל השלמים מגלח הנזיר את שער ראשו ומשליך אותו על האש הבוערת תחת הסיר שבו מתבשל בשר השלמים. מצוות התגלחת שמוטלת על הנזיר בסיום תקופת נזירותו עוזרת לנזיר לקחת

את המטען החיובי שנבנה בתקופת נזירותו ולדאוג שתהיה לו השפעה על המשך החיים, כמבואר **בספר החינוך** (מצוה שעד):

"כדי להכניע היצר גם כן נצטוו לגלח כל שערו במלאת ימי נזרו ולא הורשה לתקן אותם וליטול מהם קצת, כדי שלא ישוב יצרו עליו כאשר בתחילה, אבל נתחייב לגלחם מכל וכל".

כאמור גידול השער בתקופת הנזירות נועד להמעיק את העיסוק בהתייפות החיצונית העלולה להביא לידי חטא. הנזיר לא יוצא מנזירותו בבת אחת ושב להסתפר כדרכו, אלא מגלח את שער ראשו לחלוטין, לא מתוך רצון להתייפות, ורק לאחר שיצמח שערו מחדש ישוב לתקן את שערו כפי שהיה רגיל.

נאמר **בפסוקים יט-כ**: "וְלָקַח הַכֹּהֵן אֶת הַזֶּרַע בְּשֵׁלֶה מִן הָאֵיל וְחִלַּת מִצָּה אַחַת מִן הַסֵּל וּרְקִיק מִצָּה אֶחָד וְנָתַן עַל פְּנֵי הַנָּזִיר אַחַר הַתְּגַלְחוֹת אֶת נִזְרוֹ. וְהִנִּיף אוֹתָם הַכֹּהֵן תְּנוּפָה לִפְנֵי ה' קֹדֶשׁ הוּא לַכֹּהֵן עַל חֻזָּה הַתְּנוּפָה וְעַל שׁוֹק הַתְּרוּמָה..."

מתוך קרבנותיו מפריש הנזיר ונותן תרומה לכהן:

א. זרוע (הפרק האמצעי והעליון של הרגל הימנית משתי רגליה הקדמיות) מבושלת מאיל השלמים.

ב. חלה אחת ורקיב אחד מסל המצות.

ג. חזה ושוק של האיל - כדון כל שלמים.

הכהן מניח את כל התרומה הניתנת לו על כפות ידי הנזיר, מניח את ידיו תחת ידי הנזיר ומניף אותה יחד אתו. וכך היא ההנפה **ורמב"ם** הלכות מעשה הקרבנות ט, ז: "מוליך ומביא [לארבע רוחות] מעלה ומוריד".

טעם מצוות ההנפה מבואר **באברבנאל** (ויקרא פרק ז), וכך כתב:

"ומפני זה ידיו של מקריב תביאנה את אשי ה', שהם החלב על החזה, להניף אותם תנופה לפני ה', להורות שאליו נקרב הכל... שהוא יתברך משגיח לתת לאיש כדרכיו".

כלומר התנופה לארבע רוחות השמים באה להורות שארבע רוחות

השמים הם לה', וההעלאה וההורדה מורים שהשמים והארץ לה'. ומתוך שהכל שייך לו יתברך, ה' משגיח ודואג וגומל לכל אדם לפי מעשיו. על שותפות הבעלים עם הכהן במעשה התנופה כתב האלשיך בספר ויקרא ו, (ל):

"על ידי כל מעשה הקרבן ומחשבת כוונתו... מצטרפת ידו עם יד הכהן המקריב, שלוחו של מקום, ומתקדש הלב... ויבניעו לפניו". הנפת הקרבן יד ביד עם ידו של הכהן משפיעה על ליבו של מביא הקרבן ומקדשת אותו ומביאה אותו לידי התבטלות וכניעה לפני ה'.

סיום הנזירות

נאמר בהמשך פסוק כ: "...ואחר יִשְׁתָּה הַנָּזִיר יַיִן"

לאחר הקרבת קרבנותיו יכול הנזיר לשוב לסדר החיים הרגיל, והוא מותר בשתיית יין. ניתן לשאול: מדוע הדבר נאמר בלשון ציווי "יִשְׁתָּה הַנָּזִיר", וכי שתיית היין בתום הנזירות היא חובה?! עוד ניתן לשאול: מדוע התורה ממשיכה להשתמש בכינוי 'נזיר' גם בפסוק זה על אף שסיים את נזירותו ומותר בשתיית יין? ניתן ללמוד מכך, שבסיום ימי הנזירות, כשכוחות החיים שבו להיות מאוזנים, טוב לו שישתה יין וייהנה מטוב ה'. ויחד עם זאת, עדיין הוא מכונה 'נזיר', ללמדנו שקדושת נזירותו משפיעה טהרה וקדושה גם על המשך החיים, גם אם מבחינה רשמית הסתיימה תקופת נזירותו. שתיית היין שלפני נזירותו אינה דומה לשתיית היין של עכשיו, כעת הוא לא שותה באופן שעלול למשוך אותו אל החטא, אלא מתוך מעלת הנזירות שרכש.

ברכת כהנים (פסוקים כב-כז)

הקדמה לברכת כהנים

מתוך מדרגתו המיוחדת של הנזיר, מגיעה התורה לקדושת הכהנים, כדברי האבן עזרא (במדבר ו, כג): "כאשר השלים תורת הנזיר שהוא קדוש, הזכיר תורת כהנים שהם קדושים".

הפנים יפות מוסיף, שהמילים "כֹּהֵן תִּבְרָכוּ" הפותחות את הציווי על ברכת הכהנים, מוסבות על הפרשיה הקודמת, פרשיית נזיר: הכהנים מצווים לברך את ישראל הם כמו הנזיר, עליהם להימנע משתיית יין בזמן העבודה כשם שהנזיר אסור בשתיית יין.

מכל מקום הבדל יסודי יש בין הנזיר לכהן, בעוד הנזיר קונה את מעלתו על ידי החלטתו הטובה ועבודתו הרוחנית, קדושת הכהנים היא קדושה מולדת שאיננה תלויה בבחירה או בעבודה, כמבואר **ברמב"ם** (הלכות נשיאת כפיים טו, ו-ז): "כהן... אף על פי שאינו חכם ואינו מדקדק במצוות... הרי זה נושא את כפיו...".

דווקא משום כך הכהנים הם אלה שמברכים את העם ולא הנזירים או אנשי מעלה אחרים, כי אהבת ה' לעמו ישראל איננה מתחילה מבחירתם או ממעשיהם, אלא קבועה וקיימת כאהבת אב לבנו, וכדברי **הרב יעקב משה חרל"פ** (מי מרום ח"ג עמ' קיג):

"קדושת הכהונה שבישראל היא מצד הירושה והנחלה שלהם, שעוברת מן האבות אל הבנים עד סוף כל הדורות, ולכן הכהנים, מיוחדים לעורר אהבת ה' לבניו... אע"פ שאינם בדאיים... שהרי בנים הם לאביהם שנשמים, ואהבת אב לבנו היא אהבה בלי מצרים, ובין כך ובין כך קרויים בנים (קידושין לו ע"א)".

מבט לתלמיד

נציין בפני התלמידים שקדושת הכהונה עוברת מאב לבן ואינה תלויה בשום דבר, לעומת קדושת נזיר שהיא תוצאה של מעשיו. נדבר על אהבת ה' לעמו ורצונו לברכם על ידי שליחיו הכהנים. ברכה זו אינה תלויה במעשיהם של ישראל, לעולם ישראל קרויים בניו של מקום וה' חפץ בברכתם ובטובתם, כאב האוהב את בניו לעולם וחפץ בטובתם.

השפת אמת (פרשת נשא, שנת תרמ"ה) מוסיף:

"בענין סמיכות ברכת כהנים לפרשת נזירות להודיע כי גם הפרטים המתעלין מבני דורם, נזיר קודש לה', אף על פי כן צריכין לבטל מעשיהם הטובים אל הציבור ולידע כי יצאו מן הכלל ללמד על הכלל כולו. וכמו כן הכהנים שנבחרו מבני ישראל להיות מיוחדים לעבודת המקדש אף על פי כן הכל היה בעבור הכלל שימשיכו הברכה לכלל ישראל".

עסקנו במדרגות נפלאות של קדושה שמופיעות באנשי סגולה מיוחדים בעם ישראל - קדושת הנזירות וקדושת הכהונה. מטרת אנשי המעלה בישראל אינה להתגדר במעלתם האישית, אלא להביא ברכה לעם ישראל כולו, לכו נצטוו הכהנים לברך את ישראל בברכת כהנים.

נאמר בפסוקים **כב-כג**: "וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל אֶהֱרֹן וְאֶל בְּנָיו לֵאמֹר כֹּה תְבָרְכוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמֹר לָהֶם"

המדרש (במדבר רבה יא, ד) מציין שהמילה "אָמֹר" נכתבה בכתוב מלא ולא בכתוב חסר, כפי שהיא מופיעה בדרך כלל בתורה (כמו למשל בפסוק כג: "לאמר", וכן בפרשת אמר: "אמר אל הכהנים בני אהרן"). בכך רמזה התורה לכהנים, שעליהם לברך בפה מלא, בכוונת הלב ובמתינות, ולא בצורה בהולה, כדי שהברכה תחול על עם ישאל בצורה מלאה.

הרב יששכר תמר בספרו **עלי תמר** על הירושלמי (ברכות פ"ה, ה"ד) מונה את התנאים הנדרשים מן הכהנים בזמן שהם עולים לדוכן, וזו לשונו:

"...כשנתבונן אנו מוצאים שברכת כהנים קשורה בתנאים ידועים כדי שתהא נאמרת כהלכתא:

(א) המברך צריך להיות שרוי בשמחה ויברך בתום ליב ובעין טובה, ורק אז בכוחו להאציל הברכה משפע עליון ממקור הברכות...

(ב) צריך שתהיה תקוע בליבו אהבת ישראל בשעת הברכה, ובמידה כזו שהוא מברך 'אשר קידשנו במצוותיו וציוונו לברך את עמו ישראל באהבה'... ונראה לי שמטעם זה מתפללים הכהנים לפני הברכה, שלא תהיה בהכרעה שום מכשול ועוון, שאם מברך מבלי שתהא אהבה להציבור תקוע בליבו, הרי יש בידו עוון..."

יש כאן ציווי מיוחד שאיננו קיים בשום מצוה אחרת, נשיאת הכפיים צריכה להיות באהבה, וזה תנאי הכרחי לברכה. כהן שיש לו שונא או שהוא שונא מישהו אחר, הוא מנוע מלברך ברכת כהנים.

יש נוסח מיוחד של "יהי רצון" שנוהגים הכהנים לומר בשעה שעולים לדוכן: "יהי רצון מלפניך ה' אלקינו שתהא ברכה זו שציוויתנו לברך את עמך ישראל ברכה שלמה, ולא יהיה בה שום מכשול ועוון מעתה ועד עולם". על איזה מכשול ועוון מדובר כאן? אומר ה"עלי תמר", המכשול והעוון שיכולים לבוא על מי שעולה לשאת כפיים, זה חסרון באהבה. יכול להיות שכהן יעלה לדוכן בשעה שיש לו טינה בלב או איזו הרגשה של שנאה כלפי מישהו, וזה מכשול שיכול לעכב את הברכה כולה. תנאי נוסף לברכת כהנים הוא:

"(ג) צריך לברך במתינות ביישוב הדעת ככוונה יתירה ובלב שלם כמו שכתוב במדבר רבה (יא, ד): 'אמור להם' מלא, אמר להם הקדוש ברוך הוא לכהנים: לא מפני שאמרתי לכם שתהיו מברכים

את ישראל תהיו מכרכים אותם כאנגריא וכבהלות, אלא תהיו מכרכין בכוונת הלב, כדי שתשלם הברכה בהן, לכך נאמר: 'אמור להם' מלא, ומביאו רש"י בפרשת נשא".

כהן, גם אם הוא ממחר, עליו להיזהר ולברך במתינות, באהבה ובניגון ערב.

"ונראה לי שזהו מה שמתפללים הכהנים לפני הברכה: 'יהי רצון שתהא הברכה הזאת שציווית לברך את עמך ישראל ברכה שלמה', רוצה לומר ברכה מלאה ושלמה בכוונת הלב ובעין טובה, כדכתיב 'אמור' מלא.

ובכלל זה, שיהא מברך כמעולה שבקולות, בקול נעים ומירות וקול הדר ובניגון יפה (כמו שכתוב במור בבית חדש וברמ"א בסימן קכה עיי"ש) מפני שהניגון מעורר הכוונה המחשבה והריכוז".

אם כן כשכהן ניגש לברכת כהנים עליו לבחון את עצמו ולבדוק שהוא עומד בשלושת התנאים שמנינו כאן: היסוד הראשון - יברך בשמחה ובטוב לבב מתוך עין טובה, היסוד השני - יברך כשאהבה ממלאת את ליבו, והיסוד השלישי הוא - שיברך במתינות ובקול נעים.

ה' מברך - דרך הכהנים

נאמר בפסוקים כד-כז: "יְבָרְכֶךָ ה' וְיִשְׁמְרֶךָ: יְאֵר ה' פְּנֵי אֱלֹהֶיךָ וַיַּחַנְדֶּךָ: יִשָּׂא ה' פְּנֵי אֱלֹהֶיךָ וַיִּשֶׂם לְךָ שְׁלוֹם: וַיִּשְׂמוּ אֶת שְׁמִי עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָנֹכִי אֲבָרְכֶם"

ניתן לתת לתלמידים לעיין בפסוק ולשאול: מיהו המברך את ישראל? בסוף פסוק כ"ז מפורש שהקב"ה הוא המברך, כפי שמדגיש הרשב"ם

(במדבר ו, כג):

"כה תברכו את בני ישראל - כלומר לא תברכו מברכת פיהם... אלא אלי תתפללו שאברכם אני, כמו שמפרש 'ברכך ה', ואני

אשמע קולכם כאשר תאמרו ואברכם לישראל, כמו שמפרש 'ושמו את שמי על בני ישראל', כשיברכו כהנים לישראל בשמי ולא בשמם, אני אברכם לישראל כמו שיתפללו הכהנים".

ניתן לשאול את התלמידים: אם כך, מה תפקידם של הכהנים? בפסוק מבואר שתפקידם של הכהנים הוא להזכיר את שם ה' על בני ישראל, "וְשָׂמוּ אֶת שְׁמִי עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" ומתוך כך "וְאָנֹכִי אֲבָרְכֶם". נביא בפני התלמידים את דברי רש"י על הפסוק: "בְּכָל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֲזָכִיר אֶת שְׁמִי אָבוֹא אֵלַיךְ וּבְרַכְתִּיךָ" (שמות כ, כא). אומר רש"י: "בכל המקום אשר אזכיר את שמי - אשר אתן לך רשות להזכיר שם המפורש שלי, שם 'אבוא אליך וברכתך', אשרה שכינתי עליך". כשהקב"ה נותן רשות לומר את שמו המפורש, פירושו של דבר שהקב"ה משרה את שכינתו ומביא שפע ברכה. בברכת כהנים מצווים כהני ישראל להביא את ברכת ה' לישראל ובכך להביא לתוספת השראת שכינה. ברכת כהנים מהווה המשך למהלך השראת השכינה במחנה ישראל, מהלך שהחל בסידור המחנה לשבטים ולדגלים, המשיך בסילוק הטומאה והתעלות במעלות הקדושה וממשיך בברכת ה' לעמו בידי הכהנים.

ברכת כהנים – פירוש המילים

"וּבְרַכְתֶּךָ"

עניינה של 'ברכה' הוא ריבוי ותוספת, ומכיוון שלא פורש כאן דבר פרטי, הרי זו ברכה כללית שה' ישרה ברכתו בנכסינו ובכל מעשה ידינו, שיצליחו ויתרבו כהוגן וכראוי.

לעיתים אדם עושה מעשה ומצליח מאוד ולעיתים אדם משתדל ולא מצליח. הכהנים מברכים את ישראל באהבה, שתשרה ברכה בהם ובכל מעשיהם - בלימוד תורה ובחינוך הילדים, בבריאות ובפרנסה וכו'.

"וְיִשְׁמְרֶךָ"

ברכה שאינה שמורה אין בה תועלת. הכהנים מברכים את ישראל שהברכה תתקיים בידם ולא יפסידוה ויורידוה לטמיון. וכדברי רש"י:

"שלא יבואו שודדים ליטול את ממונך, שהנותן מתנה לעבדו אינו יכול לשומרו מכל אדם, וכיוון שבאים ליכסמים עליו ונוטלים אותה ממנו מה הנאה יש לו במתנה זו? אבל הקב"ה הוא הנותן הוא השומר".

והנצי"ב מרחיב יותר וכותב:

"יברכך ה' - נכלל בזה לכל אדם כפי הראוי לו להתברך... הברכה תהא לפי הברכה שנתברך עד כה: לעוסק בתורה - בלימודו, ולעוסק במסחר - בסחורתו. כך נכלל בזו הברכה הכללית 'יברכך ה' תוספת לכל אדם כמה שיש לו.

וישמרך - דכל ברכה בעי שמירה שלא יהפכו לרועין ח"ו, בעל תורה - בעי שמירה מן הגאווה וחילול השם וכדומה, וכמשמעו שלא ישכח, בעל נכסים - בעי שמירה שלא יהי עושר לרעתו כמו בקרה ונבות היזרעאלי וכדומה, וכמשמעו שמירה מנניכה ואבידה, וכדומה כל ענין המעון ברכה, נדרש לשמירה מן הגורם לצער".

"יָאֵר ה' פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחַנְךָ"

הארת פנים לאדם פירושה להתייחס אליו באהבה בחיבה וברצון, להראות לו פנים מאירות ולא פנים חשוכות וזועפות המביטות ברוגז וקפידה. וכדברי רש"י: "ראה לך פנים שוחקות, פנים צהובות". ועוד כתב רש"י: "ויחנך - יתן לך חן". כלומר מלבד הברכה והשמירה, יזכו המתברכים גם לגילויי אהבה ונשיאת חן בעיני ה' ובעיני הבריות. וכך כתב רבי יוסף בכור שור:

"יש נותן מתנה לחברו אבל לא בסבר פנים יפות, כמו שנתן הקדוש ברוך הוא את השליו, שנתנו ונפרע מהם, כדכתיב: 'הבשר עודינו בין שיניהם', לכך אמר הקדוש ברוך הוא: 'יָאֵר ה' פָּנָיו

אליך, שבסבר פנים יפות יתן לו מתנה זו. ויש שנותנין מתנה טובה והכל עצבים עליה, חוץ מן הנותן שנתנה לו, ולכך 'ויחנך', שתעלה לחן על רואיך, וישמחו על מוכתך".

"יְשָׁא ה' פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיִשֶׁם לְךָ שְׁלוֹם"

כתב רש"י: "יכבוש בעסו".

כלומר הארת פני ה' אליך תתקיים תמיד, כי גם אם לפעמים יהיה בך דבר חטא, בכל זאת לא תיפגם הארת פני ה' אליך, אלא יכבוש ה' בעסו וימשיך להביט עליך בחסד וברחמים.

והוסיף החזקוני: "יסביר לך פנים להצליחך ולשמחך".

נציין שברכת כהנים נחתמת במילה 'שלום' ולא בכדי. חז"ל (במדבר רבה כא, א) ראו בכך משמעות מיוחדת: "אין בלי מחזיק ברכה אלא שלום, שנאמר: 'ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום". ועוד אמרו (ספרי דברים קצט, ט): "גדול שלום שחותמים בו ברכת כהנים".

מבט למורה

ניתן לקיים דיון בכיתה, בשאלה מדוע השלום חשוב כל כך ומדוע דווקא הוא 'כלי מחזיק ברכה'.

כמו כן כדאי להזכיר את מידתו של אהרן הכהן, שהיה "אוהב שלום ורודף שלום" (אבות פ"א, ט"ב), ומבואר בחז"ל (אבות דרבי נתן נוסחא א, פרק יב) שהיה הולך ומשכין שלום בין איש לרעהו, וכך היתה דרכו:

"שני בני אדם שעשו מריבה זה עם זה, הלך אהרן וישב לו אצל אחד מהם ואמר לו: בני, ראה חברך מהו אומר, מטרף את ליבו וקורע את בגדיו, אומר אוי לי היאך אשא את עיני ואראה את חברי, בושתי הימנו שאני הוא שסרחתי עליו. הוא יושב אצלו עד שמסיר קנאה מליבו.

והולך אהרן ויושב לו אצל האחר ואומר לו: בני, ראה חברך מהו אומר, מטרף את ליבו וקורע את בגדיו, ואומר אוי לי היאך אשא את עיני ואראה את חברי, בושתי הימנו שאני הוא שסרחתי עליו. הוא יושב אצלו עד שמסיר קנאה מליבו. וכשנפגשו זה בזה, גפפו ונשקו זה לזה".

רעיונות מרכזיים בפרק ו

פרשת נזיר

- **הזהירות מחטא** – המפגש עם קלקול נורא, כקלקולה של סוטה, עלול להשפיע על האדם לרעה ולהחליש אצלו את הרתיעה מן החטא. התורה מלמדת אותנו כיצד להישמר מהשפעה זו, ואדרבא, להשתמש במפגש עם הקלקול כמנוף לצמיחה ולעליה רוחנית.
- **קדש עצמך במותר לך** – הדרך להתרחק מטומאת הסוטה, אינה רק זהירות מן האיסור עצמו, אלא אף פרישה מהדברים המותרים העלולים בהמשך להביאו לידי איסור.
- **מעלת הנזירות** – הנזירות איננה חטא אלא רצון אישי של אדם מיוחד ונעלה, שבמצב מסוים בחייו מחליט להתעלות בקודשה ולקבל על עצמו נזירות.
- **מעלת החיים המלאים** – דרכה של תורה איננה בסיגופים ובריחה מחיי העולם הזה. אדרבא, אנו אוהבים את החיים ושמחים בהם ומנצלים אותם לעבודת ה', "וְאַתֶּם הַדְּבָקִים בְּה' אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כְּלַכֶּם הַיּוֹם" (דברים ז, ד). הנזירות היא מצב חריג שנועד לעזור לאדם להרחיק את עצמו מן החטא ולהביא אותו לקרבת ה'.
- המעבר מתקופת הנזירות לסדר החיים הרגיל צריך להיעשות בהדרגה באופן שתקופת הנזירות תקרין ותשפיע על סדר החיים הרגיל שאחרי תקופת הנזירות.
- **השגחת ה'** – הנפת החזה והשוק מורה על כך שארבע רוחות העולם, השמים והארץ הם לה' ושה' יודע ומשגיח על כל הנעשה בפינות עולמו, ונותן לאדם כפי מעשיו.

- **בזמן התנופה מתקדש ליבו של הבעלים** - הבעלים נכנע לפני ה' מתוך הרגשת קרבה וחיבה כלפי הכהן המניח את ידיו תחת ידי הבעלים.

ברכת כהנים

- **אהבת ה' לעמו ישראל** - איננה מתחילה מבחירתם או ממעשיהם, אלא קבועה וקיימת כאהבת אב לבנו. לכן דווקא הכהנים שקדושתם קבועה הם אלה שמברכים את העם ולא הנזירים או אנשי מעלה אחרים.
- **צורת ברכת כהנים** - כשכהן ניגש לברכת כהנים עליו לבחון את עצמו ולבדוק שהוא עומד בשלושת התנאים הבאים: יברך בשמחה ובטוב לבב מתוך עין טובה, יברך כשאהבה ממלאת את ליבו, ויברך במתינות ובקול נעים.

פרק ז

בפרקנו שני נושאים עיקריים:

1. הקמת המשכן על ידי משה
2. קרבנות הנשיאים לחנוכת המזבח

הקמת המשכן על ידי משה (פסוק א)

מכאן עד סוף הפרשה חוזרת התורה לספר על מה שאירע ביום א' בניסן, יום הקמת המשכן, השמיני לימי המילואים. ביום השמיני בו הסתיימו ימי המילואים והחלה ההקדשה היתה שמחה לפני הקב"ה כיום שנבראו בו שמים וארץ (מגילה י ע"ב), ואותו היום, אומרים חז"ל (שבת פז ע"ב), "נטל עשר עטרות", כלומר עשרה דברים החלו לנהוג מיום זה ואילך, וכה דבריהם:

"אמר ליה רב חביבי מחוונאה לרב אשי: תא שמע, ויהי בחדש הראשון בשנה השנית באחד לחדש הוקם המשכן (שמות מ, יז). תנא: אותו יום נמל עשר עטרות; ראשון למעשה בראשית [יום זה חל ביום הראשון בשבוע], ראשון לנשיאים [החלו נשיאי השבטים להקריב את שנדבו לחנוכת המשכן], ראשון לכהונה [אהרן ובניו החלו לשמש ככהנים במשכן], ראשון לעבודה [החלו להקריב את קרבנות התמיד והציבור], ראשון לירידת האש [ירדה אש מן השמים על המערכה של מזבח החיצון], ראשון לאכילת קדשים [נקבעו מקומות מוגדרים לאכילת הקרבנות: קדשי קדשים בחצר המשכן וקדשים קלים בכל

מחנה ישראל], ראשון לשבון שכינה, ראשון לברך את ישראל [בברכת כהנים], ראשון לאיסור הבמות [הותרה הקרבה אך ורק במשכן], ראשון לחדשים [יום זה חל בראש חודש ניסן]."

בספר ויקרא (ט, א-כד) למדנו על קרבנות החובה שהוקרבו באותו היום, ובפרשתנו מוזכרים הקרבנות שהובאו על ידי נשיאי ישראל ברצונם, בתורת נדבה, לכבוד היום הגדול שבו זכו ישראל להשלים את מצוות הקמת המשכן ולהביא להשראת השכינה בקרבם.

על מעמד זה נאמר **במדרש תנחומא** (נשוא יט):

"משל למה היה העולם דומה באותה שעה? לטרסקל [כיסא] של שתי רגלים שאינו יכול לעמוד, כיון שעמד המשכן עמד העולם ונתבסם, שנאמר: 'זיהי ביום כלות משה להקים את המשכן, להקים משכן' אין כתיב כאן אלא 'את המשכן, לרבות בריאת העולם שכתוב בו 'את השמים ואת הארץ'".

בהקמת המשכן התבסס כל קיום העולם. **ובמדרש תנחומא** (נשוא יז) מוסיפים חז"ל, שגם הקשר בין הקב"ה לעם ישראל התבסס והתעמק עם הקמת המשכן, שכן באמצעותו שרתה השכינה בישראל.

מבט למורה

המדרש שם (תנחומא נשוא יז) מדמה את הקב"ה ואת ישראל לחתן וכלה, את מעמד הר סיני לקידושין, ואת הקמת המשכן לכניסה לחופה ונישואין. בלימוד עם הילדים מוטב לא להשתמש במשל המדמה את הקשר בין הקב"ה לעם ישראל לקשר שבין חתן וכלה. משל זה עלול להיתפס אצלם כהגשמה. מכל מקום לאור דברי המדרש נדבר על הקשר האיתן שנקשר בין הקב"ה לישראל עם הקמת המשכן.

עם הקמת המשכן נאסרו הבמות, פסקה עבודת הבכורות, ושבת לוי החל לעבוד במשכן, כדברי המשנה **בזבחים** (פי"ד, מ"ד): "עד שלא הוקם

המשכן היו הבמות מותרות ועבודה בכבודות, משהוקם המשכן נאסרו הבמות ועבודה בבהנים".

לפני שהוקם המשכן, מותר היה לישראל להקריב את קרבנותיהם ב'במות', מחוץ למשכן בכל מקום שרצו. כך היה מאדם הראשון ועד משה רבנו, מי שרצה להקריב קרבן היה בונה 'במה' בחצר ביתו ומקריב, ועבודות הקרבן היו נעשות על ידי הבכורות.

איסור הבמות הוא התוצאה הנדרשת והטבעית למציאות החדשה שנוצרה. לאחר החוויה המופלאה שחוו ישראל בראותם את האש היורדת משמים ומקבלת את קרבנותיהם, הכירו היכן מקום השראת השכינה, ומכאן ואילך עבודת הקרבנות נעשתה בבית ה' ולא בחצרו הפרטית של מביא הקרבן וכן נעשתה על ידי כהני ה' שנבחרו לתפקיד.

המשכן נקרא על שם משה

נאמר בפסוק א: "וַיְהִי בַיּוֹם בָּלוֹת מֹשֶׁה לְהַקִּים אֶת הַמִּשְׁכָּן"

כאשר נסתיימה הכנת המשכן וכליו, בא משה והקימו. התורה מציינת את משה לבדו ואינה מזכירה את בצלאל ואהליאב וחכמי הלב שעמלו זמן רב להכין את המשכן וכליו, כמו שנאמר: "וַעֲשֵׂה בְצַלָּאֵל וְאַהֲלִיאָב וְכָל אִישׁ חָכֵם לֵב... אֶת כָּל מְלָאכֶת עֲבַדְתָּ הַקֹּדֶשׁ" (שמות לו, א).

נשאלת השאלה: מדוע התורה לא מזכירה כאן את בצלאל ואהליאב וכל חכמי הלב שהשקיעו עמל רב בהכנת הכלים?

על שאלה זו משיב רש"י:

"לפי שמסר נפשו עליו לראות תבנית כל דבר ודבר כמו שהראהו בהר להורות לעושי המלאכה, ולא טעה בתבנית אחת. וכן מצינו בדוד, לפי שמסר נפשו על בנין בית המקדש, שנאמר: 'זכור ה' לדוד את כל ענותו אשר נשבע לה' וגו' (תהלים קלב, א-ב), לפיכך נקרא על שמו, שנאמר: 'ראה ביתך דוד' (מלכים א' יב, מז)".

מדברי רש"י בספר שמות ולט, לג) עולה, שה' שייר את הקמת המשכן למשה באופן מכוון, על מנת שניתן יהיה לקרוא על שמו את ההקמה, וזו לשונו:

"...ולפי שלא עשה משה שום מלאכה במשכן, הניח לו הקדוש ברוך הוא הקמתו, שלא היה יכול להקימו שום אדם מחמת כובד הקרשים, שאין כח באדם לזקפן, ומשה העמידו [בדרך נס]".

מבט לתלמיד

נתאר לתלמידים כמה עמל ודייקנות נדרשו להבנת האופן המדויק בו יש להכין את כלי המשכן. משה מסר את נפשו להבין ולהדריך את עושי המלאכה שהכל ייעשה בתכלית הדיוק והדקדוק, בהתאם לציווי האלקי.

משה לא עמל בבניית הכלים ויצירתם מחומרי הגלם, אך הוא עמל ומסר נפשו על לימוד והבנת צורת הכלים ואופן הכנתם בהתאם למצוות ה', ולבסוף, לאחר שנבנו, אף זכה להקים את המשכן ולהעמידו על מקומו.

מסירות נפשו של משה רבנו בהבנת צורת הכלים ועשייתם אינה דבר טכני. משה רבנו הבין את גודל השעה ואת גודל המעמד, ומתוך מדרגת נבואתו ידע מה פועלת השראת השכינה שבמשכן על עם ישראל בפרט ועל האנושות בכלל. משה רבנו ידע לכוון לדעת עליון בתכלית הדקדוק באופן שכל כלי וכלי מכלי המשכן ישפיע קדושה וברכה בצורה השלמה ביותר. על כך מסר משה רבנו את נפשו.

נאמר **בהמשך הפסוק:** "וַיִּמְשַׁח אֹתוֹ וַיְקַדֵּשׁ אֹתוֹ וְאֵת כָּל כְּלָיו וְאֵת הַמִּזְבֵּחַ וְאֵת כָּל כְּלָיו וַיִּמְשָׁח וַיְקַדֵּשׁ אֹתָם"

לאחר שהסתיימה מלאכת הכנת המשכן והקמתו, משח משה את כלי המשכן בשמן המשחה, כדי לקדשם למצוותם. על ידי המשיחה הפכו

הכלים מכלי חולין לכלי שרת קדושים. בתחילת פרשת בהעלותך נראה שגם הכהנים התקדשו בשמן המשחה (ראה הרחבה בחוברת לפרשת צו, פרק ח).

קרבנות הנשיאים (פסוקים ב-פח)

הקדמה

בחנוכת המשכן הקריבו נשיאי השבטים קרבנות ונתנו מתנות ללויים. קרבנות הנשיאים הוקרבו בתחילת חודש ניסן, החל מא' בניסן ועד י"ב בניסן, בשנה השניה ליציאת בני ישראל ממצרים. בהתחלה נתנו הנשיאים כקבוצה שש עגלות לנשיאת המשכן, ואיתן שנים עשר פרים למשוך את העגלות. העגלות חולקו לבני גרשון ומררי. ולאחר מכן הקריבו הנשיאים במשך שנים עשר יום קרבנות, ונתנו מתנות למשכן, כל נשיא ביום נפרד. קרבנות הנשיאים ומתנותיהם היו זהים.

מבט למורה

פרקנו הוא הפרק הארוך ביותר בתורה. רובו עוסק בפירוט קרבנות הנשיאים, וחוזר שוב ושוב על פירוט קרבנותיהם על אף שלמעשה היו זהים לחלוטין. לימוד דברי ההקדמה לפרק כראוי יסייע לנו ללמדו בזריזות מתוך הבנה כללית ומרוממת.

דמותם של הנשיאים

נאמר בפסוק ב: "וַיִּקְרְבוּ נְשֵׂי־יִשְׂרָאֵל רָאשֵׁי בֵּית אֲבֹתָם הֵם נְשֵׂי־הַמִּטָּה הֵם הַעֲמָדִים עַל הַפְּקָדִים"

נאמר: "נְשֵׂי־הַמִּטָּה", לאחר שנאמר כבר: "נְשֵׂי־יִשְׂרָאֵל". רש"י מבאר שהכתוב בא לרמז, שהנשיאים הללו הם למעשה השוטרים שהיו ממונים מטעם המצרים ללחוץ ולדחוק את בני ישראל אחיהם לסיים

את עבודתם בזמן. שוטרי ישראל הוכו בידי נוגשי פרעה ב'מטות' (מילה הרומזת על כך שהנשיאים הם השוטרים) ובמקלות בגלל פועלי ישראל שלא סיימו את עבודתם. ובשכר זה שחסו על אחיהם ונמנעו מלדחוק בהם, ואף נתרצו לספוג את מכותיהם במקומם מיד הנוגשים, זכו להיבחר כנשיאי ישראל.

זו דמותם של נשיאי ישראל, שאינם מחפשים שררה, כבוד וטובות הנאה, רק טובת העם עומדת לנגד עיניהם גם אם הם עצמם ניזוקים מכך.

דרכו של עולם היא, שהמקבל שררה על הציבור מגיע לידי גאווה, אך נשיאי ישראל היו בעלי ענוה, התבטלות ומסירות למען הציבור.

מבט לתלמיד

ניתן להזכיר לתלמידים מה שלמדנו בפרשת במדבר על הנשיאים. הזכרנו שם את דברי הנצי"ב שכתב: "היו מצוינים בתורה ויראת ה', עד שראויים היו להיות ראשים ולעמוד לפני ה' כראש השכמ".

מתנת העגלות

נאמר בפסוקים ג-ו: "וַיָּבִיאוּ אֶת קַרְבָּנָם לִפְנֵי ה' שֵׁשׁ עֲגֻלֹת צָב וּשְׁנֵי עֶשֶׂר בָּקָר עֲגֻלָּה עַל שְׁנֵי הַנְּשִׂאִים וְשׁוֹר לְאֶחָד וַיִּקְרִיבוּ אוֹתָם לִפְנֵי הַמִּשְׁכָּן. וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. קַח מֵאֹתָם וְהָיוּ לְעֵבֶד אֶת עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד וְנִתְּנָה אוֹתָם אֶל הַלְוִיִּם אִישׁ כְּפִי עֲבֹדָתוֹ. וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת הָעֲגֻלֹת וְאֶת הַבָּקָר וַיִּתֵּן אוֹתָם אֶל הַלְוִיִּם"

אומר הרמב"ן: "...חשבו הנשיאים שלא יתכן שישאו הלוויים על כתף קרשי המשכן והאדנים שהם כבדות מאוד, והביאו מעצמן עגלות".

כפי שנראה בהמשך, רעיונם של הנשיאים התקבל, וה' ציוה שהעגלות יחולקו ללוויים לצורך נשיאת המשכן וכליו.

העגלות מתוארות בפסוק כחלק מהקרבתן על אף שאינן עולות למזבח,

כפי שמבאר הרמב"ן: "בעבור היות העגלות לצורך הקרבנות יקראו קרבן".

מבט למורה

חז"ל (במדבר רבה יב, יח) מסבירים שבלקחת העגלות היה מסר לדורות, שגם דבר שדבק במשכן רק באופן זמני נעשה קיים לעולם. מכאן יבינו ישראל, שמכיוון שהם דבקים במשכן באופן קבוע, בוודאי יהיו קיימים לעולם. וזו לשון המדרש:

"תני בשם רבי מאיר: עד עכשיו הן העגלות והפרות קיימות ולא הוממו ולא הזקינו ולא המריפו ולא נשברו, והלא דברים קל וחומר: מה אם העגלות שנדבקו במלאכת אוהל מועד ניתן להם הוויה עד שיהיו קיימות לעולם, ישראל שהם דבוקים בהקב"ה על אחת כמה וכמה, שנאמר: 'ואתם הרכבים בה' אלקיכם' וגו'".

חלוקת העגלות

נאמר בפסוקים ז-יא: "את שתי העגלות ואת ארבעת הפקר נתן לבני גרשון כפי עבדתם. ואת ארבע העגלות ואת שמנת הפקר נתן לבני מררי כפי עבדתם ביד איתמר בן אהרן הכהן. ולבני קהת לא נתן כי עבדת הקדש עליהם בפתח יִשְׂאוּ"

העגלות חולקו "כפי עבדתם". לבני משפחת מררי (שתפקידם היה לשאת את הדברים הכבדים – קרשי המשכן ובריחיו ועמודיו ואדניו, עמודי החצר ואדניהם ויתדותם ומיתריהם. ראה במדבר ד, לא-לב) נתן משה ארבע עגלות, במספר כפול מאשר לבני גרשון שמשאם קל ממשא בני מררי (יריעות המשכן, אוהל מעד ומכסהו ומכסה התחש שעליו מלמעלה, מסך פתח אוהל מעד, קלעי החצר, מסך פתח שער החצר ומיתריהם. ראה במדבר ד, כה-כו). וכדברי רש"י: "שהיה משא בני גרשון קל משל מררי, שהיו נושאים הקרשים והעמודים והאדנים".

ניתן לשאול את התלמידים: מדוע לדעתם בני מררי קיבלו יותר מבני גרשון? נכוונם לדייק במילים "כְּפִי עֲבַדְתֶּם".
ניתן לסכם את הדברים בטבלה:

[[[טבלה]]]]

משפחה הכלים שנשאו העגלות שקיבלו

נאמר בפסוק י: "וַיִּקְרְבוּ הַנְּשִׂאִים אֶת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ בַּיּוֹם הַמָּשָׁח אֹתוֹ וַיִּקְרְבוּ הַנְּשִׂאִים אֶת קָרְבָּנָם לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ"

כתב רש"י (פסוק ג):

"אמר רבי נתן: מה ראו הנשיאים להתנדב כאן בתחילה, ובמלאכת המשכן לא התנדבו תחילה? אלא כך אמרו הנשיאים: יתנדבו צבור מה שיתנדבו, ומה שמחסרין אנו משלימין, כיון שראו שהשלימו ציבור את הכל, שנאמר: 'והמלאכה היתה דים', אמרו: מעתה מה לנו לעשות? הביאו את אבני השוהם והמילואים לאפור ולחושן, לכך התנדבו כאן תחילה".

כשאסף משה מן העם תרומות למלאכת המשכן, חיכו הנשיאים עד שכל העם יסיימו להביא את נדבותיהם מתוך מחשבה שמה שיחסר הם ישלימו (ראה שמות לה, כז) ולבסוף כמעט לא נותר להם מה להביא והביאו את אבני השוהם והמילואים לאפור ולחושן. כעת הזדרזו הנשיאים

להתנדב כבר ביום הראשון, מבלי שנצטוו על כך, כדי שלא יקרה להם מה שקרה להם במלאכת המשכן.

דברים אלה מובאים גם ברש"י לפרשת ויקהל (שמות לה, כז), על הפסוק: "וְהַנְּשִׂאִים הֵבִיאוּ אֶת אֲבְנֵי הַשֹּׁהַם וְאֶת אֲבְנֵי הַמַּלְאִים לְאֹפֹד וְלַחֹשֶׁן", ושם מוסיף רש"י ואומר, שבגלל התעכבות הנשיאים בתרומת המשכן, נאמר "הנשאים" בכתוב חסר. וכאן, כשהזדרזו הנשיאים להביא קרבנותיהם ראשונים ותיקנו את טעותם, נאמר "הנשאים" בכתוב מלא.

הרש"ר הירש (שמות לה, כז) מסביר, שטעותם של הנשיאים היתה בכך שחשבו שמנהיגותם ונשיאותם תתבטא בכך שיתבדלו מהעם ויביאו דבר חשוב יותר. מחשבה זו התבררה כטעות, ולכן הכתוב החסיר אות יו"ד משמם, לרמז שנשיאותם לא באה לידי ביטוי באותה שעה. כעת, בחנוכת המשכן, הבינו הנשיאים שנשיאותם תתבטא כראוי לא על ידי התבדלות אלא על ידי שיהיו המתנדבים הראשונים, ואכן על ידי כך באה נשיאותם לידי ביטוי נכון וראוי, וחזרה האות יו"ד לשמם.

מבט למורה

אנו עוסקים כאן בנשיאי ישראל, שהיו צדיקים ויראי ה' וגדולים בתורה, לכן דרושה כאן זהירות רבה. בתיאור טעותם של הנשיאים נשתמש בביטויים מכובדים, ונתאר את טעותם כטעות בשיקול דעת. כמו כן נדבר בשבח יכולתם להכיר בטעותם ולתקן, יכולת שאיננה רווחת בקרב אנשים חשובים ומורמים מעם, שלא פעם גאוותם מסמאת את עיניהם ולא מניחה להם להכיר בכישלונם. וכדברי רש"י (ויקרא ד, כב): "אשר נשיא יחמא - לשון 'אשרי', אשרי הדור שהנשיא שלו נותן לב להביא כפרה על שגגתו, קל וחומר שמתחרט על זדונותיו".

למרות גודל מעלתם וחשיבותם, הכירו הנשיאים בטעותם, והבינו שלא נהגו כראוי במלאכת המשכן, ובהזדמנות הראשונה שנקרתה בדרכם, בחנוכת המזבח, תיקנו את טעותם.

מבט לתלמיד

נתאר בפני התלמידים כיצד במוצאי יום הכיפורים, מייד לאחר הודעת הסליחה על חטא העגל וקבלת הלוחות השניים, בא משה רבנו ומצווה את העם להביא תרומה לצורך בניית המשכן. העם מגיב בהתלהבות גדולה ותוך זמן קצר מביא את החומרים היקרים והנדירים שנדרשו לצורך בניית המשכן.

לעומת תגובת העם נתאר את תגובת הנשיאים שהמתינו שיסיים העם לתת את חלקו. כמו כן נתאר את מפח הנפש שחשו כאשר הבינו שהפסידו אפילו את הזכות הפשוטה, לתרום כמו כל הציבור. ולבסוף נתאר כיצד הם מתחרטים על מעשיהם ואינם מתביישים לומר שטעו, וכיצד הם מייחלים לרגע שבו יוכלו לתקן את טעותם.

כשהגיעה חנוכת המשכן שמחו הנשיאים שמחה רבה על ההזדמנות שניתנה להם לתקן. **הרמב"ם** (הלכות תשובה פ"ב, ה"א) מלמדנו שתשובה כזו היא המעולה שבתשובות, וזו לשונו: "אי זו היא תשובה גמורה, זה שבא לידו דבר שעבר בו ואפשר בידו לעשותו ופירש ולא עשה מפני התשובה". הנשיאים מזדרזים להיות הראשונים שמביאים קרבנות למשכן שזה עתה הוקם, ובכך הם מבטאים את מעלת נשיאותם באופן הנכון.

קרבנות הנשיאים לחנוכת המזבח

נאמר בפסוק יא: "וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה נְשִׂיא אֶחָד לַיּוֹם נְשִׂיא אֶחָד לַיּוֹם יִקְרִיבוּ אֶת קַרְבָּנָם לְחֻנֻּכַת הַמִּזְבֵּחַ"

קרבנות הנשיאים חנכו את המזבח. 'חינוך', פירושו התחלה חדשה של מהלך שעתיד להימשך זמן רב, לכן בשעת חנוכת המשכן נדרשת עבודה מדוקדקת ומדויקת, וכדברי רש"י על הפסוק "וַיִּקַּח אֶת חֲנִיכָיו" (בראשית יד, יד) שכתב: "זה אליעזר שהחנכו למצוות. והוא לשון התחלת בניית האדם

או כלי לאומנות שהוא עתיד לעמוד בה, וכן 'חנוך לנער', 'חנכת המזבח', 'חנכת הבית'."

לאחר הקמת המשכן בא מעמד חנוכת המשכן. במעמד זה העבודה צריכה להיעשות בתכלית השלמות, ללא כל פניות, כדי שתהיה לכך השפעה על המשך העבודה במשכן, שתהא עבודה לשם שמים מתוך טהרת הלב וללא כל פניות, כמו העבודה שהיתה בעת חנוכת המשכן.

נאמר בפסוקים יג-יז: "וְקָרְבְּנוֹ קִעְרַת כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים... לְמִנְחָה. כֶּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קִטְרֶת. פֶּר אֶחָד ... לְעֹלָה. שְׂעִיר עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת. וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים..."

ניתן לבקש מהתלמידים להתבונן בפסוקים ולזהות איזה קרבנות הביאו הנשיאים. האם יש קרבן הקרב על המזבח, שהנשיאים לא הביאו?

הנשיאים הביאו קרבנות שונים ובהם גם קרבנות שאינם באים בנדבה, כמו חטאות וקטורת.

מדוע היה רצונם להקריב דברים שבדרך כלל אינם באים בנדבה? כדי שחנוכת המזבח תיעשה בתכלית השלמות, בכל מיני הקרבנות, וכדברי הרמב"ן:

"חנכו הנשיאים את המזבח בכל המינין הקרבים עליו, על כן הביאו מנחה וקטורת ועולה וחטאת ושלמים. והקטורת והחטאת הוראת שעה, שאינם באים בנדבה, אבל להשלים בחנוכה כל הקרבנות נעשה כן, כי אין ישראל מקריבים זולתי אלו הקרבנות בלבד, כי החטאת והאשם [שהוא הקרבן היחיד שלא הביאו הנשיאים] דבר אחד ושם אחד..."

השם משמואל (פרשת נשוא שנת תרע"ג) מעמיק ומבאר את חשיבות חניכת המזבח בכל סוגי הקרבנות על ידי הנשיאים:

"שהנשיאים חשבו אולי תחסר הכוונה או אהבה או יראה [בהבאת הקרבנות על ידי בני ישראל] ישלימו הם, כידוע מענין צדיקן

הרור שמעלין את עבודת בני ישראל ותפילתם... והם עשו החנוכה
[חנוכת המזבח] שהיא פתיחת ענין העבודה במשכן שהרי הקריבו
כל מיני קרבנות, כמו שכתב הרמב"ן".

השם משמואל ממשיך ולומד מכך יסוד חשוב בעניין תפקיד הנשיא
בישראל:

"ובזה יתיישב לי דקדוק שם נשיא, שלבאורה פירושו מענין נשיאת
ראש על זולתם, ואם בן היה לו להיות נשוא בוא"ו. מזה נראה
שאין הפירוש נשיאת ראשם על זולתם, אלא שהם מנשאים את
ראש ישראל...וע"כ הבינו הנשיאים משמם מה שעליהם לעשות".

הכינוי 'נשיא' מלמדנו שתפקידו של נשיא בישראל איננו לשאת את
ראשו מעל פני העם, שכן מבחינה דקדוקית, אם מדובר היה בתפקיד
שעניינו שררה ושלטון, נכון היה לקראו 'נשוא' - מורם מעם, אבל
התורה מכנה אותו 'נשיא', ללמדנו שתפקידו לנשא ולרומם את העם.
הנשיא איננו מתנשא על העם אלא מנשא ומרומם אותו.

למה התורה חזרה על פסוקי הקרבנות?

קרבנות הנשיאים זהים זה לזה. נשאל את התלמידים: מדוע התורה
מאריכה כל כך בהבאת קרבנות הנשיאים ומפרטת מה הביא כל נשיא
על אף שקרבנותיהם היו זהים, הלוא ניתן היה לסכם את הפרק במספר
פסוקים בודדים?

על שאלה זו השיב הרמב"ן (פסוקים יב-יז):

"והזכיר הכתוב קרבנות הנשיאים בפרט... והנכון בטעם הכתוב,
כי הקדוש ברוך הוא חולק כבוד ליריאו... והנה הנשיאים כולם
ביום אחד הביאו הקרבן הזה שהסכימו עליו יחד, ואי אפשר שלא
יהא אחד קודם לחברו [בהקרבת הקרבנות על גבי המזבח], וכבד
את הנקדמים בהגלים בהקדמת ימים. אבל רצה להזכירם בשמם
ובפרט קרבניהם ולהזכיר יומו של כל אחד, לא שיזכיר וכבד את

הראשון 'זה קרבן נחשון בן עמינדב' ויאמר וכן הקריבו הנשיאים איש איש יומו, כי יהיה זה קצור בכבוד האחרים".

נדגיש בפני התלמידים, שכמובן שלא מדובר בבקשת כבוד, אלא בהבלטה של חשיבותו של כל גוון וגוון בעם ישראל - כל שבט ושבט לפי ייעודו ותפקידו הייחודי בעם.

מלבד זאת נדבר על הלימוד הגדול שעלינו ללמוד מכך באשר לזהירות הגדולה הנדרשת בשמירת כבודו של הזולת.

וכך כתב הרצי"ה בשיחותיו (במדבר עמ' 80):

"עם זו יצרתי לי צריך להיות נוצר מכל שבטי ישראל. לכל חלק של עם ישראל, לכל שבט מישראל, יש אבן משלו, דגל שלו, כח שלו, נשמה שלו. ורק כולם יחד מהווים בנין שלם. כשם שלכל אחד מאיתנו יש לב, מוח, עין ואוזן, וכל אחד צריך להופיע בענינו המיוחד [-] הלב צריך להיות לב ולא רגל, והמוח צריך להיות מוח ולא עין], וכשכל אחד מתגלה כתפקידו, הם מהווים ומקיימים כולם יחד את הבנין השלם, כך משפחת יעקב צריכה להתגלות בצורה של בנין שלם הבנוי משנים עשר חלקים".

הסבר נוסף מובא בספרו של החפץ חיים על התורה (שמות לה, כז) המסבירים את האריכות הגדולה של התורה בקרבנות הנשיאים:

"והנה כאן בשביל שנתעצלו קימצה התורה את היו"ד, ואצל נדבת הנשיאים בפרשת נשא האריכה התורה בנדבת כל נשיא בפרשה מיוחדת ולא כללה אותם יחד, אם כי נדבותיהם היו שוות.

וכל זה ללמדנו בא, כמה חביב להקב"ה ענין שבני ישראל עושים אותו בזריזות ובחבורה עם הציבור ואינם מתנאים איש על אחיו".

התורה מאריכה כדי ללמדנו כמה חביבים ישראל לפני ה' בזמן שהם עושים את רצון ה' בזריזות ובעונה מתוך אחדות ושותפות.

נאמר בפסוקים פד-פח: "זאת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ בַּיּוֹם הַמָּשַׁח אֹתוֹ מֵאֵת נְשֵׂי־יִשְׂרָאֵל קָעֵרֶת כֶּסֶף שְׁתַּיִם עֲשֶׂה עֲשֶׂה מִזְרְקֵי כֶּסֶף שְׁנַיִם עֲשֶׂה כַּפֹּת זָהָב שְׁתַּיִם עֲשֶׂה. שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה הַקְּעָרָה הָאֶחָת כֶּסֶף וְשִׁבְעִים הַמִּזְרָק הָאֶחָד כֹּל כֶּסֶף הַכֵּלִים אֲלֵפִים וָאַרְבַּע מֵאוֹת בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ. כַּפֹּת זָהָב שְׁתַּיִם עֲשֶׂה מְלֵאֹת קְטֹרֶת עֲשֶׂה עֲשֶׂה הַכֶּף בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ כֹּל זָהָב הַכַּפֹּת עֲשֶׂרִים וּמֵאָה. כֹּל הַבָּקָר לְעֹלָה שְׁנַיִם עֲשֶׂה פָרִים אֵילִם שְׁנַיִם עֲשֶׂה כְּבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה שְׁנַיִם עֲשֶׂה וּמִנְחָתָם וְשַׁעֲרֵי עֲזִים שְׁנַיִם עֲשֶׂה לְחֹטְאֹת. וְכֹל בָּקָר זָבַח הַשְּׁלָמִים עֲשֶׂרִים וָאַרְבַּעַה פָרִים אֵילִם שְׁשִׁים עֶתְדִים שְׁשִׁים כְּבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה שְׁשִׁים זֹאת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ אַחֲרֵי הַמָּשַׁח אֹתוֹ"

לאחר הפירוט הארוך של קרבנות הנשיאים, התורה חוזרת וכוללת את כל הקרבנות יחד. נשאלת השאלה: מה חשיבותו של סיכום זה? על שאלה זו משיב הרמב"ן: "ואחרי כן חזר וכללם, להגיד שהיו שקולים לפניו יתברך".

כאשר כל נשיא מופיע לחוד, עלולה להיווצר תחושה שיש נשיאים חשובים יותר וחשובים פחות, לכן התורה חוזרת וכוללת את כולם יחד. ישנם תפקידים שונים וגוונים שונים בעם ישראל, אך כולם חביבים לפני המקום בשווה.

מבט לתלמיד

ניתן להמחיש את הדברים בעזרת משל. בבית, לכל אחד מבני המשפחה יש מקום משלו ואופי מיוחד משלו, וכל אחד מבני המשפחה נצרך וחשוב. כך גם בכיתה, כל תלמיד מוסיף לכיתה את התכונות המיוחדות שלו ולכל אחד תפקיד משלו. וכך בבריאה כולה, לכל נברא תפקיד וגוון מיוחד משלו, וכל אחד משלים את חברו. אבל ההופעה השלמה היא, כשכולם מופיעים יחד וכל אחד מכיר ומעריך את תפקיד חברו.

נאמר בפסוק פט: "וּבָבֹא מֹשֶׁה אֶל אֱהֹל מוֹעֵד לְדַבֵּר אִתּוֹ וַיִּשְׁמַע אֶת הַקּוֹל מִדְבַר אֱלֹהֵי מַעַל הַפֶּתַח אֲשֶׁר עַל אֶרֶץ הָעֵדֻת מִבֵּין שְׁנֵי הַקְּרָבִים וַיְדַבֵּר אֵלָיו"

נסתיימו כל מעשי חנוכת המזבח, הן בקרבנות החובה שנערכו כהלכתם בשבעת ימי המילואים וביום השמיני, והן בקרבנות הנדבה שהובאו על ידי הנשיאים. בכך הונח היסוד לקיום היעוד הגדול שזכו בו ישראל "וַיַּעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וַיִּשְׁכַּנְתִּי בְּתוֹכְכֶם" (שמות כה, ח). וכעת, בחתימת הפרשה, אנו מגיעים לשיא גילוי השראת השכינה כאשר מפעם לפעם נשמעים דברי ה' ונבואותיו למשה מבין שני הכרובים, וכל בית ישראל זוכים להיות מוארים באור ה' ומונהגים על פי ה'.

הרמב"ן (בהקדמתו לספר שמות) עומד על התהליך הרוחני שעבר על האומה בפרקי ספר שמות, ובדבריו שופך מעט אור על סוגיה עמוקה זו של השראת השכינה בישראל, וזו לשונו:

"השלים הכתוב ספר בראשית שהוא 'ספר היצירה' בחידוש העולם ויצירת כל נוצר ובמקרי האבות שהם בענין יצירה לזרעם מפני שכל מקריהם ציורי דברים לרמוז ולהודיע כל עתיד לבא להם.

ואחרי שהשלים היצירה התחיל ספר אחר בענין המעשה הבא מן הרמזים ההם ונתיחד 'ספר ואלה שמות' בענין הגלות הראשון הננזר בפירוש ובגאולה ממנו..."

ספר שמות הוא 'ספר הגלות והגאולה', יש כאן שני תהליכים, תהליך של גלות ותהליך של גאולה.

"והנה הגלות איננו נשלם עד יום שובם אל מקומם ואל מעלת אבותם ישובו. וכשיצאו ממצרים אף על פי שיצאו מבית עבדים עדיין יחשבו גולים כי היו בארץ לא להם נבוכים כמדבר, וכשבאו אל הר סיני ועשו המשכן ושם הקדוש ברוך הוא והשרה שכינתו ביניהם - אז שבו אל מעלות אבותם שהיה סוד אלוך עלי אהליהם

והם הם המרכבה, ואז נחשבו גאולים, ולכן נשלם הספר הזה בהשלימו ענין המשכן ובהיות כבוד ה' מלא אותנו תמיד".

ניתן היה לחשוב שברגע שיצאנו ממצרים באה הגאולה השלמה, אבל זו טעות, זה לא נכון, כי אמנם יצאנו מבית עבדים, אמנם התנתקנו ממצרים, אבל עדיין שם 'גולים' נקרא עלינו. תהליך הגאולה מתחיל אמנם עם היציאה ממצרים, אבל הוא לא נגמר שם, אחר כך באה קריעת הים, שגם היא שלב מופלא ביותר, אבל גם היא עדיין לא הגאולה בעצמה, גם היא רק חלק מהתהליך. אחר כך בא מתן תורה, שהוא ללא ספק מעמד נורא הוד ששינה את המציאות כולה, אבל גם הוא עדיין לא הגאולה בעצמה. הגאולה בעצמה באה מתי? כשעשו ישראל את המשכן ושב הקב"ה והשרה שכינתו ביניהם. ממשיך הרמב"ן:

"וכשבאו אל הר סיני ועשו המשכן ושב הקדוש ברוך הוא והשרה שכינתו ביניהם, אז שבו אל מעלות אבותם שהיה סוד אלוך עלי אהליהם והם הם המרכבה, ואז נחשבו גאולים, ולכן נשלם הספר הזה בהשלימו ענין המשכן ובהיות כבוד ה' מלא אותנו תמיד".

השראת השכינה שעל ידי המשכן מרוממת אותנו אל האבות הקדושים.

מלבד זאת, השראת השכינה שבמשכן מהווה המשך למעמד מתן תורה, כאשר אותנו הקול שדיבר עם ישראל בהר סיני מתגלה למשה רבנו מבין שני הכרובים, וכדברי רש"י (פסוק פט): "הוא הקול שנדבר עמו בסיני".

והרמב"ן (שמות כה, ב) כתב:

"וסוד המשכן הוא, שיהיה הכבוד אשר שכן על הר סיני שוכן עליו בנסתר. וכמו שנאמר שם (שמות כד, מז): 'וישבן כבוד ה' על הר סיני', ובתיב (דברים ה, כא): 'הן הראנו ה' אלקינו את כבודו ואת גדלו', בן כתוב במשכן: 'וכבוד ה' מלא את המשכן' (שמות מ,

לד). והזכיר במשכן שני פעמים 'וכבוד ה' מלא את המשכן, כנגד 'את כבודו ואת גדלו'. והיה במשכן תמיד עם ישראל הכבוד שנראה להם בהר סיני.

ובנא משה היה אליו הדבור אשר נדבר לו בהר סיני. וכמו שאמר במתן תורה (דברים ה, לו): 'מן השמים השמיעך את קולו ליסרך ועל הארץ הראך את אשו הגדולה, כך במשכן כתיב (במדבר ז, פט): 'וישמע את הקול מדבר אליו מעל הכפרת מבין שני הכרובים וידבר אליו'".

רעיונות מרכזיים בפרק ז

- **קרבנות הנשיאים** – נשיאי ישראל אינם מחפשים שררה, כבוד וטובות הנאה, רק טובת העם עומדת לנגד עיניהם גם אם הם עצמם ניזוקים מכך.
- **חזרה שלמה בתשובה** – למרות גודל מעלתם וחשיבותם, הכירו הנשיאים בטעותם, והבינו שלא נהגו כראוי במלאכת המשכן, ובהזדמנות הראשונה שנקרתה בדרכם, בחנוכת המזבח, תיקנו את טעותם.
- **מעלת קרבנות הנשיאים לחנוכת הבית** – הנשיאים ביקשו להטביע בכל מיני הקרבנות את הכוונה, היראה והאהבה, שבהן צריכים הקרבנות להיות מוקרבים, כך שההקרבה הראשונה תהווה דוגמא ומופת לכל ההקרבות הבאות ומכוחה תהיה עבודת ההקרבה כולה בתכלית השלמות והדקדוק.
- **ערך הפרטים בתוך הכלל** – כאשר כל נשיא מופיע לחוד, עלולה להיווצר תחושה שיש נשיאים חשובים יותר וחשובים פחות, לכן התורה חוזרת וכוללת את כולם יחד. ישנם תפקידים שונים וגוונים שונים בעם ישראל, אך כולם חביבים לפני המקום בשווה.
- **השראת השכינה במשכן** – בחתימת הפרשה, אנו מגיעים לשיא גילוי השראת השכינה כאשר מפעם לפעם נשמעים דברי ה' ונבואותיו למשה מבין שני הכרובים.

סיכום פרשת נשא

פרשת נשא היא הארוכה ביותר בתורה. הפרשה ממשיכה בעניינים שנדונו בפרשת במדבר שלפניה, כלומר במניינים ובמפקדים, והיא מהווה חלק מרצף הפרשיות בתחילת ספר במדבר העוסקות בהקמת מחנה ישראל ובהכנות לנסיעה מהר סיני אל ארץ ישראל.

בתחילת הפרשה, התורה משלימה את הסדרים הארגוניים והמבניים של המחנה, על ידי מנין משפחות הלויים והגדרת תפקידם בנשיאת המשכן וכליו בשעת מסע המחנה. מכאן התורה עוברת לעסוק בתיקון סדרי החיים של ישראל וטהרתם. תחילה שילוח הטמאים מחוץ למחנה, לאחר מכן התנקות מפגמים נוספים המעכבים את השראת השכינה - גזל הגר ופגמים בקדושת התא המשפחתי. כשהתא המשפחתי נשמר בטהרתו ישנה השראת שכינה, וכשקיים קלקול בתא המשפחתי נגרם עיכוב בהשראת השכינה.

בהמשך התורה עוסקת בדיני נזיר. המשכן ניצב בלב המחנה ומוסיף קדושה וטהרה בישראל, עד שנוצרת המציאות המיוחדת של יחידים המבקשים לנהוג בקדושה ולנדור נזירות. ריבוי הופעת הקדושה, הטהרה והברכה במחנה, מגיעים לשיאם בפסוקי ברכת כהנים.

בפרק האחרון של פרשתנו חוזרת התורה לא' בניסן (מתחילת החומש ועד פרק ז' עסקה התורה במה שהתרחש בחודש אייר), בו הוקם המשכן על ידי משה. התורה מפרטת באריכות איזה קרבנות הביאו הנשיאים בחנוכת המזבח, ובכך מלמדת על מעלתו וייחודו של כל שבט בישראל. הפרשה חותמת בגילוי השכינה. במרכז מחנה ישראל, המסודר לדגליו ומתוקן בסדרים מדויקים ומפורטים, נקי מטומאה ומקלקול, ניצב המשכן אשר מכוחו זוכים ישראל להמשיך את השראת השכינה לה זכו במעמד הר סיני: הקב"ה מדבר עם משה מבין שני הכרובים וממשיך לצוותו את מצוות התורה.